

การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา
เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

ลิส้า ใจสะอาด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2559

การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนในเมือง: กรณีศึกษาชุมชนร่วมพัฒนา
เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
ลิส้า ใจสะอาด
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

รองศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

รองศาสตราจารย์ ประธานกรรมการ
(ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร.อาแว มะแ่)

รองศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

อาจารย์ กรรมการ
(ดร.หลี่ เหมินเหลียง)

รองศาสตราจารย์ คณบดี
(ดร.พิชาย รัตนดิถ ฦ ภูเก็ด)

สิงหาคม 2559

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์

การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษา

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้เขียน

นางสาวลลิตา ใจสะอาด

ชื่อปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

ปีการศึกษา

2559

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานครมีดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กลุ่มเป้าหมายคือ ประธาน กรรมการ สมาชิกในชุมชน สมาชิกกองทุนต่างๆ ของชุมชน ผู้สูงอายุ หน่วยงานภาคีภายนอกที่ให้การสนับสนุน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการสวัสดิการชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาประสบความสำเร็จพอสมควร ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของการจัดสวัสดิการกองทุนชุมชนที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมด้านการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนดีเด่นประจำปี 2556 และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับประจำปี 2557 โดยผ่านการคัดเลือกจากสถาบันการเงินชุมชนทั่วประเทศที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารออมสิน นอกจากนี้กองทุนสวัสดิการชุมชนยังคงดำรงอยู่และมีแนวโน้มการเจริญเติบโตที่ดี สมาชิกต่างได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการออม จึงชักจูงคนรู้จักเข้าร่วมในกองทุนต่างๆ ของชุมชน ทำให้จำนวนสมาชิกของสถาบันการเงินของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะมีเงินสะสมเพิ่มมากขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีมาตรฐานการเรียน มีความมั่นคง และได้รับการสนับสนุนที่ดีจากสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่การศึกษา และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงทำให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในการนำบุตร-หลานมาเข้าเรียน ด้านชมรมผู้สูงอายุของชุมชน แม้ว่าจะจัดตั้งขึ้นได้ไม่นาน แต่เพราะความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและการมีผู้นำที่เข้มแข็ง ทำ

(4)

ให้มีผู้สูงอายุจำนวนมากเข้าร่วมและสมัครเป็นสมาชิก นอกจากนี้การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพของผู้สูงอายุยังส่งผลดีและสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการสวัสดิการชุมชนรุ่งมณีพัฒนาประสบความสำเร็จมีดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน 2) ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และ 4) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ABSTRACT

Title of Thesis	Community Welfare Management of the Urban Poor: A Case Study of Rungmanee Pattana Community Wang Thonglang Bangkok
Author	Miss Lisa Chaisaard
Degree	Master of Arts (Social Development Administration)
Year	2016

The objectives of the study on the community welfare management of Rungmanee Pattana Community, Wang Thong Lang district, Bangkok were as follows: 1) to study the community welfare of Rungmanee Pattana; 2) to study the factors affecting success in managing the community welfare of Rungmanee Pattana. This study is a qualitative research with in-depth interviews in order to obtain information according to the specified objectives. The target audience is the Chairman, Committee, community members, community welfare funds, community senior citizen, supporting external agencies, as well as individuals involved in the management of community welfare.

The study revealed the success of Rungmanee Pattana Community welfare management as can be seen from the achievement of management of the community welfare fund in receiving the award of management excellence of community financial institutions of the Year 2556 and won the first runner-up for the year 2557. The candidates are community welfare funds across the country under supervision of the Government Savings Bank. In addition, the Community welfare fund still exists and has good prospects of growth. All members receive benefits from the savings thus persuading acquaintances to join various funds of the community resulting in a rapid increase of the number of members in the Rungmanee Pattana community financial institution. The expected savings are likely to increase in the future. Besides, the child development center preschool of Rungmanee Pattana Community has learning standards, stability and received great supports from the Primary Educational Service Area Office and the Crown Property Bureau. As a

result, parents are confident in enrolling their children in the Community preschool. Due to good relationship among the community members and a strong leadership of the leader, many elderly join and become members of the senior citizen club of the Community although it has been recently established. The integration of the elderly as the working group can generate income for the Community. Factors that contribute to the success of Rungmanee Pattana Community welfare management are: 1) the social relationship within the community, 2) Leadership of the Community leader, 3) participation of the community members, and 4) The supports from external agencies.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร สำเร็จลุล่วงได้เนื่องจากผู้เขียนได้รับกำลังใจสำคัญจากผู้มีพระคุณหลายท่านที่ผู้เขียนเคารพและให้ความนับถือ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ที่คอยดูแลเอาใจใส่ผู้เขียนเป็นอย่างดี และสละเวลาพิจารณาตรวจสอบวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำ และให้ความรู้ทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ กราบขอบพระคุณ คุณไพศาล สารทสุทธิ ประธานชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และคุณกัลยาศรี หมอมกณี ประธานสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และสมาชิกชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ที่ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูล ด้านการติดต่อประสานงาน ด้านการช่วยเหลือในการลงพื้นที่ศึกษา และให้การต้อนรับผู้เขียนอย่างอบอุ่นและเป็นกันเอง

ขอขอบพระคุณ คุณรัตนันท์ การสมโชค นักวิชาการศึกษา คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ให้การช่วยเหลือในการประสานงานต่างๆ และขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ ที่ช่วยสละเวลาในการตรวจสอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัว ที่คอยให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้คำปรึกษาที่ดีแก่ผู้เขียนเสมอมา ทำยสุดขอบคุณเพื่อนของผู้เขียน ที่เสียสละเวลาในการช่วยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และให้กำลังใจผู้เขียนเสมอมา

ลิสა ใจสะอาด

สิงหาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	3
ABSTRACT	5
กิตติกรรมประกาศ	7
สารบัญ	8
สารบัญภาพ	10
บทที่ 1 บทนำ	12
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	12
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	15
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	15
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคนจนเมือง	17
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน	20
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม	36
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	39
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	44
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	52
3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย	53
3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	54
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	56

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	57
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	59
4.1 การก่อเกิดและการพัฒนาการของชุมชน	59
4.2 บทบาทของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต่อชุมชน	64
4.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนร่วมพัฒนาปัจจุบัน	69
4.4 งานประเพณี วันสำคัญทางศาสนา และการศึกษาของคนในชุมชน	74
4.5 ด้านการบริหารจัดการชุมชน	79
4.6 ปัญหาและอุปสรรคของคนในชุมชนร่วมพัฒนา	83
บทที่ 5 การจัดการสวัสดิการชุมชน	86
5.1 จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่สถาบันการเงินชุมชน	87
5.2 กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนร่วมพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัย	99
5.3 กลุ่มสัจจะสตรีกองทุนร่วมพัฒนา	103
5.4 กองทุนวันละบาท	107
5.5 กองทุนรักษาบ้านรักษาดิน	111
5.6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนร่วมพัฒนา	114
5.7 ชมรมผู้สูงอายุ	123
5.8 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการชุมชนร่วมพัฒนา	125
บทที่ 6 บทสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	135
6.1 สรุปผลการศึกษา	135
6.2 การอภิปรายผล	138
6.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสวัสดิการชุมชน	142
6.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	143
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก แนวทางคำถามประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกการจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนร่วมพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร	151
ภาคผนวก ข ระเบียบสถาบันการเงินชุมชนร่วมพัฒนา	157
ประวัติผู้เขียน	172

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงกรอบแนวคิดสวัสดิการชุมชน	21
3.1 กรอบแนวคิดสำหรับการศึกษา	53
4.1 ขอบเขตของชุมชนชนรุ่มณีพัฒนาในปัจจุบัน เขตพื้นที่วังทองหลาง	60
4.2 โครงการบ้านมั่นคงในเฟส 1 ที่ส่งมอบและเข้าอยู่อาศัยแล้ว	66
4.3 โครงการบ้านมั่นคงขณะกำลังก่อสร้างในเฟสที่ 2	69
4.4 ห้องแถวไม้ชั้นเดียวที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่มณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	72
4.5 ห้องแถวไม้สองชั้นที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่มณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	72
4.6 บ้านไม้ชั้นเดียวที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่มณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	73
4.7 ภาพแสดงบ้านตึกชั้นเดียวที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่มณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	73
4.8 ภาพแสดงบ้านตึกสองชั้นที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่มณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	74
4.9 กิจกรรมประเพณีวันสงกรานต์ของคนในชุมชนรุ่มณีพัฒนา	77
4.10 กิจกรรมประเพณีวันเข้าพรรษาของคนในชุมชนรุ่มณีพัฒนา	77
4.11 การเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่มณีพัฒนา	78
4.12 สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่มณีพัฒนา	82
4.13 การประชุมของคณะกรรมการและการมีส่วนร่วมของสมาชิกใน ชุมชนรุ่มณีพัฒนา	83
5.1 การจัดวางโครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนวัยเรียน ชุมชนรุ่มณีพัฒนา	121

- 5.2 การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 ท่าน โดยแบ่งเป็น 125
 สัมภาษณ์เดี่ยวและสัมภาษณ์คู่ ณ สถาบันการเงินชุมชน
 ในวันที่ 8 กันยายน 2558 เวลา 10.00 – 15.30 น.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในอดีตมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกัน โดยได้รับสวัสดิการจากธรรมชาติ และอยู่บนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ ปัจจุบันรัฐได้มีการจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในรูปแบบแตกต่างกัน เช่น สวัสดิการเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ การสร้างบ้านพักคนชรา ศูนย์สงเคราะห์เด็ก ตลอดจนการสงเคราะห์ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสวัสดิการในลักษณะสงเคราะห์ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่กลับให้การบริการได้ไม่ทั่วถึง

ประชาชนทั่วไปจึงได้พยายามจัดสวัสดิการให้แก่นักในในรูปแบบของการออมเพื่อกู้ยืมและปันผล โดยการรวมกลุ่มฌาปนกิจเพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต แต่ยังคงไม่มีสวัสดิการที่สามารถตอบสนองและครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายได้ ดังนั้นชุมชนจึงร่วมกันจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตายเป็นการจัดสวัสดิการของชาวบ้านโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี และการอยู่ร่วมกันของคนชุมชนกับธรรมชาติอย่างเคารพซึ่งกันและกัน มีกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยใช้หลักศาสนา และการมีส่วนร่วมของคนยึดโยงเข้าไว้ด้วยกัน

สวัสดิการเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ต้องการชีวิตที่ดีและมีคุณภาพ สวัสดิการจึงเป็นตัวชี้วัดของสังคมที่เป็นประชาธิปไตย การจัดระบบสวัสดิการชุมชนเป็นวิธีที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ซึ่งถือเป็นความสามารถของชุมชนในการพัฒนาการจัดสวัสดิการโดยภาคประชาชน มีเป้าหมายเพื่อทำคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยชุมชนสามารถพึ่งตนเองและนำไปสู่ความยั่งยืนได้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนจึงได้ถือกำเนิดขึ้น ภายใต้หลักคิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง 3 ภาคส่วน คือ ภาค

ประชาชนริเริ่ม ชุมชนหนุนเสริม ภาครัฐและเอกชนเต็มเต็ม เพื่อให้เกิดกลไกการจัดสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพ สามารถดูแลประชาชนในระดับรากหญ้าได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2552)

การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นแนวคิดใหม่ในสังคมไทยที่ถูกนำมาใช้ทศวรรษ 2540 ซึ่งแนวคิดนี้ได้ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 “สวัสดิการชุมชน” เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความมั่นคงของชุมชนรากฐาน สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ยืนหยัดได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก ดังนั้น สวัสดิการชุมชนจึงมีความสำคัญตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่กล่าวกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ถือว่าเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนต้องได้รับอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมตามกระบวนการทางประชาธิปไตย

การจัดสวัสดิการชุมชนที่ดีต้องครอบคลุม และให้ความสำคัญกับมนุษย์ทุกคน (Welfare for All) จึงจะก่อให้เกิดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน ด้านการจัดสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย การศึกษา อาชีพ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน อีกทั้งสวัสดิการชุมชนที่ดี คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น กองทุนสัจจะออมทรัพย์ กองทุนออมวันละบาท กองทุนแม่แห่งแผ่นดิน กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในชุมชน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2551)

อย่างไรก็ตามในการจัดสวัสดิการชุมชนแม้ว่าจะทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้ แต่บทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนควรจะมีต่อไปในระดับมาก โดยเฉพาะด้านนโยบายการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับจังหวัด และระดับชาติ

จากที่กล่าวมาจึงทำให้เกิดเป็นความสนใจ และต้องการที่จะศึกษาถึงการจัดสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง เพื่อให้ทราบถึงบทบาทการจัดสวัสดิการชุมชน โดยสาระสำคัญอยู่ที่กระบวนการ คือ ชุมชนต้องมีส่วนร่วม และเรียนรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนา ซึ่งที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีงานวิจัยใดที่สะท้อนประเด็นในการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนคนจนเมือง โดยใช้ความสามารถของชุมชนในการจัดสวัสดิการด้วยการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน และการสร้าง

ความเข้มแข็งของภาคประชาชนจากการจัดสวัสดิการชุมชน จึงเป็นที่มาของผู้ศึกษาที่สนใจและหยิบยกขึ้นมาตั้งเป็นประเด็นคำถามในการศึกษา

สำหรับการเลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เนื่องจากกองทุนนี้ได้รับการยกย่องว่าประสบความสำเร็จในการจัดสวัสดิการ ในเขตของกรุงเทพมหานคร โดยได้รับรางวัลชนะเลิศในด้านการจัดสวัสดิการในรูปแบบขององค์กรทางการเงินในปี พ.ศ. 2556 และรางวัลรองชนะเลิศในปี พ.ศ. 2557 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศหนูน้อยดีเด่นในด้านขบวนการรณรงค์จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อีกทั้งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเมือง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณเขตวังทองหลาง

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีรากฐานโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติมาช้านาน ในอดีตวิถีชีวิตของคนซึ่งสัมพันธ์กับบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน (บวร) โดยชาวชุมชนรุ่งมณีพัฒนาต่างช่วยเหลือดูแลพึ่งพาอาศัยกันไม่ว่าสุขหรือทุกข์นับตั้งแต่เกิดจนตาย ปฏิบัติเช่นนี้สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่องจึงเกิดเป็นความผูกพันที่เหนียวแน่น และทำให้ชุมชนเข้มแข็งมาจนถึงปัจจุบันนี้

ชุมชนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนามาอย่างยาวนาน เพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกชุมชน โดยดูแลกันฉันญาติมิตร เป็นกองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิกในพื้นที่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในการนำเงินกองทุนสวัสดิการส่วนนี้มาช่วยเหลือตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ช่วยเหลือผู้ยากไร้ การให้ทุนการศึกษา การให้กู้ยืมเพื่อเป็นทุนสำหรับประกอบอาชีพ และช่วยเหลือยามเดือดร้อนฉุกเฉิน อีกทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การกระจายองค์ความรู้ จึงทำให้เกิดการขยายการจัดตั้งกลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการในทุกชุมชนพื้นที่เขตวังทองหลาง และเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชน

กล่าวโดยสรุปเรื่องที่ศึกษาจึงมีความสำคัญ เพราะการจัดสวัสดิการชุมชนคนจนเมืองมิให้ศึกษาไม่มากนัก และชุมชนที่ศึกษาคือชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขึ้นเพื่อเป็นต้นแบบของชุมชนคนจนเมืองที่มีการจัดสวัสดิการแล้วแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หรือชุมชนและองค์กรต่างๆ ที่ต้องการเรียนรู้หรือต้องการนำไปเพื่อเป็นต้นแบบในการจัดสวัสดิการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาหรือประยุกต์ใช้ได้สืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา

ศึกษาแนวคิดเรื่องคนจนเมือง สวัสดิการชุมชน ภาวะผู้นำ ทูทางสังคม และการมีส่วนร่วม นำมาสู่การจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ และเสริมสร้างเข้มแข็งยั่งยืน ดังนี้

ประการแรก เพื่อศึกษาประวัติของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพิจารณาในประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย ประวัติชุมชน ที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน การริเริ่มของสวัสดิการชุมชน โดยคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกในชุมชน ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชน ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งของชุมชน สวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมตั้งแต่เกิด, แก่, เจ็บ, ตาย การศึกษาของคนในชุมชน อาชีพของคนในชุมชน และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ประการที่สอง เพื่อศึกษาการดำเนินงานและพัฒนาการของสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่การริเริ่มก่อตั้ง จนถึงการได้รับการสนับสนุนจากภายในและหน่วยงานภายนอกในแต่ละสวัสดิการชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีอาชีพ มีงานทำและมีรายได้ อีกทั้งได้รับการยอมรับจากสังคม และเข้าถึงบริการต่างๆ ในสังคม การมีกิจกรรมนันทนาการ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางศาสนา ความเชื่อ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งพิจารณาจากด้านสุขภาพร่างกาย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยในชีวิต และในด้านสิทธิทางสังคม การได้รับการคุ้มครองสิทธิในฐานะพลเมือง การเข้าถึงบริการพื้นฐาน มีการคุ้มครองสิทธิสถานภาพตามกฎหมาย การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก และการมีพื้นที่ทางสังคม

ประการที่สาม เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยแบ่งเป็น 4 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน 2. ปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำ 3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 4. ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษา ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ผู้ศึกษาเลือกที่จะศึกษาชุมชนที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาในการจัดสวัสดิการชุมชน คนจนเมือง เขตวังทองหลางในกรุงเทพมหานคร

1.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย เริ่มทำการศึกษากิจการสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่ชุมชนเริ่มก่อตั้ง จนกระทั่งดำเนินการมาถึง พ.ศ. 2558

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบถึงองค์ความรู้การจัดการสวัสดิการชุมชน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และเพิ่มความสามารถในด้านการจัดสวัสดิการโดยการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สมาชิกชุมชนจากการจัดสวัสดิการชุมชน

1.4.2 ทราบถึงการพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนจนและคนด้อยโอกาสในชุมชนเมืองได้เข้าถึงสวัสดิการชุมชนในทิศทางที่เหมาะสมสืบต่อไป

1.4.3 เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและองค์กรต่างๆ ที่สนใจจะนำงานวิจัยไปใช้เพื่อประโยชน์ในเรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชนต่อไปในภายภาคหน้า

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษา ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร รายงานต่างๆ หนังสือ บทความ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งเป็นหัวข้อที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคนจนเมือง
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคนจนเมือง

คนจนเมือง คือ คนที่อพยพมาจากชนบท และยังปรับตัวได้ไม่ดีกับการใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง ทำให้ต้องอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เพราะไม่มีที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านของตนเอง อีกทั้งมีรายได้ต่ำและประกอบอาชีพที่ไม่ใช้ทักษะ ซึ่งทำให้คนเหล่านั้นไม่สามารถเข้าถึงการบริการและระบบสวัสดิการได้

ปัญหาชุมชนแออัด ถือเป็นอีกหนึ่งปัญหาของคนจนเมืองเป็นปัญหาที่หลายประเทศต้องเผชิญ และเป็นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่รวดเร็วของสังคมไทย ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน และยังคงดำรงอยู่จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ชุมชนแออัดมิใช่สิ่งที่เพิ่งเกิด หากแต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาประเทศและเมืองอย่างปฏิเสธไม่ได้ ชุมชนแออัดเป็นส่วนหนึ่งของการเจริญเติบโตและพัฒนา เช่น การเป็นศูนย์กลางของความเจริญทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา แต่เราปฏิเสธไม่ได้ว่า คนจนเมืองและชุมชนแออัดเป็น

อีกหนึ่งวิถีชีวิตสำคัญของวิถีชีวิตแบบเมืองที่ยังมีให้เห็นอยู่ในสังคมไทยทุกวันนี้ ส่งผลให้เมืองของประเทศกำลังพัฒนาต้องเผชิญกับภาวะของการกลายเป็นเมืองที่มีประชากรจำนวนมากเกินกว่าที่จะอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระบบสังคมและเศรษฐกิจของเมือง ทำให้เกิดกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยเป็นจำนวนมากในเมือง รวมถึงปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค และสาธารณูปการในเมือง ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของคนในเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

การเกิดขึ้นของปัญหาเหล่านี้ ได้ส่งผลกระทบต่อผู้คน ที่อาศัยอยู่ในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ กลุ่มคนที่มีรายได้น้อยหรือคนจนในเมือง เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีทรัพยากร และเข้าไม่ถึงแหล่งทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้แก้ไขหรือบรรเทาผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะแตกต่างจากกลุ่มผู้มีรายได้สูงกว่าหรือมั่นคงกว่า ผู้ซึ่งสามารถครอบครองทรัพยากร และเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จากการเกิดกระบวนการกลายเป็นเมืองที่มีประชากรจำนวนมากเกิน ด้านการพัฒนาประเทศได้มุ่งเน้นไปสู่ความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และเน้นการพัฒนาเมือง ทำให้การพัฒนาดังกล่าวขยายจากเมืองไปสู่ชนบท ภายใต้วิถีคิดแบบ Trickle Down Effect เป็นจริงได้ยาก เพราะท้ายที่สุดการพัฒนาจะยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมือง และการกระจุกตัวของการพัฒนาเฉพาะในเมืองเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนเคลื่อนย้ายจากชนบทสู่เมือง พร้อมกับที่เมืองได้ดูดเอาทรัพยากรของท้องถิ่นมาหล่อเลี้ยงเมือง จนผู้คนในชนบทต้องตัดสินใจ “ไปตายเอาดาบหน้า” ฉะนั้นการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาของคนจนเมือง จึงไม่สามารถละเลยการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบทได้ รวมทั้งต้องไม่พิจารณาคนจนเมืองอย่างโดดเดี่ยว และเป็นไปในทางลบ เช่น เป็นคนจนที่น่ารังเกียจ เป็นสิ่งที่ขัดขวางความทันสมัย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเมืองให้สวยงาม เป็นคนไม่ดี เป็นอาชญากร

ประภาส ปิ่นตอกแต่ง (2530) เสนอว่าฐานคิดในการมองปัญหาสลัมในลักษณะนี้ เป็นกระแสดังที่สอดคล้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการความยากจน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมองว่า สลัมมีวิวัฒนาการพิเศษที่เรียกว่า “วิวัฒนาการความยากจน” กล่าวคือเป็นวิวัฒนาการพิเศษที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ แนวคิดนี้เห็นว่า คนสลัมยากจนเพราะความประพฤติดของตนเอง โดยความประพฤติดังกล่าวนี้ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นความยากจนได้ วิธีคิดเช่นนี้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาคนสลัมโดยการสร้างแฟลต และเน้นการช่วยเหลือเฉพาะหน้าไม่ยั่งยืน เช่น การแจกข้าวของ หรือการอบรมให้หลุดพ้นจากวัฒนธรรมความยากจน การอบรมให้รู้จักอดออม การดูแลสุขภาพอนามัย บทเรียนการต่อสู้ของคนจนทั้งในเมืองและชนบท สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาของคนจนดังกล่าวไม่เพียงพอ เพราะวิถีคิดในเชิงลบไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหา นอกจากจะยังมีส่วนทำให้ปัญหาของคนจนเมืองซับซ้อนและทวีความรุนแรงขึ้นอีก

มดิชน (2553) ได้กล่าวว่า “เมืองต้องปราศจากสลัม (Cities without Slum)” คำประกาศนี้ไม่ได้หมายความว่าให้กำจัดสลัมโดยการรื้อย้ายชุมชนไปนอกเมือง (Slum Clearance) หากแต่เป็นการเรียกร้องต่อรัฐบาลประเทศชาติต่างๆ ทั้งหลายว่า จะต้องมีการปรับปรุงสภาพชุมชนให้พ้นความเป็นสลัม ต้องแก้ไขปัญหาชุมชนบุงกรุก ด้วยการปรับเปลี่ยนสภาพให้ถูกต้องมั่นคงและประการที่สำคัญต้องให้หลักประกันในสิทธิที่อยู่อาศัยในระยะยาวแก่ชุมชนแออัดนั่นเอง

สุริยันต์ ทองหนูเอียด (2553) ได้กล่าวว่า “เมืองจะเจริญไม่ได้ ถ้าปราศจากคนจน” คนจนเมือง หรือชุมชนแออัด ครั้งหนึ่งถูกเรียกขานจากรัฐว่า “แหล่งโสโครก” ที่ถูกมองด้วยสายตาที่ต่ำกว่า ไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงอพยพมาเสี่ยงโชคในเมือง คนเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อย่างไร

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (2553) กล่าวว่า “สลัมหรือชุมชนแออัด” เป็นผลพวงมาจากแนวทางการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุล ซึ่งเริ่มต้นมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับแรก (2504) เพราะทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรมและเมืองได้ละเลยการพัฒนาเกษตรกรรมในชนบทอย่างลำเอียง ทำให้ผู้ที่ลี้ภัยจากภาคการเกษตรเข้ามาแสวงหาแหล่งงานและโอกาสของชีวิตใหม่ในเมือง ทั้งในกรุงเทพมหานครและตามหัวเมืองภูมิภาค ผู้อพยพแสวงโชคเหล่านี้เมื่อไม่สามารถหาที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองได้ เนื่องจากที่ดินในเมืองมีราคาแพง ประกอบกับภาครัฐไม่มีนโยบายที่ชัดเจนและขาดมาตรการรองรับด้านที่อยู่อาศัยอย่างพอเพียง จึงจำเป็นต้องบุกเบิกที่ดินว่างเปล่าใกล้แหล่งงานเป็นที่อยู่อาศัยซึ่งได้ขยายและกลายเป็นชุมชนแออัดในที่สุด

กล่าวโดยสรุปการเติบโตของเมืองส่วนหนึ่งมาจากน้ำมือ และพลังของคนจนซึ่งเป็นผู้อพยพเข้ามาอาศัย และตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองอย่างหนาแน่น จึงทำให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ รายได้ปัญหาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน และตามมาซึ่งการเกิดปัญหาด้านความไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยหลายครั้งจึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับที่ดิน และมีการไล่รื้อที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดในเมืองใหญ่อยู่บ่อยครั้ง ซึ่งคนจนเหล่านี้มักจะไม่มียุทธศาสตร์ให้กับชีวิต เนื่องจากไม่มีความรู้และทักษะที่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้มากนัก เพียงแต่ทำงานหาเลี้ยงปากท้องไปวันต่อวัน อีกทั้งยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากสังคม จากปัญหาที่ได้กล่าวมาจึงควรแก้ไขปัญหามาให้ตรงกับความต้องการของคนจนที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยการสร้างหลักประกันในชีวิตให้เกิดแก่คนจนในเมือง เช่น การปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้นในที่ดินเดิม หรือหากในกรณีที่ต้องรื้อย้ายชุมชนควรจัดหาพื้นที่รองรับในละแวกใกล้เคียงให้ได้อยู่อาศัย เพื่อที่คนจนจะสามารถดำรงชีวิตได้มั่นคงและมีการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน

2.2.1 ความหมายของสวัสดิการชุมชน

ความหมายของสวัสดิการชุมชนถือว่าระบบสวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในระบบสวัสดิการสังคมที่กระจายอำนาจให้ชุมชนจัดสวัสดิการของชุมชนเองโดยมีผู้ให้ความสวัสดิการชุมชน ดังนี้

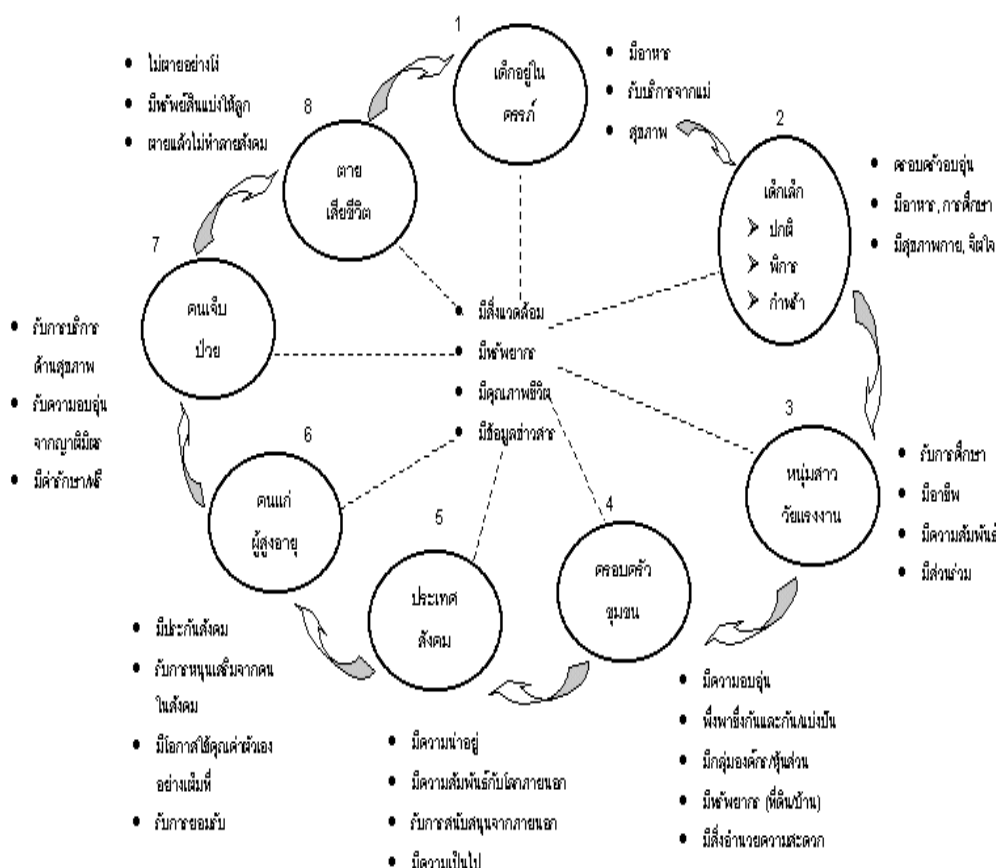
ประเวศ วะสี (2542: 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีศักยภาพ ไม่ว่าท่านจะมีอาชีพอะไรขอให้ทำเรื่องนั้นให้ดีขึ้นหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งให้นึกถึงว่าจะทำอะไรเพื่อเพื่อนมนุษย์ได้บ้าง โดยเฉพาะคนจน คนด้อยโอกาส คนที่เสียเปรียบ ควรรวมกลุ่มกันกับคนที่มีความประสงค์เดียวกัน พบปะกันบ่อยๆ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันว่าเราจะสามารถทำอะไรเพื่อผู้อื่นได้บ้าง จึงจะเกิดความสุขจากความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ (2546: 11) จำแนกสวัสดิการชุมชนออกเป็น 9 ลักษณะ ดังนี้

- 1) เตรียมเครือข่ายและให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในแนวราบตามวิถีการดำรงชีวิตของสามัญชน ซึ่งจะเป็ผลดีตรงที่จะสามารถรับรู้ได้ทันวิกฤตฉุกเฉินที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ทันการณ์
- 2) ตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนได้ทันเวลา โดยไม่ต้องรอคำแนะนำหรือสั่งการอันใดจากรัฐบาลก่อน หรือต้องอาศัยจากภายนอกชุมชนเมื่อเกิดความต้องการจริงในชุมชน
- 3) มีเอกลักษณ์ของชุมชนเองโดยไม่จำเป็นต้องลอกเลียนแบบจากชุมชนไหนในการตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนเองในลักษณะของระบบการผลิตร่วมของคนในชุมชน
- 4) เกิดการตรวจสอบเพื่อรับรู้ปัญหา และร่วมกันแก้ไขวิกฤตของสมาชิกชุมชนทุกคนด้วยกระบวนการของนวัตกรรมที่ชุมชนสร้างขึ้น ซึ่งในสังคมอเมริกายอมรับว่านวัตกรรมใหม่เกิดจากชุมชน
- 5) ส่งเสริมประสบการณ์และเปิดโอกาสในการรับใช้สังคมโดยรวมจากการกำหนดบทบาทของชุมชนเอง ซึ่งแก่นแท้อยู่ที่ความเข้มแข็งในตัวของชุมชนเอง
- 6) เกิดวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนบทความเป็นพลเมืองหรือประชาสังคมที่ได้ลงประชามติร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่พื้นฐานของสังคมทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามหรือการแก้ไขปัญหาาร่วมของชุมชน
- 7) สร้างผู้นำที่มีประสบการณ์และความสามารถจากกระบวนการชุมชน
- 8) สร้างเครือข่ายชุมชนรูปสหกรณ์ที่สนับสนุนกันขึ้นมาในระดับท้องถิ่น

9) เกิดการปรับตัวได้ทันกับสถานการณ์ทั้งภายใน และภายนอก
ชุมชนที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน (2547: 47-50) ได้ให้ความหมายของ
สวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความว่า
รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือ
เกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น
ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์ มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง
ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดสวัสดิการชุมชน

แหล่งที่มา: “พลังชุมชนแก้ความยากจน” โดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2551.

เครือข่ายสวัสดิการชุมชน (2550: 5-6) ได้ให้ความหมายของ สวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายความรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ การเกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกมั่นคง ภาวภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุขทั้งทางกาย และทางจิตใจ

ทักษิณีย์ ลักขณาภิชนชัช (2548: 140-141) สวัสดิการชุมชน หมายถึง การจัดการบริการหรือกิจกรรมต่างๆ ของชาวชุมชน โดยชาวชุมชนร่วมมือกันจัดขึ้น และเพื่อประโยชน์ของชาวชุมชนให้รอดพ้นจากความเดือดร้อนและความเสี่ยงต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข เช่น การช่วยเรื่องทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล การให้กู้ยืม เงินช่วยฌาปนกิจศพ เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ (2548) สวัสดิการชุมชน หมายถึง กิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนร่วมกันคิดขึ้น และร่วมกันจัดการ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่วันนี้และวันหน้า ระบบนี้นำเอาทุนของชุมชนมาใช้อย่างชาญฉลาด ก่อให้เกิดผลแบบยั่งยืนสำหรับตนเองและลูกหลานวันหน้า ทั้งทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา เงิน ผลผลิต รวมทั้งทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม การจัดระบบสวัสดิการเกิดจากการอนุรักษ์ การออมทุน และทรัพยากรของชุมชน และนำผลจากการออมและการบริหารจัดการมาใช้ตอบสนองความจำเป็นของชีวิต เช่น การนำผลกำไรจากการออมทรัพย์ของชุมชนมาเป็นค่ารักษาพยาบาลช่วยเหลือสมาชิกในรูปแบบต่างๆ การจัดระบบสวัสดิการยังรวมไปถึงการจัดการวิสาหกิจชุมชนต่างๆ แล้วนำผลกำไรส่วนหนึ่งมาจัดเป็นสวัสดิการให้สมาชิกและชุมชน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อมให้เป็นสวัสดิการ คือ สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ไม่ใช่เพื่อการค้า การหากำไร ซึ่งอาจก่อให้เกิดซึ่งความเสียหายแก่ทรัพยากรอันเป็นทุนพื้นฐานของชุมชน ดังที่อาจเกิดขึ้นได้ทั่วไปเมื่อทุกฝ่ายนำไปหาประโยชน์ นำไปขาย ไม่ใช่ใช้อย่างพอเพียงเพื่อความจำเป็นพื้นฐาน จึงต้องก่อให้เกิดการจัดการให้เป็นสวัสดิการ ไม่ใช่ให้เป็นเชิงธุรกิจ

กล่าวโดยสรุปสวัสดิการชุมชนเกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่ต้องการความมั่นคงในชีวิต และต้องการที่จะพัฒนาตนและชุมชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยต้องอาศัยความสามัคคี ช่วยกันวางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการวางแผนเป้าหมาย และไปให้ถึงจุดที่วางไว้ อีกทั้งสวัสดิการชุมชนเป็นสิ่งที่ช่วยวางรากฐาน และสร้างหลักประกันให้แก่คนชุมชน ทำให้คนชุมชนสามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวของตัวเอง โดยลดการพึ่งพาจากภายนอก และร่วมกันสร้างแรงผลักดันให้เกิดแก่นในชุมชน ซึ่งนำมาด้วยศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจในตนเอง และชุมชนยังมีความพัฒนาในแนวทางที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่สืบต่อไป

2.2.2 หลักการสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน (2552: 30-31) ได้กล่าวว่า การจัดการสวัสดิการโดยชุมชนที่เกิดขึ้นโดยฐานต่างๆ มีหลักการสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชนดังนี้

1) ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ถ้าตั้งใจไม่สำเร็จ สวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับวิถีของแต่ละพื้นที่ ตั้งใจทำโดยลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เช่น เห็นชุมชนอื่นให้สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 300 บาท ก็ให้บ้าง อาจไปไม่รอดเพราะเงินไม่พอ ต้องดูว่าคนที่นั่นคิดอย่างไร กลุ่มเรามีเงินอยู่เท่าไร เริ่มจากจุดนั้น ควรรู้ก่อนว่าตอนนี้บ้านเราเป็นอย่างไร มีรากเหง้า มีกลไกอย่างไร แล้วจึงกำหนดอนาคตต่อไปว่าบ้านเราจะเป็นอย่างไร ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราเอง เพื่อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาส

2) เริ่มจากเล็กไปใหญ่ ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกทีละ 2 ใบต่อไปก็เติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของก็จะเหมือนการใส่ปุ๋ยมากเกินไป ต้นไม้อาจจะตายได้เพราะเกินกำลัง ไม่เกิดสวัสดิการที่เป็นของคนในชุมชน

3) เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมายใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยากทำงานอยากทำดี เช่น ใครทำงานเพิ่ม จ่ายเงินสมทบให้ ใครบริหารเงินในหักออกเงยขึ้นมาจะจ่ายสมทบให้ สิ่งสำคัญคือ การให้ความคิด ทำให้คนคิดพึ่งตนเอง ทำความดี ทำงานสร้างเม็ดเงิน หากมีเงินสนับสนุนควรให้ตามความจำเป็น และพอดี ไม่ใช่ใช้เงินเป็นเป้าหมายหรือหาเงินมาแจกจ่าย

4) ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกในชุมชน ควรให้ทุกคนได้ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติกาและใช้ร่วมกัน

5) เป็นองค์กรร่วมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกเรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย กับคนทุกเพศทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ โดยจัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งมาทำสวัสดิการ

6) ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ (ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งมาให้ อีกฝ่ายหนึ่งรอรับ) จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี เช่น จัดเงื่อนไขที่ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบกันเงินบางส่วนเดิมเข้ากองทุน นำดอกผลกองทุนบางส่วนขยายกิจกรรมต่อ ทำให้ทุกคนในกลุ่ม/ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน

7) ต้องทำด้วยความรักและอดทน โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าชาวบ้าน

สามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชน เพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิด ความเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น คำหิ โดยถือว่าเป็นครู เป็นบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการ ปรับปรุงพัฒนาทำให้เขาฉลาดขึ้น ทำงานได้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุปแนวคิดสวัสดิการชุมชนนั้นมาจากการช่วยเหลือ การดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน และนำมาซึ่งการจัดสวัสดิการในหลากหลายรูปแบบตามแต่ละวิถีของชุมชน โดยทุก กิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้น ต่างเพื่อต้องการที่จะสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้เกิดแก่คนในชุมชน ซึ่งมีหัวใจหลักของการจัดการสวัสดิการชุมชน คือ การพึ่งตนเอง การอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี โดยอาศัยความพร้อม และ ความสามารถของแต่ละชุมชนด้วยทุนที่ชุมชนมี และใช้เงินเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างเงื่อนไข ให้คนรู้จักการเก็บออม และร่วมกันจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้จะไม่มีการ แบ่งแยกของคนในชุมชนด้วยการเป็นทั้งผู้ให้ และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ซึ่งสวัสดิการ ชุมชนที่ทำการจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือกัน มีอยู่หลากหลายประเภท และขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันของ ชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้คนในชุมชนควรศึกษาให้เหมาะสม และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิต ของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทิศทางที่ขึ้นต่อชุมชนและสังคมสืบต่อไป

2.2.3 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน

ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ (2546: 117-121) ได้ให้กล่าวถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการ ชุมชนของระบบสวัสดิการภาคชุมชน ว่ามีการจัดการใน 3 รูปแบบ คือ การจัดสวัสดิการจากฐาน ทรัพยากร การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากร และการจัดสวัสดิการงานพัฒนา ดังนี้

2.2.3.1 การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากร

การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากร เป็นการจัดสวัสดิการเพื่อให้ทุกคนเน้นสร้าง ความมั่นคง ทางด้านอาหาร สำหรับบางคนบางพื้นที่ก็อาจใช้เป็นแหล่งหารายได้และวัตถุดิบไป พร้อมกัน การจัดสวัสดิการที่สำคัญสำหรับฐานนี้ คือ การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะ แหล่งน้ำ ทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่วนบุคคล (ของผู้อื่น) ได้แก่

การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะ มีทั้งการอาศัยป่าเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้าน อาหาร เช่น หาเห็ด หาปลา หาหน่อไม้ หาพืชผัก เพื่อการบริโภค เป็นต้น การใช้ประโยชน์ใน ลักษณะนี้สามารถเกิดขึ้นในพื้นที่ป่าสาธารณะทั่วไป แม้กระทั่งพื้นที่อุทยาน พื้นที่เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า หรือป่าเขตอื่นๆ ล้วนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับคนในชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ใกล้ป่า

การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ มีความสำคัญในด้านการสร้างความมั่นคงทางด้าน อาหาร และการหารายได้ของชาวบ้านไม่น้อยกว่าการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะ เพราะแหล่งน้ำ

มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การนำน้ำมาดื่มมาใช้ การใช้น้ำเพื่อการทำนา เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสวัสดิการ ความมั่นคงทางด้านอาหาร และรายได้ของชุมชนประมง ความสมบูรณ์ของทรัพยากรทะเลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวพันกับความอยู่รอดของชุมชนประมงพื้นบ้านมากที่สุด

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่วนบุคคล (ของผู้อื่น) ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งของการสร้างสวัสดิการความมั่นคงด้านอาหาร การใช้ทรัพยากรแบบนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดของสังคมรวมหมู่ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ซึ่งยังมีเห็นอยู่ในสังคมไทย ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านที่ไม่ได้เลี้ยงปลาสามารถไปจับปลาในพื้นที่นาของคนอื่นได้

2.2.3.2 การจัดสวัสดิการจากฐานวัฒนธรรมสำคัญ

การเกื้อกูลของครอบครัวและกลุ่มเครือญาติ เป็นสวัสดิการพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกครอบครัว และชุมชน เช่น การส่งข้าวปลาให้แก่ลูกหลานที่ไปทำงานรับจ้างในเมือง การเกื้อกูลของระบบอุปถัมภ์ มีที่อยู่ทุกหนแห่งในสังคมไทย เพราะระบบอุปถัมภ์ เป็นรากเหง้าหนึ่งของสังคมไทย เช่น ระบบการทำงานแบ่งกัน การจัดการของศาสนา ถือเป็นแหล่งจัดสวัสดิการที่สำคัญของชุมชนมาตั้งแต่อดีต เช่น ในชุมชนชาวพุทธผู้ด้อยโอกาส ในชุมชนจะใช้วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลาน เปิดโอกาสให้คนจนได้เข้าถึงการศึกษา เป็นต้น

2.2.3.3 การจัดสวัสดิการจากฐานงานพัฒนา

โดยส่วนใหญ่ชุมชนจะรับเอาองค์ความรู้ และรูปแบบมาจากภายนอกที่ในชุมชนต้องนำมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง พบว่าชุมชนมีทั้งกิจกรรมบางอย่างริเริ่ม และทำกันเองในชุมชน แต่บางกิจกรรมก็ได้รับการสนับสนุนการจัดตั้งเบื้องต้นจากองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน กิจกรรมที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ การจัดกลุ่มฅมปาณกิจ การจัดกลุ่มออมทรัพย์ การจัดกลุ่มกองทุนกองทุนพัฒนาอาชีพ และการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชน

พรรณทิพย์ เพชรมาก และคณะ (2547: 11-18) ได้แบ่งการจัดสวัสดิการชุมชนออกเป็น 7 ฐาน ตามกิจกรรมหลักที่ดำเนินการ ซึ่งแต่ละฐานมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกันภายใต้บริบทของชุมชน ดังนี้

1) การจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน การที่ชุมชนมีกองทุนหรือเงินออมของตนเอง ทำให้ชุมชนสามารถริเริ่มคิดรูปแบบการจัดสวัสดิการของตนเองได้อย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชนนั้น องค์กรการเงิน ชุมชนบางประเภท ดังมาโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสวัสดิการโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยนำผลกำไรมาจัดตั้งกองทุน

สวัสดิการ หัวใจสำคัญ คือ วินัยการออม “การออมวันละบาท” เงินเป็นเพียงเครื่องมือ เป้าหมาย คือ สวัสดิการชุมชน

2) การจัดการสวัสดิการชุมชนโดยฐานการผลิตวิสาหกิจชุมชน เป็นการผลิตเพื่อลดรายจ่ายภายในครอบครัว ทำเองใช้เอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก เพิ่มมูลค่าผลผลิตโดยใช้ทุนและแรงงานในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว โดยไม่ต้องโยกย้ายไปทำงานที่อื่น การใช้วัสดุทรัพยากรในท้องถิ่นทำให้เกิดการดูแลรักษา อนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งถือเป็นฐานทุนที่สำคัญของชุมชน รวมทั้งการผลิตที่เน้นการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดผลดีต่อสุขภาพครอบครัวและชุมชน

3) การจัดสวัสดิการโดยฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนเป็นผู้จัดการ ดิน น้ำ ป่า ทะเล การดูแลรักษาป่า การจัดการที่ดินชายฝั่ง รูปแบบการจัดการสวัสดิการบนฐานทรัพยากรมีความสำคัญต่อคนในสังคม โดยเฉพาะคนจนที่อยู่ในชนบทที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต ฐานทรัพยากรเป็นทั้งที่อยู่อาศัย อาหาร ยา สมุนไพรรักษาโรค ฐานการผลิต การทำเกษตร ทรัพยากรมีความเป็น ทุนของชีวิต ในแง่ของการสร้างหลักประกันให้เกิดความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ ก็ถูกหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งในแง่ของระบบคุณค่า ภูมิปัญญา อำนาจในการจัดการโดยองค์กรชุมชน การนำพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาใช้ในการดูแลรักษาทรัพยากร การสร้างระเบียบกติกาในการดูแลรักษาและใช้สอย ที่ทำให้ทุกชีวิตในชุมชนท้องถิ่น สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีหลักประกันที่มั่นคง

4) การจัดสวัสดิการจากฐานความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา การใช้หลักคำสอนทางศาสนาและผู้นำศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ เป็นฐานในการจัดสวัสดิการทั้งทางกายและจิตวิญญาณ การใช้หลักศาสนาช่วยเกื้อกูลชุมชน ทำให้เกิดความมั่นคงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

5) การจัดสวัสดิการโดยฐานชุมชนเมือง การจัดที่อยู่อาศัยชุมชนแออัด ให้มีบ้านมั่นคง เมืองน่าอยู่ การจัดบ้านกลางในชุมชนเพื่อรองรับผู้ยากไร้และผู้สูงอายุ

6) การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุอาศัยใช้กองทุนเป็นเครื่องมือในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การซื้อสวนยาง สวนปาล์ม นำผลกำไรไปจัดสวัสดิการ การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน การลงทุนทำธุรกิจชุมชน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ การฟื้นฟูภูมิปัญญาผู้สูงอายุ เป็นต้น

7) การจัดสวัสดิการผู้นำชุมชน และหน่วยงานร่วมดูแลเกื้อกูลให้ผู้นำที่เสียสละมาทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อให้ผู้นำได้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีระบบหรือกลไกที่ให้ความคุ้มครอง ดูแลช่วยเหลือเมื่อผู้นำอยู่ในภาวะวิกฤต หรือเผชิญปัญหาต่างๆ อีกทั้งเป็น

หารเสริมพลัง บำรุงขวัญ และกำลังใจแก่ผู้นำ ผู้นำสามารถปฏิบัติงานได้อย่างไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง ทำให้สามารถปฏิบัติงานหนุนเสริม เชื่อมโยง และสร้างความยั่งยืนให้แก่เครือข่ายองค์กรชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์และเต็มกำลัง

กล่าวโดยสรุปแบบแผนของการจัดการสวัสดิการชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางรากฐานเพื่อพัฒนาสังคม ชุมชนให้เข้มแข็ง และมีระบบมากขึ้น เน้นการทำให้เกิดความมั่นคงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยอาศัยแนวคิดจากฐานความเชื่อ อุดมการณ์ ศาสนา ทรัพยากร ในการสร้างกฎ ระเบียบ หรือกติกาขึ้น เพื่อดูแลรักษา ร่วมพัฒนาทุกชีวิตในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีหลักประกันที่มั่นคง และสร้างความยั่งยืนให้เกิดแก่เครือข่ายองค์กรชุมชน สังคมสืบต่อไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จของชุมชนหรือองค์กร ด้วยภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้นำที่จะต้องวางแผน สั่งการ ดูแล และควบคุมให้บุคลากรปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.3.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้วเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปนักวิชาการมักจะถือว่า “ผู้นำ” เป็นตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ส่วน “ภาวะผู้นำ” นั้นเป็นสิ่งที่แสดงออกมาจากบุคคลที่เป็นผู้นำอย่างเป็นกระบวนการ ดังนั้นการจะเข้าใจความหมายของ “ผู้นำ” มักจะไม่ใช่ปัญหามากนัก ทั้งนี้เพราะจะรู้ว่าใครเป็นผู้นำนั้นก็มักจะพิจารณาจากตำแหน่งของบุคคล นอกจากนี้ได้มีการศึกษาตั้งแต่คุณลักษณะของผู้นำ (Traits) อำนาจของผู้นำ (Power) พฤติกรรมของผู้นำ (Behavior) แบบต่าง ๆ และในปัจจุบันก็ยังมีการศึกษาภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลา โดยพยายามหาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลในแต่ละองค์กร หรือในสถานการณ์ต่าง ๆ มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้หลากหลายแตกต่างกันโดยนักวิชาการต่างประเทศและประเทศไทย ดังนี้

Stogdill (1974) ภาวะผู้นำ คือ ความริเริ่มและสร้างไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม

McFarland (1979) ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถที่จะชี้แนะสั่งการ หรืออำนวยความสะดวก หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้

Schwartz and Lita Linzer (1980) ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะในการชี้แนะลูกน้อง หรือผู้ร่วมงาน ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ

Mitchell and Larson (1987: 435-436) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้บรรลุความต้องการของกลุ่ม หรือจุดมุ่งหมายขององค์การ

Koontz and Weihrich (1988) ภาวะผู้นำเป็นเรื่องของศิลปะของการใช้อิทธิพลหรือกระบวนการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น เพื่อให้เขามีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

Robbins and Stephen P. (1991: 302) ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้ประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายหมายที่ตั้งไว้

Stoner A.F. and Freeman and Edward R. (1989: 459) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการชี้แนะและอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกของกลุ่ม

พยอม วงศ์สารศรี (2534: 196) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง(ผู้นำ)ใช้อิทธิพลและอำนาจของตนกระตุ้นชี้นำให้บุคคลอื่น (ผู้ตาม) มีความกระตือรือร้น เต็มใจทำในสิ่งที่เขาต้องการ โดยมีเป้าหมายขององค์การเป็นจุดหมายปลายทาง

สมยศ นาวิการ (2538: 400) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์การ รวมถึงความสามารถของบุคคลในการหลอมความแตกต่างทางด้านความคิด ความสนใจ ความต้องการ หรือพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในองค์การให้หันไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีศิลปะ ไม่มีความขัดแย้งในองค์การอีกต่อไปในขณะใดขณะหนึ่ง หรือในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประสาน หอมพุด และทิพวรรณ หอมพุด (2540: 83) ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ตนมีอยู่ในการชักนำหรือโน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์การหรือในกลุ่มคนในสถานต่างๆ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

ฉันทนา จันทร์บรรจง (2542: 97) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่เป็นผู้นำของกลุ่ม หรือหมายถึง กระบวนการซึ่งผู้นำใช้ความสามารถและอิทธิพลด้านอื่นๆ ของตน

กับสมาชิกในกลุ่ม ให้แต่ละคนดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544: 234) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง สภาวะหรือศักยภาพของบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในกลุ่ม และใช้อิทธิพลดำเนินการกิจต่างๆ สร้างกระบวนการเพื่อจูงใจให้ผู้อื่นให้ความร่วมมือ และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามแผน และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำว่า “ผู้นำ” กับ “ภาวะผู้นำ” พบว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชนให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถจูงใจ ชักนำ ชี้ทางให้สมาชิกของกลุ่มปฏิบัติการกิจต่างๆ ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่วนภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพล และอำนาจที่มีอยู่ กระตุ้น หรือทำให้บุคคลอื่นเกิดความเต็มใจ และกระตือรือร้นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยผู้นำจะต้องมีความสามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ สร้างสรรค์ มีกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่เป้าหมาย และที่สำคัญต้องเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน

2.3.2 คุณสมบัติของภาวะผู้นำ

ผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มจะสามารถทำหน้าที่ผู้นำได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้นำว่า เหมาะสมกับกรณีเพียงใด แต่โดยทั่วไปแล้ว เมื่อกล่าวถึงผู้นำคนทั่วไปจะคิดถึงว่าต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม กับการเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งมีผู้รู้ได้กล่าวไว้หลายท่าน กล่าวคือ ศรีพงษ์ ศรีชัยมรรค์รัตน์ (2542: 60) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำว่าควรมีคุณลักษณะใน 9 ด้านคือ

1) ความรู้ (Knowledge) การเป็นผู้นำนั้นความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้นหากแต่รวมถึงการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ด้วย การจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ ยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็จะยิ่งมั่นคงมากขึ้นเพียงนั้น

2) ความริเริ่ม (Initiative) ความริเริ่ม คือ ความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถแสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น หรือเจริญขึ้นได้ด้วยตนเองความริเริ่มจะเจริญออกมาได้ หัวหน้างานจะต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

3) มีความกล้าหาญและความเด็ดขาด (Courage and Firmness) ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดใดๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญ จะช่วยให้สามารถผจญต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ความเด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตัวของผู้ตนเองต้องอยู่ในลักษณะของการกล้าได้กล้าเสียด้วย

4) การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์จะช่วยให้อุปสรรคใหญ่เป็นอุปสรรคเล็กได้

5) มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

6) ความอดทน (Patience) ความอดทนจะเป็นพลังอันหนึ่ง ที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง

7) มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness) ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยึดเอาความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย แต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือเหตุต่างๆ ได้อย่างถูกต้องพวงๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั่นเอง

8) มีความภักดี (Loyalty) การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าทีดินั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์กร ความภักดีนี้ จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องภัยอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

9) มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty) ผู้นำที่ดีจะต้องไม่หยิ่งยโส ไม่จองหอง ไม่วาง อานาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไว้เหตุผลความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้ว ก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ

กล่าวโดยสรุปได้มีการพยายามให้คำจำกัดความหรือความหมายของผู้นำ โดยอธิบายว่า ผู้นำที่ดีควรมีลักษณะ รวมทั้งมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะดี แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำที่ดี โดยผู้นำที่ดีจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่ครบถ้วนในทุกๆ ด้าน กล่าวคือในด้าน การมีความรู้ มีความคิดริเริ่ม เอาใจใส่ต่อหน้าที่ของตนเอง มีความกล้าหาญ ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต

อดทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สงบเสงี่ยมไม่ถือตัว ซึ่งจะทำให้ได้รับการยกย่องอย่างแท้จริง และสามารถทำให้การดำเนินการต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.3.3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

ตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน มีการให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะสรุปความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

Bass (1985: 14-20) ให้ความหมายไว้ว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีพฤติกรรมที่มีความชัดเจนมากกว่า พวกเขาไม่ได้ถูกจำกัดโดยการรับรู้ของผู้ตาม ผู้นำต้องตั้งใจทำงานเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบข้อเสนอของลูกน้อง และปรับปรุงข้อเสนอเหล่านั้นเสียใหม่ มากกว่าที่จะเชื่อว่าต้องทำงานให้ตรงกับความต้องการของลูกน้อง

Mushinsky (1997: 373) ให้ความหมายภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสมมุติฐานของสมาชิกในองค์กร และสร้างความผูกพันในการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ขององค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของผู้นำที่มีต่อผู้ตาม แต่ผลกระทบของอิทธิพลนั้นเป็นการให้อำนาจแก่ผู้ตามให้กลับมาเป็นผู้นำ และเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงหน่วยงานในกระบวนการการเปลี่ยนแปลงองค์กร ดังนั้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จึงถูกมองว่าเป็นกระบวนการร่วมและเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของผู้นำในระดับต่างๆ ในหน่วยงานย่อยขององค์กร

Schultz D.P. and Schultz S.E. (1998: 211) ให้ความหมายภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า ความเป็นผู้นำซึ่งผู้นำไม่ได้ถูกจำกัดโดยการรับรู้ของผู้ตาม แต่มีอิสระในการกระทำ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบมุมมองของผู้ตาม

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2543: 32) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึงระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำงาน เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน โดยการเปลี่ยนสภาพหรือเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม จูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม หรือสังคมซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามนี้จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการหรือที่เรียกว่า “4I’s” (Four I’s) ดังนี้

2.3.3.1 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence หรือ Charisma Leadership : II หรือ CL)

หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง หรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตาม ผู้นำจะเป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ ศรัทธา ไว้วางใจ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อร่วมงานกัน ผู้ตามจะพยายามประพฤติปฏิบัติเหมือนกับผู้นำและต้องการเลียนแบบผู้นำของเขา สิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะนี้ คือ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม ผู้นำจะมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเอาแต่อารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ผู้นำเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำจะเป็นผู้ที่มึนศีลธรรมและมีจริยธรรมสูง ผู้นำจะหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ความมีสมรรถภาพ ความตั้งใจ การเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ ความเชื่อและค่านิยมของเขา ผู้นำจะเสริมความภาคภูมิใจ ความจงรักภักดี และความมั่นใจของผู้ตาม และทำให้ผู้ตามมีความเป็นพวกเดียวกันกับผู้นำ โดยอาศัยวิสัยทัศน์และการมีจุดประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแสดงความมั่นใจช่วยสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ผู้ตามจะเลียนแบบผู้นำและพฤติกรรมของผู้นำจากการสร้างความมั่นใจในตนเอง ประสิทธิภาพและความเคารพในตนเอง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงรักษาอิทธิพลของตนในการบรรลุเป้าหมายและปฏิบัติภาระหน้าที่ขององค์การ

2.3.3.2 การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM)

หมายถึง การที่ผู้นำจะประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม โดยการสร้างแรงจูงใจภายใน การให้ความหมายและท้าทายในเรื่องานของผู้ตาม ผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม (Team Spirit) ให้มีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น โดยการสร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ผู้นำจะทำให้ผู้ตามสัมผัสกับภาพที่งดงามของอนาคต ผู้นำจะสร้างและสื่อความหวังที่ผู้นำต้องการอย่างชัดเจน ผู้นำจะแสดงการอุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำจะแสดงความเชื่อมั่นและแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ของตนเพื่อวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์การ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามพัฒนาความผูกพันของตนต่อเป้าหมายระยะยาว และบ่อยครั้งพบว่า การสร้างแรงบันดาลใจนี้ เกิดขึ้นผ่านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและการกระตุ้นทางปัญญา ช่วยให้ผู้ตามจัดการกับอุปสรรคของตนเองและเสริมความคิดสร้างสรรค์

2.3.3.3 การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation : IS)

หมายถึง การที่ผู้นำมีการกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามมีความต้องการหาแนวทางใหม่ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์ โดยผู้นำมีการคิดและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการตั้งสมมติฐาน การเปลี่ยนกรอบ (Reframing) การมอง

ปัญหา และการเผชิญกับสถานการณ์เก่าๆ ด้วยวิถีทางใหม่แบบใหม่ๆ มีการจูงใจและสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการพิจารณาปัญหาและการหาคำตอบของปัญหา มีการให้กำลังใจผู้ตามให้พยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ๆ ผู้นำมีการกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดและเหตุผล และไม่วิจารณ์ความคิดของผู้ตาม แม้ว่ามันจะแตกต่างไปจากความคิดของผู้นำ ผู้นำทำให้ผู้ตามรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและเป็นโอกาสที่ดีที่จะแก้ปัญหาด้วยกัน โดยผู้นำจะสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ตามว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข แม้บางปัญหาจะมีอุปสรรคมากมาย ผู้นำจะพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้ จากความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้ตามจะได้รับการกระตุ้นให้ตั้งคำถามต่อค่านิยมของตนเอง ความเชื่อและประเพณี การกระตุ้นทางปัญญา เป็นส่วนที่สำคัญของการพัฒนาความสามารถของผู้ตามในการที่จะตระหนัก เข้าใจ และแก้ไขปัญหายด้วยตนเอง

2.3.3.4 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC)

ผู้นำจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคลและทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช และเป็นพี่เลี้ยงของผู้ตามแต่ละคน เพื่อการพัฒนาผู้ตามผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสัมฤทธิ์ผลและเติบโตของแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้นำจะมีการปฏิบัติต่อผู้ตามโดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็นและความต้องการ การประพุดติของผู้นำแสดงให้เห็นว่าเข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น บางคนได้ร้บกำลังใจมากกว่า บางคนได้รับอำนาจการตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่า บางคนมีมาตรฐานที่เคร่งครัดว่า บางคนมีโครงสร้างงานที่มากกว่า ผู้นำมีการส่งเสริมการสื่อสารสองทาง และมีการจัดการด้วยการเดินดูรอบๆ (Management by Walking Around) มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตามเป็นการส่วนตัว ผู้นำสนใจในความกังวลของแต่ละบุคคล เห็นปัจเจกบุคคลเป็นบุคคลทั้งครบ (As a Whole Person) มากกว่าเป็นพนักงานหรือเป็นเพียงปัจจัยการผลิต ผู้นำจะมีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) ผู้นำจะมีการมอบหมายงานเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้ตาม เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถ ผู้นำจะดูแลผู้ตามว่าต้องการคำแนะนำ การสนับสนุนและการช่วยให้ก้าวหน้าในการทำงานที่รับผิดชอบอยู่หรือไม่ โดยผู้ตามจะรู้สึกว่าเขากำลังถูกตรวจสอบ

นิตย สัมมาพันธ์ (2546: 54) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลจำนวนมากลงมือทำมากกว่าเดิมจนไ้ระดับขั้นสู่เพดานการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น

กล่าวโดยสรุปภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดี จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงการจัดการที่เป็นระบบ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี นำเคารพ ยกย่อง และจะต้องถ่ายทอดและพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานออกมา ให้ได้มีความภาคภูมิใจและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล โดยอาศัยการอิสระในการทำงาน สร้างแรงบันดาลใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้ร่วมงาน ทำให้มีความคาดหวังที่สูงขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งยังต้องพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานให้มีศักยภาพมากขึ้นอีกด้วย

2.3.4 ภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการ (Servant Leadership)

แนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้คือ คนเริ่มต้นจากการมีจิตใจรับใช้ให้บริการผู้อื่น และต่อมาเห็นว่าการก้าวไปสู่สภาวะการนำ คือ เพื่อที่จะรับใช้ให้บริการผู้อื่นได้ดีขึ้น จะเป็นผู้นำที่ดีได้มากกว่าคนที่เริ่มต้นคิดจากจิตใจต้องการเป็นผู้นำ ซึ่งอาจมาจากแรงจูงใจต้องการมีอำนาจหรือมีผลประโยชน์เพิ่มขึ้น

จิตใจรับใช้ให้บริการผู้อื่น หมายถึงการมุ่งสนองความต้องการของเพื่อนร่วมงานและผู้ได้รับบริการจากองค์กรเป็นอันดับแรก การกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้คนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความต้องการของตนเองและเจริญงอกงามในฐานะบุคคล มีสุขภาพที่ดีขึ้น จลาคขึ้นเป็นอิสระขึ้นและมีจิตสำนึกในการรับใช้ผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมต่อไป

Greenleaf (1970: 8) อธิบายความหมายของภาวะผู้นำใฝ่บริการว่าเป็นการปฏิบัติที่บุคคลเลือกเป็นฝ่ายบริการเป็นอันดับแรก ซึ่งการนำเป็นผลพวงจากการให้บริการแก่ผู้อื่นและองค์การ ผู้นำใฝ่บริการอาจมีภาวะผู้นำตามตำแหน่งหรือไม่ก็ได้โดยภาวะผู้นำแบบนี้จะกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม (collaboration) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมองการณ์ไกล (foresight) การฟัง และการใช้อำนาจทางศีลธรรมรวมถึงการมอบอำนาจด้วย

Autry (2001: 26-27) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ และการทำตนให้เป็นทรัพยากร ความรับผิดชอบของผู้นำ คือ การทำให้แน่ใจว่าผู้ร่วมงานและผู้ตามจะมีทรัพยากรที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์ และทรัพยากรที่ว่ำนั่นก็คือผู้นำนั่นเอง ผู้นำจะมองว่าตนเองเป็นทรัพยากรเป็นผู้บริการซึ่งผู้นำต้องรับใช้ ต้องสร้างชุมชนในทางที่จะสามารถปฏิบัติได้เพื่อบรรลุเป้าหมายและเพื่อผลลัพธ์ที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน

Daft (2002: 523-525) กล่าวว่าภาวะผู้นำใฝ่บริการคือการมองข้ามผ่านผลประโยชน์ส่วนตน

Wong and Davey (2007) ภาวะผู้นำให้บริการ หมายถึง การรับใช้ให้บริการผู้อื่น โดยเป็นการลงทุนด้วยพัฒนาและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่นเพื่อผลกำไรด้านการประสบความสำเร็จในงานและการบรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน

Spears (2004: 7-11) อธิบายว่า ภาวะผู้นำให้บริการ หมายถึง การให้บริการเป็นอันดับแรก และการกระตุ้นสัมพันธภาพที่ดีโดยการสร้างบรรยากาศของศักดิ์ศรีและความนับถือการสร้างกลุ่มและทีม และการฟังเพื่อนร่วมงานและพนักงาน

Yukl (1989) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภาวะผู้นำให้บริการว่า เป็นการแสดงถึงความมีจริยธรรม คือ การให้บริการแก่ผู้ตาม ทั้งในด้านการบำรุง ทะนุถนอม ปกป้องและให้อำนาจแก่ผู้ตาม เพื่อช่วยเหลือให้ผู้ตามมีความสามารถเพิ่มขึ้น จลาลดีขึ้น และปรารถนาที่จะรับผิดชอบในงานที่ตนทำมากขึ้น

ภาวัฒน์ พันธุ์แพ (2546: 15) สรุปว่าภาวะผู้นำให้บริการเป็นผู้นำที่เน้นการรับใช้บุคคลและสังคม เป็นผู้สร้างองค์การที่มีวัฒนธรรมที่เน้นจริยธรรมซึ่งถือเป็นหลักในองค์การสิ่งสำคัญของการเป็นผู้นำแบบนี้ก็คือ จะต้องเป็นผู้ที่เสียสละ มีคุณธรรมสูง ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ๆ ไว้วางใจผู้ตาม ทำให้สัมพันธภาพของผู้นำและผู้ตามดีขึ้น

บังอร ไชยเผือก (2550: 18) ได้นิยามภาวะผู้นำให้บริการไว้ว่า เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สนใจและให้ความสำคัญต่อผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าความสำคัญขององค์การ และเป็นบุคคลที่ให้คุณค่าต่อความดีงาม คุณธรรมจริยธรรมมากกว่าสิ่งอื่นใด

พิชาวีร์ เมฆขยาย (2550: 150) นิยามของภาวะผู้นำให้บริการไว้ว่า เป็นพฤติกรรมการให้บริการเพื่อนร่วมงาน หรือผู้ตามเป็นอันดับแรก เพื่อสนองตอบความต้องการของบุคคลเหล่านั้น โดยใช้อำนาจทางศีลธรรมกระตุ้นให้เกิดการร่วมมือร่วมใจ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการมอบอำนาจแก่บุคคลเหล่านั้น เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำให้บริการ หมายถึง การให้บริการเพื่อนร่วมงานเพื่อสนองตอบความต้องการของเพื่อนร่วมงาน โดยการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมอบอำนาจแก่เพื่อนร่วมงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม โดยอาศัยหลักการของความอ่อนน้อมถ่อมตน และหลักคุณธรรมของศาสนาต่างๆ เป็นที่ตั้ง ดังคำสอนของพุทธศาสนาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติของภาวะผู้นำให้บริการที่เสียสละ การให้ในสิ่งที่ผู้ตามต้องการ เพื่อที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมในประเทศไทยในระยะแรกยังไม่ชัดเจนมากนัก แต่มีการศึกษาของนักวิชาการทั้งที่เป็นชาวไทยและต่างชาติที่ศึกษาถึงโครงสร้างของสังคมไทยในแง่มุมต่างๆ และได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์บางประการของประชาชนในชุมชนของไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความหมายของทุนทางสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักการและวิถีชีวิต โดยปรีดี พนมยงค์ เป็นนักวิชาการคนแรกของไทยที่ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน โดยท่านได้อธิบายไว้ในกฎหมายปกครองเกี่ยวกับลัทธิสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งมีรากฐานอยู่บนความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกชุมชน โดยไม่ต้องมีรูปแบบการปกครองมาก และใช้หลักความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยสมัครใจในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทย

แนวคิดทุนทางสังคม และคำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทย เพิ่งเริ่มปรากฏและถูกนำมากล่าวถึงอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2540 ภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) โครงการของกองทุนเพื่อสังคมดังกล่าว ได้พยายามและทำให้สังคมไทยหันกลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ที่เป็นทุนเดิม แต่อาจมองข้ามไป รวมทั้งสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล รวมไปถึงสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งสิ่งที่ป็นศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน เช่น ผู้นำ กลุ่มองค์กรเครือข่ายประชาชน เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้เกิดการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่และเริ่มสูญหายให้มีการนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในระดับชุมชนและหลังจากนั้น คำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทยก็ได้ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง

จึงอาจกล่าวได้ว่าทุนทางสังคมได้เกิดขึ้นกับสังคมไทยมาอย่างช้านานแล้วเพียงแต่ไม่มีผู้ใดได้ให้ความหมายและความสำคัญเท่านั้นเอง เพราะทุนทางสังคมอาจมีความหมายที่เคยชิน คือ การเอื้ออาทร การมีน้ำใจ และความเห็นอกเห็นใจกันซึ่งกันและกัน แต่คำว่าทุนทางสังคมที่เป็นทางการอาจกล่าวได้ว่าเพิ่งเกิดขึ้นกับประเทศไทยไม่นานนัก อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาผลงานด้านวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีวิวัฒนาการมาจาก แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน หรือหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือแม้แต่กระทั่งแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครั้งที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ และได้มีสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) เกิดขึ้นในประเทศไทย คำว่าทุนทางสังคมจึงได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางขึ้น โดยมีความหมายครอบคลุมไปถึงในบริบทที่หลากหลาย เช่น เรื่องของวัฒนธรรม

ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร รวมถึงในเรื่องขององค์กรภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ เครือข่าย เป็นต้น

2.4.1 ความหมายและมุมมองทุนสังคมของนักวิชาการไทย

อมรา พงศาพิชญ์ (2546: 19) กล่าวถึงทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ และแนวดิ่งระหว่างบุคคล สถาบัน หรือองค์กรทั้งในรูปปัจเจก กลุ่ม และรูปเครือข่าย ทั้งนี้รวมถึง ค่านิยม บรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง ทุนทางสังคมโดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ ที่มีค่านิยมบรรทัดฐานเรื่องความกตัญญูและการตอบแทนบุญคุณ เป็นการตอบแทนในรูปของการ แลกเปลี่ยน ซึ่งไม่อาจตีค่าเป็นเงินตรา รวมทั้งการมีเครือข่ายการตอบแทน และการใช้ประโยชน์ ร่วมกัน

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547: 42-45) ให้คำนิยามของทุนทางสังคม คือ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกันของ สมาชิก ที่มีการกระทำที่ดีต่อกันในลักษณะต่างตอบแทนกันในระหว่างกลุ่มสมาชิก การทำงานที่ เกื้อกูลกันไม่ใช่การแลกเปลี่ยนทางการเงิน หรือการทำสัญญาอย่างเป็นทางการ ความช่วยเหลือ หรือเอื้ออาทรกันส่วนใหญ่เกิดขึ้นในลักษณะไม่เป็นทางการ คุณลักษณะเช่นนี้ มีผลต่อภาค เศรษฐกิจ และการจัดการในทางบวก กล่าวคือ ความไว้วางใจซึ่งกันและกันส่งเสริมให้แลกเปลี่ยน คำขาย กันได้ง่ายขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการกำกับและการตรวจสอบ

เสรี พงศ์พิศ (2547ก: 65-66) กล่าวถึงทุนทางสังคม คือ ระบบคุณค่าที่ร้อยรัดผู้คนเข้า ด้วยกันให้อยู่เป็นครอบครัว ชุมชน เป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติของชุมชน ซึ่ง เชื่อมโยงคนกับธรรมชาติกับคนอื่น เป็นพี่น้อง เป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน มีความ ไว้วางใจ ความเอื้ออาทร และพึ่งพาอาศัยกันที่ทำให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทุนทางสังคมเป็น รูปธรรมที่คุณค่าดำรงเหล่านั้นร้อยรัด จัดระเบียบให้ปรากฏออกมา เป็นสถาบันครอบครัว สถาบัน ชุมชน สถาบันหมู่บ้าน สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงชมรม สมาคม ขบวนการ เครือข่าย ที่รวมเอาผู้คนเข้ามาร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์บางประการ และดำเนินกิจกรรมบางอย่าง ร่วมกัน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548: 41-43) กล่าวถึงทุนทางสังคม คือ วิธีคิด และระบบความรู้ใน การจัดการวิถีชีวิตของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการ อยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยวิธีคิดเชิงซ้อน และเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบ

ความรู้ ภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มาจำกัดการใช้ความรู้นั้น ซึ่งอาจเป็นในรูปของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆ เช่น การใช้ทรัพยากรต่างๆ การจัดการทุน เป็นต้น

วรวิทย์ โรมรัตนพันธุ์ (2548: 176-177) กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า ทุนทางสังคมเป็นทุน ประเภทหนึ่งที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคน หรือสถาบัน ขึ้น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุนทางสังคมเป็นเหมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชน สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา ที่สำคัญทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ยิ่งจะใช้จะยิ่งมีมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของคน โดยอาศัยความไว้วางใจ เชื่อใจซึ่งกันและกัน และการพึ่งพาอาศัยกันเป็นที่ตั้ง จึงทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ทุนทางสังคมยังเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ ที่มีค่านิยมบรรทัดฐานเรื่อง ความกตัญญูและการตอบแทนบุญคุณ อีกทั้งทุนทางสังคมยังจัดระเบียบให้ปรากฏออกมา เป็น สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันหมู่บ้าน สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึง ชุมชน สมาคม ขบวนการ เครือข่าย ที่รวมเอาผู้คนเข้ามาร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์บางประการ และ ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เป็นเหมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชน สามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา

2.4.2 องค์ประกอบของทุนทางสังคม

เอนก นากะบุตร (2545: 71-73) ได้แบ่งรูปแบบของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทยที่เป็น มรดกตกทอดในสังคมไทย และเป็นพลังที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปสังคมไทย และได้ สร้างระบบโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคมให้กับชุมชนระดับรากฐานในช่วงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งมี อยู่ 5 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่หนึ่ง คือ จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อบ้านเกิด รวมเรียกว่า spirit capital ซึ่งคนที่มีความรู้สึกดังกล่าวจะพร้อมที่จะลุกขึ้นมาเสียสละ และช่วยกันทำ สิ่งต่างๆ ให้กับบ้านเมืองและท้องถิ่นที่เขารัก ที่เขาผูกพันอย่างไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทน

รูปแบบที่สอง คือ ทุนทางภูมิปัญญา กล่าวคือในช่วง พ.ศ. 2540 ที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ประเทศต้องสูญเสียเงินทองเป็นหนี้สินจำนวนมาก และประชาชนตกงาน แต่กลับพบว่าสิ่งที่มีอยู่ใน

ท้องถิ่นต่างๆ สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ นั่นก็คือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกตกทอดสืบมา ไม่สูญหายไปด้วยทั้งด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และชุมชนกับชุมชน

รูปแบบที่สาม คือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นทุนที่อยู่ในตัวมนุษย์ เช่น ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีของคนไทย พบว่าผู้นำทั้งในชนบทและในเมือง ทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำอาวุโส ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี เยาวชน เหล่านี้เป็นทรัพยากรที่ไม่มีวันหมดสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าประเทศเรามีบุคคลที่มีความสามารถอยู่ในระดับหนึ่ง และมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กรหรือเครือข่าย

รูปแบบที่สี่ คือ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งท้องถิ่นไทยและภาคประชาชนได้นำมาใช้เป็นทุนทางสังคมในการสร้างฐานอาชีพ ฐานเศรษฐกิจ ฐานการมีชีวิตที่อยู่รอดของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบท

รูปแบบที่ห้า คือ การจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชน ดังจะเห็นได้จากการจัดการกองทุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น ธนาคารข้าว สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการจัดการกองทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิต และปัจจัยการดำรงชีวิต

กล่าวโดยสรุปทุนทางสังคมเป็นเหมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชน สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา ซึ่งจะนำมาด้วยการเกิดสังคมที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ อีกทั้งทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ยิ่งจะใช้จะยิ่งมีมากขึ้น เพราะทุนทางสังคม คือ การรวมสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในตัวคน ในกลุ่มคน ในชุมชน และสังคม นำยึดโยงผู้คนให้เข้าหากัน และอยู่ร่วมกันแบบเพื่อน พกพ้อง เสมือนครอบครัว เครือญาติ โดยอาศัยความรักในถิ่นฐาน การให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยเน้นไปที่ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล สถาบันหรือองค์กร ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกันความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแสดงความเห็นอกเห็นใจ และความมีน้ำใจต่อกัน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ในทางการบริหารหรือทางการปกครองนั้น ได้มีมาเป็นเวลานานแล้วในต่างประเทศ และในช่วงเวลาที่ผ่านมาแนวคิดเกี่ยวกับการมี

ส่วนร่วมได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทย ทำให้ในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสนใจต่อหลักการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานภาครัฐ ภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดตามหลักการธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยที่ภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำงาน และร่วมรับผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ไปจนกระทั่งร่วมตรวจสอบ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ปัจจุบันประเทศไทยได้นำเอาหลักการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และชุมชนที่จะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ

2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สุเมธ ทราบแก้ว (2536: 20-21) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

อิระวัชร จันทร์ประเสริฐ (2539: 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ภาคประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา และต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมโดยครอบคลุมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นของการวางแผนไปจนถึงการลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล นั้นหมายความว่า การวางแผนโครงการใดๆ ก็ตามจะต้องเริ่มต้นด้วยการปรึกษาร่วมกันเพื่อวิเคราะห์หรือชี้ชัดถึงปัญหานั้นให้ได้ และประชาชนจะต้องมาร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา มองถึงวิธีแก้ปัญหานั้นที่เขาเห็นว่าเป็นไปได้ ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติและการประเมินผล แล้วจึงเริ่มชี้ชัดปัญหา ซึ่งจะเป็นวงจรแบบนี้ไปเรื่อยๆ ซึ่งการที่ประชาชนจะกระทำสิ่งนี้ได้ พวกเขาจะต้องได้รับรู้หรือเข้าใจถึงโครงการ และขั้นตอนของการดำเนินงานของรัฐบาลในรูปการสื่อสารหรือสัมพันธภาพสองทางอย่างเปิดเผย

อรพรรณ ภมรสุวรรณ (2544: 103-106) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความเห็นพ้องต้องกันนั้นต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการจะต้องมีความตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่มหรือในนามของกลุ่ม หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวทำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ ซึ่งมีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่

- 1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา
- 2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
- 3) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการพัฒนา

กล่าวโดยสรุปนักวิชาการและนักพัฒนา ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลากหลาย และแตกต่างกันไปตามความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่ แต่ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึง การเห็นความสำคัญของการให้ความเสมอภาค และความเต็มใจของผู้เข้าร่วม เพราะ กระบวนการมีส่วนร่วมต้องไม่เกิดจากการบังคับจากผู้ใดเหนือกว่า โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมกันตัดสินใจแก้ปัญหา ร่วมกันใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานองค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังให้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกในสิ่งที่มิ แสดงออกถึงสิ่งที่ต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกให้น้อยที่สุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องสร้างเสริมโอกาสให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน ในสังคม ทั้งในรูปของส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ ตลอดจนองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

2.5.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

พงษ์วิทย์ เขียวโป (2540: 23) ได้อ้างถึง Norman Uphoff ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายความต้องการและการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 3) การมีส่วนร่วมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

4) การมีส่วนร่วมที่จะควบคุม ตรวจสอบ ตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหา

พระมหาสนิท สุทนต์ (2544: 23-24) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมระดับปัจเจกบุคคล คือ การร่วมพิจารณา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมนผล ในการแก้ไขปัญหของตัวเขาเอง
- 2) การมีส่วนร่วมระดับกลุ่มหรือชุมชน คือ ร่วมคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ ร่วมทำสิ่งที่ต้องการ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติกิจกรรม ร่วมวิเคราะห์และวินิจฉัยแก้ไขปัญห ร่วมประเมนผล ข้อดี ข้อเสีย ร่วมรับผลประโยชน์ทั้งที่เป็นส่วนรวมและส่วนตน
- 3) การมีส่วนร่วมระดับการพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญห และสร้างสรรค์สิ่งทีคนในชุมชนต้องการ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนเพื่อชุมชน
- 4) การมีส่วนร่วมระดับนโยบายสังคม ร่วมเรียกร้อง ร่วมผลักดัน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอแนะ ในการกำหนดนโยบายตามที่ตนเองต้องการให้มี หรือให้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ทั้งรูปแบบ วิธีการปฏิบัติ ขั้นตอน กระบวนการต่างๆ เพื่อตอบสนองตามความต้องการที่แท้จริงของตนหรือของกลุ่ม ชุมชน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่

กล่าวโดยสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะทำให้กิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ของชุมชนประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมเป็นอำนาจการตัดสินใจของบุคคล ในการเข้าร่วมกระบวนการทำงาน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กำหนดไว้ หากปราศจากความร่วมมือของคนในชุมชน การดำเนินการต่างๆ อาจไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยการมีส่วนร่วมมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การร่วมแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการต่างๆ

2.5.3 รูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วม

2.5.3.1 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

เจลิชว บุรีภักดิ์ และคณะ (2545: 115) ได้กล่าวว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นมี 3 แบบคือ (1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกับฝ่ายหนึ่ง รู้สึกด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรความรู้ด้อยกว่า (2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน โดยรัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้จักความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น (3) การมีส่วนร่วม

ร่วมแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหาความต้องการ การตัดสินใจแนวทางการแก้ปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่กำลังพูดถึง คือ รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมในแบบแรกซึ่งอาจกระทำได้ใน 2 แบบ คือ (1) การมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) คือ การร่วมมือกันโดยตรง ระหว่างผู้ที่สังคมให้อำนาจในการตัดสินใจกับประชาชนที่ได้รับผลจากการตัดสินใจนั้นมักเป็นไปได้ในระดับท้องถิ่นซึ่งการติดต่อไม่ซับซ้อน (2) การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม (Indirect Participation) คือ การให้ประชาชนแสดงความเห็นผ่านไปยังผู้ที่สังคมมอบอำนาจให้ตัดสินใจ เช่น การเลือกผู้แทน การแสดงประชามติ การแสดงความเห็นผ่านสื่อมวลชน

2.5.3.2 ระดับของการมีส่วนร่วม

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540: 76-79) ได้สรุประดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อสถานภาพและบทบาทของผู้เข้าร่วม ซึ่งเรียงลำดับความสัมพันธ์จากน้อยไปมากได้ดังนี้

ระดับที่ 1 ถูกบังคับให้ร่วม ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย ตัวอย่างเช่น ผู้เช่านาทำกินถูกเจ้าของที่ดินบังคับให้ต้องปลูกป่าตามโครงการแม่บทพลังทดแทน มิฉะนั้นเจ้าของที่จะยึดที่ดินไปให้ผู้อื่นเช่า ผู้เช่าคนนี้จะกลายเป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการ

ระดับที่ 2 ถูกหลอกล่อให้ร่วม ลักษณะนี้ประชาชนถูกหลอกล่อด้วยผลประโยชน์ ในรูปของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังแล้วเป็นการหาเสียงของนักการเมืองผู้หยิบยื่นโครงการมาหลอกล่อเท่านั้น

ระดับที่ 3 ถูกชักชวนให้ร่วม การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อย และพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือทุกรูปแบบ โดยอาศัยระบบการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีและขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้จะทำให้ปัญหาความต้องการ และเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง กล่าวคือผู้ที่วางแผนโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรจะแก้ไขด้วยวิธีใด จะวางแผนอย่างไร และจะปฏิบัติตามแผนอย่างไร แต่ก็ยังเป็นเรื่องของทางราชการอยู่

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็นประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางโครงการ และดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นของทางราชการอยู่

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขอย่างไร วิธีใดที่ดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิที่จะเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติ

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจทุกเรื่อง ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลโครงการ

กล่าวโดยสรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเริ่มต้นด้วยการสร้างสำนึกที่ดีให้เกิดแก่ภาครัฐ และภาคประชาชน ควรส่งเสริมให้รับรู้ถึงปัญหา ประกอบกับการสร้างความเข้าใจ และปรับทัศนคติให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และเริ่มดำเนินการอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และสังคม อีกทั้งยังควรเสริมสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจ โดยอาศัยการสร้างกฎและกติกาขึ้นมา และกำหนดวัตถุประสงค์ในการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน โดยการประเมินผลจากกระบวนการของการมีส่วนร่วมทั้งหมด จึงจะสามารถนำมาปรับปรุงกลไกการทำงานให้เกิดความโปร่งใส มีความเป็นธรรม โดยสิ่งสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งถ้าสามารถทำได้ดังที่กล่าวมาก็จะเกิดความสำเร็จแก่ประชาชน ชุมชน และสังคมสืบต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (2545) ได้ศึกษา บทเรียนและองค์ความรู้เรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชน โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน: ชุมชนดูแลกันอย่างไรพบว่าการจัดการสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนปรากฏผลเป็นรูปธรรม ค้นพบคุณค่าใหม่เกิดการฟื้นฟูคุณค่าทางจิตใจในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ด้วยความเอื้ออาทร มีการนำวัฒนธรรม จารีต หลักธรรมคำสอนทางศาสนา และคุณค่าดั้งเดิมทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือผู้ยากลำบาก เกิดการพัฒนาศักยภาพชุมชนเข้มแข็ง มีเป้าหมายในการสร้างชุมชนที่มีสวัสดิการ และสวัสดิภาพให้แก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ชีวิตที่ดี

ภูวิศ ประสาทไทย (2546) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีโครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบาก (SIF MENU 5) บ้านโคกจะบก หมู่ 9

ตำบลลำโรงใหม่ อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าสิ่งที่สำคัญในการที่จะพัฒนานั้นคือ “คน” ต้องให้มีความพร้อมมีการรวมตัวกันเพื่อที่จะให้เกิดพลังในการพัฒนาตนเอง และชุมชน โดยมีสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “เงิน” หรืองบประมาณที่กองทุนเพื่อสังคมจัดสรรได้ โดยที่เงินนั้นเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ “คน” รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และชุมชนให้เกิดการพัฒนาทักษะและความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน บ้านโคกจะบก ให้มีความสามารถในการบริการแก่สมาชิกที่มีความยากจนและด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืนต่อไป

คำแปล หลวงยานะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนระหว่างองค์กรชุมชนและหน่วยงานรัฐบาลตำบลแม่สูน อำเภอฟ่าง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ารูปแบบของการจัดสวัสดิการชุมชนในตำบลแม่สูนที่มีการวางแผนดำเนินการทดลองซึ่งประกอบไปด้วย

1) การวางระบบกลไกดำเนินงานในตำบลจำเป็นต้องมีการวางรากฐานเริ่มต้นจากระดับชุมชนและนำมาสู่ระดับตำบล เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินงาน โดยอาสาสมัครแต่ละหมู่บ้านดำเนินกิจกรรมประสานงาน ดูแลและรับเรื่องงานด้านสวัสดิการในระดับหมู่บ้านเพื่อเชื่อมต่อกับการทำงานระดับตำบล โดยมีโครงสร้างการบริหารงานประกอบไปด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ ทรัพยากรบุคคล และมีที่ปรึกษาที่มาจากหน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน การดำเนินงานเรื่องต่างๆ ประชาชนกับหน่วยงานรัฐจะร่วมกันคิด และนำไปสู่การวางแผนเพื่อนำไปปฏิบัติร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกหน่วยงานในการดำเนินกิจกรรม

2) แผนการบริหารจัดการกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนภายใต้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน การจัดทำแผนการบริหารจัดการกองทุน เริ่มจากการศึกษาข้อมูลกองทุนที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นมาเองหรือเป็นกองทุนที่รัฐเข้ามาจัดตั้งหรือสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งว่ามีสิ่งใดบ้างมีกฎ กติกาอย่างไร ที่ผ่านมาได้นำไปใช้อย่างไร เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสร้างความเข้าใจกับชุมชน ว่าตนเองมีกองทุนอะไรบ้างและนำมาช่วยเหลือกันอย่างไร จากนั้นผู้รับผิดชอบกองทุนทั้งที่เป็นประชาชนและหน่วยงานของรัฐนำเอาข้อมูลดังกล่าวมาจัดระบบและดูแลช่วยเหลือว่าได้ช่วยใครบ้าง คงเหลือใครบ้าง ที่ยังมิได้รับความช่วยเหลือจากนั้นจึงได้ร่วมกันกำหนดกฎกติกาการให้ความช่วยเหลือร่วมกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและกระจายความช่วยเหลือให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคม

นอกจากการนำเอากองทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาร่วมกันบริหารจัดการแล้วยังพบว่าหากยังมีผู้ที่ยังมิได้รับความช่วยเหลือนำเอาวัฒนธรรม ประเพณีมาเป็นเครื่องมือในการให้ความช่วยเหลือแบ่งปัน และเกื้อกูลผู้ที่เดือดร้อนในชุมชน เช่น การทอดผ้าป่า การदानทอด (การทำทานโดยไม่ให้ผู้รับ รู้ว่าใครเป็นคนนำมาให้) จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการดำเนินงานการจัดสวัสดิการ การ

นำเอาประเพณีความเชื่อทางศาสนามาช่วยระดมทุนเพื่อช่วยคนที่เดือดร้อน ที่ยังมิได้รับความช่วยเหลือ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาดำเนินการช่วยเหลือกันในชุมชน

จะเห็นได้ว่าประชาชนตำบลแม่สุ่น สามารถดำเนินกิจกรรมการจัดสวัสดิการชุมชนได้ซึ่งรวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือนั้น สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบซึ่งมิได้มองในเชิงตัวเงินที่ให้เท่านั้น แต่ได้มองถึงด้านจิตใจที่สังคมได้มีการเอื้ออาทรร่วมกัน รวมทั้งศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี กองทุน ทูตทางปัญญา สามารถนำมาเป็นส่วนประกอบหรือหลักในการจัดสวัสดิการในชุมชนต่างๆได้

วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่าปัจจัยหลักสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงาน คือ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ได้แก่ สามารถสร้างใจ และทำให้สมาชิกรวมพลังดำเนินกิจกรรม รู้จักจัดลำดับความสำคัญของงาน ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จัดการความขัดแย้งได้ 2) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอก 3) ปัจจัยด้านสมาชิก คือ สมาชิกมีเป้าหมายเดียวกัน ความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมแก้ไขปัญหา และเชื่อมั่นต่อผู้นำ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ วางระบบงานอย่างมีขั้นตอน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบงานอย่างชัดเจน ดำเนินงานอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ และ 5) ปัจจัยด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ การประชุมศึกษาหารือกับสมาชิกถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกอย่างสม่ำเสมอ ในเรื่องข้อมูลข่าวสาร และการฝึกอบรม

เจตนาถ แซ่เจีย (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ประเภทและวิธีการจัดการสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายออมทรัพย์หลักสี่-ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่าเครือข่ายออมทรัพย์หลักสี่-ดอนเมืองมีการจัดสวัสดิการทั้งสิ้น 6 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการฌาปนกิจ สวัสดิการฌาปนกิจสมทบสวัสดิการผู้นำ สวัสดิการประกันเงินกู้ และสวัสดิการประกันเงินออม โดยกองทุนสวัสดิการเครือข่ายฯ เกิดจากการได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กองทุนเพื่อสังคม (SIF) และการระดมทุนภายในชุมชน โดยการจัดผ้าป่าสวัสดิการ และการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ซึ่งกรรมการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอกได้ร่วมกันเข้ามาสนับสนุนให้เกิดสวัสดิการทั้ง 6 ประเภท กำหนดเป็นร่างระเบียบกองทุนสวัสดิการ แต่เนื่องจากกองทุนสวัสดิการของเครือข่ายฯ ทุนส่วนใหญ่มาจากการส่งเสริมของทุนภายนอกมากกว่าทุนภายในของชุมชนเอง ทำให้สมาชิกไม่รู้สึกลึกถึงความเป็นเจ้าของทุน จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญ ซึ่งโดยหลักการจริงๆ แล้วควรจะเป็นกองทุนที่เกิดจากภายใน

มากกว่าที่จะทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด เกิดการกินดีอยู่ดีตามเป้าหมายที่วางไว้

สมชัย ฤชุพันธุ์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ความเหมาะสมของระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบโดยผ่านกลไกชุมชน พบว่าเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ คือ ความศรัทธาเชื่อมั่นในผู้นำ ความโปร่งใสในการดำเนินงาน สมาชิกสร้างกฎและกติการ่วมกัน มีการบริหารงานกลุ่มโดยคณะกรรมการ มีระบบบัญชีและการรายงานผลที่เป็นปัจจุบัน การจัดสรรผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่น่าพอใจของสมาชิก สมาชิกมีส่วนร่วม มีการควบคุมกันเองของสมาชิกและภาคีเครือข่าย ความเหมาะสมของกลุ่มในการยกระดับกิจกรรมเกี่ยวกับการออมเพื่อสวัสดิการ และการชราภาพโดยผ่านกลไกชุมชน คือ การมีความพร้อมทั้งในแง่อุดมคติ คือ มีความบริสุทธิ์ใจ มีความสามารถในการคิดและพัฒนาระบบการออม ความพร้อมของผู้ปฏิบัติงาน การติดตามตรวจสอบการทำงาน และการยอมรับการตรวจสอบ รวมถึงความสามารถในการสรุปทบทวนการทำงาน

จิตสกา จำปา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ากระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชนคีรีวง มีหัวใจในการบริหารจัดการอยู่ 3 ส่วน คือ คน งาน และเงิน การบริหารจัดการคน คือ การเสริมสร้างกระตุ้นให้คนทำงานและร่วมมือ ร่วมใจทำงาน การบริหารงาน คือ การออกแบบงานให้มีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม รวมถึงระบบการวางแผน การติดต่อสื่อสาร การมีกฎระเบียบที่ครอบคลุมเรื่องงาน และมีการบริหารจัดการเงินอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนมิติความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และความสัมพันธ์เชิงสังคมอย่างเป็นพลวัต โดยมีข้อกำหนดเกี่ยวกับโครงสร้างหน้าที่ และบทบาทอย่างชัดเจนในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ ชุมชนคีรีวงยังมีความพิเศษในส่วนที่เป็นปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นต้นทุนที่ได้อันได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมความพออยู่ พอกิน พอออมให้ชาวคีรีวงได้ องค์กรประกอบต่างๆ เหล่านี้ ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง สามารถดำเนินการได้มากกว่า 25 ปี และสามารถจัดการสวัสดิการชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

ชาญ รูปสม (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม.) พบว่าการก่อเกิดและพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองนั้นเกิดขึ้นเพราะรัฐไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอ และทั่วถึง จึงทำให้ผู้นำนั้นมองเห็นปัญหารวมไปถึงหน่วยงานจากภายนอก มีการสนับสนุนให้ภายนอกมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และดูงานในสถานที่ต่างๆ จึงทำให้เกิดกองทุน

สวัสดิการชุมชนเมืองและการดูงานในสถานที่ต่างๆ นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนรับเอารูปแบบการดำเนินงานเข้ามาในชุมชน ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองโดยวัดจากประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน และวัดจากความพึงพอใจของสมาชิกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง กระบวนการบริหารจัดการมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อนมากเกินไปทำให้สมาชิกมีโอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย การระดมทุนนั้นมองเฉพาะทุนที่เป็นเงินเท่านั้น ยังไม่มองไปถึงทุนทางสังคมและด้านการประชาสัมพันธ์ยังอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่มอ้อมทรัพย์เท่านั้น

จากการศึกษางานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการก่อเกิด และพัฒนาการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองนั้นเกิดจากแรงกระตุ้นและแรงผลักดันจากภายนอกทั้งสิ้น ไม่ได้เกิดจากความคิดและจิตวิญญาณฐานรากเดิมของแกนนำชุมชนอย่างแท้จริง แต่เกิดจากหน่วยงานที่เข้าไปกระตุ้นสนับสนุนให้มีการจัดตั้งในช่วงแรกทำให้กองทุนมีความคาดหวังในการพึ่งพาหน่วยงานที่เลี้ยงมากตามความเข้มของการสนับสนุนสมาชิกมีความคาดหวังต่อกองทุนในการจัดสวัสดิการมากแต่การมีส่วนร่วมในการระดมทุนมีน้อย และไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก การบริหารจัดการซึ่งวัดจากความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ชนินทร์ วะสินนท์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปลงกลไก: กระบวนการจัดการตนเอง พบว่าสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปลงมีลักษณะที่บูรณาการองค์ประกอบทุกด้านของชีวิต ได้แก่ การศึกษา สุขภาพ เศรษฐกิจ ความมั่นคงในชีวิต และการบริการสังคม และมีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่อง จากการสร้างฐานการอยู่การกินไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนโดยการทำวิสาหกิจชุมชนการสร้าง ความมั่นคงในชีวิต โดยการรวมกลุ่มอ้อมทรัพย์เพื่อสวัสดิการและการสร้างแหล่งเรียนรู้มหาวิทยาลัยชีวิต นอกจากนี้ยังบูรณาการสวัสดิการทั้ง 3 ระดับ เข้าไว้ด้วยกันในลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชิงซ้อน คือ สวัสดิการชุมชนพื้นบ้าน สวัสดิการชุมชนทันสมัย และสวัสดิการสังคมโดยมีสวัสดิการชุมชนพื้นบ้านเป็นสวัสดิการหลัก ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลในเครือข่าย

วริฐฐา แก้วเกตุ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนโดยหุ้นส่วนการพัฒนาหลายฝ่าย ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลน้ำเกีฮัน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการให้และรับบริการสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชน สำหรับความต้องการสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนนั้น พบว่าต้องการสวัสดิการในการหนุนเสริมทางจิตใจมากกว่าด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนทางสังคม การดูแลตัวบุคคล การดูแลเรื่องการอยู่อาศัย การหนุนเสริมซึ่งกันและกัน การตรวจตราเฝ้าระวังภัย จะเห็นได้ว่าสวัสดิการในการหนุนเสริมทางจิตใจ ถือเป็นความต้องการจากภายในตัวบุคคลที่จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนในลักษณะการ

ให้ และรับร่วมกับผู้อื่น ขยายความสัมพันธ์ไปสู่ครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง เพื่อนบ้านและองค์กรทั้งในและนอกชุมชน

สมคิด แก้วทิพย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนบนฐานวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่อำเภอคอยสะเก็ด พบว่าการบูรณาการใช้ฐานการจัดสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นฐานซึ่งการบริหารจัดการมีชุมชนซึ่งมีสายสัมพันธ์ความเป็นเครือญาติ เป็นพี่น้องผู้ร่วมชะตากรรมในหมู่บ้านเดียวกันเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น การออมบุญงานศพ (ร่วมสมทบข้าวปลาอาหาร ผัก ข้าวสารและข้าวต้มในวันก่อนวันเผาให้เจ้าภาพมีอาหารพอในการต้อนรับผู้มาร่วมงาน) กองบุญเยี่ยมบ้าน คือการที่พระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำชุมชน ไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแล เยี่ยมเยียนคนพิการผู้ด้อยโอกาสเป็นการให้กำลังใจกันและกัน และการตั้งเด่นที่รับบริจาคกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีวัดเป็นศูนย์กลางเมื่อมีการวางบทบาทกลไกเครือข่ายทางานสูงกว่าระดับหมู่บ้าน คือระดับตำบลและอำเภอ ก็จะมีการจัดดูแลอำนาจของฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) และฝ่ายท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องมีกลุ่มผู้นำทางชุมชน สังคมหรือผู้นำธรรมชาติ และพระสงฆ์เข้าร่วมด้วย การบูรณาการกิจกรรมการช่วยเหลือกันและกันของชุมชน ต้องมีการผสมผสานกิจกรรมทั้งในลักษณะการแก้ไขปัญหาผู้ยากลำบาก การป้องกันไม่ให้เกิดภาวะยากลำบาก และการค้าเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ในภาวะที่ไม่ยากลำบากด้วย

โดยสรุปแล้วชุมชนเป็นหน่วยจัดการตัวเองที่มีการจัดสวัสดิการตามวิถีของตนเองแบบเป็นองค์รวมหมายถึงความถึง ชุมชนใช้รากฐานทางวัฒนธรรม จารีต ประเพณีเข้ามาสร้างแนวคิดของการจัดสวัสดิการที่มีหลากหลายรูปแบบและวิธีการ ตั้งแต่ ปัจเจก ครอบครัวคนใกล้ชิด และระดับชุมชน

ชัยพร พิบูลศิริ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กรด้านสวัสดิการชุมชน มีหลายปัจจัยประกอบกัน ซึ่งอาจสรุปได้ว่ามีทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยผู้นำ เช่น ความศรัทธาเชื่อมั่นในผู้นำ ความโปร่งใสในการดำเนินงาน ความเสียสละ ภาวะการณำ ปัจจัยการบริหารจัดการกลุ่ม องค์กร เช่น มีระบบบัญชีและรายงานผลปัจจุบัน การจัดสรรผลประโยชน์ และสวัสดิการเป็นที่น่าพอใจของสมาชิก มีการสร้างกฎและกติการ่วมกัน มีการติดตามตรวจสอบการทำงาน การประชาสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปรับตัว เช่น การมีส่วนร่วมของสมาชิก การควบคุมกันเองของสมาชิก ทุนที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะทุนทางธรรมชาติ ทุนทางมนุษย์ และทุนทางสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอกได้แก่ การได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอก องค์กร ความสอดคล้องกับนโยบายและกฎหมาย การได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ

จิตติ มงคลชัยอรัญญา และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น และตัวชี้วัดความสำเร็จในมุมมองของชุมชน กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านผือ จังหวัดหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่าการจัดสวัสดิการของชุมชนมีมานานแล้ว เป็นการจัดสวัสดิการบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัย การมีน้ำใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม และได้พัฒนามาสู่การจัดสวัสดิการที่มีแบบแผนมากขึ้นในลักษณะของการรวมกลุ่มกองทุน กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งเอง และหน่วยงานส่งเสริมให้จัดตั้ง หัวใจสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ การพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนเน้นความยืดหยุ่นคล่องตัว แต่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก เปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ สวัสดิการที่กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดเพื่อดูแลสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นสวัสดิการพื้นฐานครอบคลุมเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย การศึกษา และการประกอบอาชีพ สำหรับผลประโยชน์ของการจัดทำกองทุนสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการดูแลกลุ่มผู้ยากลำบากให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้ การสร้างหลักประกันชีวิตให้สมาชิกในชุมชนทำให้คนในชุมชนรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย อยู่ได้อย่างมีคุณค่า อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุขในชีวิต

จรัสวัธน์ ภักดีวุฒิ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาคุณลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพ และประสบความสำเร็จ การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของการเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ คือ คุณลักษณะของคณะกรรมการ โดยจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีความเข้มแข็ง ซื่อสัตย์ สามัคคี ส่วนคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้สถาบันการเงินชุมชนมีคุณภาพและประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการ

พริมพรรณ จันทูมา (2556) ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านค่านางรวย ตำบลค่าน้ำแซบ อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี มีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานธนาคารขยะฯ โดยการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานธนาคารขยะฯ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านค่านางรวย มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันลงมือปฏิบัติงาน 2) ผู้นำ

และคณะกรรมการธนาคารขยะฯ เป็นผู้มีจิตอาสา เสียสละเวลามาปฏิบัติหน้าที่ มีความศรัทธา มีความเชื่อมั่น จริงจังในการทำงานทั้งที่ไม่มีค่าตอบแทน 3) การบริหารจัดการ มีการวางแผน การจัดการ การประสานงาน การควบคุมงานอย่างเป็นระบบคณะกรรมการทุกคนในธนาคารขยะฯ สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ทุกตำแหน่ง 4) มีหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกที่ให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ และวิทยากร 5) แรงจูงใจ มีสวัสดิการให้กับสมาชิก

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดการสวัสดิการของชุมชนมีมาเนิ่นนานแล้วตั้งแต่ในสมัยอดีต โดยการจัดสวัสดิการบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัย การมีน้ำใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ก่อให้เกิดรายได้และลดรายจ่าย และได้พัฒนามาสู่การจัดการสวัสดิการที่มีแบบแผนมากขึ้น ในลักษณะของการรวมกลุ่มกองทุนที่ชุมชนจัดตั้งเอง และหน่วยงานส่งเสริมให้จัดตั้ง หัวใจสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ การพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี

การจัดการสวัสดิการชุมชนเน้นความยืดหยุ่นคล่องตัว แต่มีการบริหารที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีการดำเนินงานที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยสวัสดิการชุมชนต้องครอบคลุมสวัสดิการขั้นพื้นฐาน คือ เรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย การศึกษา และการประกอบอาชีพ ผลประโยชน์ที่สำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการดูแลกลุ่มผู้ยากลำบากให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้ เป็นการสร้างหลักประกันชีวิตให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกมั่นคง ภาควุมใจ อยู่ได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและมีความสุขในชีวิต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

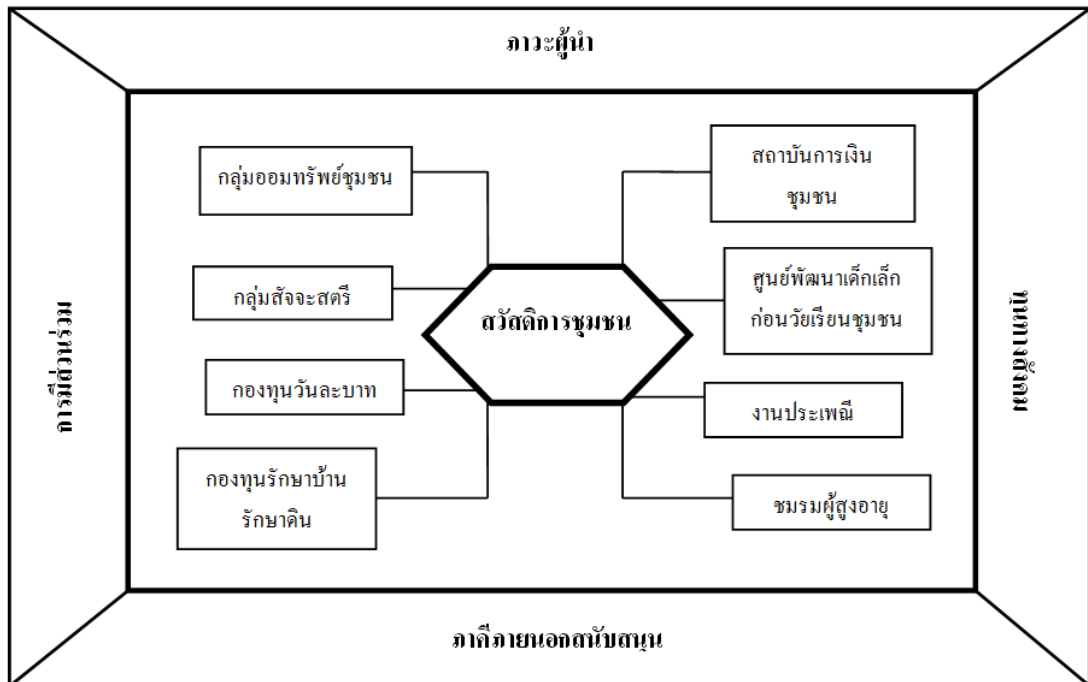
การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง กรณีศึกษา: ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยครั้งนี้โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา
- 3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

สำหรับกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ประเด็นที่ผู้ศึกษาจะศึกษา คือ เรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง ซึ่งสวัสดิการชุมชนแต่ละประเภทประกอบไปด้วย งานประเพณี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ สถาบันการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน กลุ่มสัจจะสตรี กองทุนวันละบาท และกองทุนรักษากันภัยคนยากคนจน หากชุมชนใดก็ตามมีการจัดการสวัสดิการชุมชนที่ดี สมาชิกได้รับประโยชน์ จะทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นภายในชุมชน ซึ่งภาวะผู้นำมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการนำมาซึ่งความเข้มแข็ง และสามัคคีของคนในชุมชน กล่าวคือ ผู้นำต้องเป็นที่ยอมรับ และมีความเสียสละต่อสมาชิก มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในชุมชน ถ้าสมาชิกมีความรักใคร่ต่อกัน ก็จะตามมาด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน และเกิดเป็นการร่วมมือกันในการจัดการสวัสดิการชุมชน และในการจัดสวัสดิการชุมชนควรให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม และแสดงออกถึงการร่วมเป็นเจ้าของ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน ด้านภาวการณ์นอกเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุน เพราะจะช่วยสนับสนุนด้านทรัพยากร เป็นที่ปรึกษา ทำให้เกิดการ

เอื้อประโยชน์แก่กัน และช่วยสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดสำหรับการศึกษา

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง กรณีศึกษา: ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร 2) กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเรียบเรียงผลการศึกษา ดังนี้

3.2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ศึกษาจากหนังสือ เอกสาร วารสาร ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเอกสารที่ได้จากชุมชนมาศึกษาและวิเคราะห์อย่างละเอียด โดยเอกสารที่

ได้มานั้นมาจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงติดต่อกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีปัญหาด้านการจัดเก็บเอกสารที่ไม่เป็นระบบจึงทำให้ผู้ทำวิจัยต้องได้รับอนุญาต และความไว้วางใจในระดับหนึ่งจากผู้นำชุมชนก่อน จึงจะสามารถค้นหาเอกสารเพื่อนำมาศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลได้

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์จริง โดยมีคุณกัลยาศรี หมอกมณี คณะกรรมการชุมชนและประธานสถาบันการเงิน ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจะใช้สถาบันการเงินชุมชนเป็นพื้นที่ในการสัมภาษณ์ทุกครั้ง การสัมภาษณ์จะแบ่งออกตามกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยการสัมภาษณ์จะใช้คำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ กล่าวคือเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด คือคำถามแบบเปิดกว้างหรือมีการนำคำถามมาใช้ประกอบในการชี้นำคำถามสัมภาษณ์ พร้อมกับลักษณะของคำถามที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์ หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ประธานชุมชน กรรมการชุมชน ผู้สูงอายุ สมาชิกชุมชน ตลอดจนบุคคลที่มีความสำคัญ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ และมีความหลากหลายในด้านต่างๆ ครบถ้วนสมบูรณ์

3.2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การลงพื้นที่ศึกษาจริงอย่างสม่ำเสมอโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จนเกิดความคุ้นเคยและสนิทสนมกับสมาชิกในชุมชน มีการเข้าร่วมสัมมนากองทุนต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยได้รับการชักชวนจากคณะกรรมการชุมชน และสังเกตสมาชิกในการมาฝากเงินออมทุกวันที่ 2 และ 8 ของเดือน สังเกตการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การเข้าแถวของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ประธาน กรรมการ ผู้สูงอายุ สมาชิกชุมชน สมาชิกกองทุนต่างๆ และ

หน่วยงานภาคีภายนอกที่ให้การสนับสนุน ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ดังต่อไปนี้

3.3.1 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติชุมชนประกอบด้วย

ประธานชุมชนรุ่นแรก อายุ 84 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นอย่างดี ประธานชุมชนคนปัจจุบัน ซึ่งเป็นผู้ที่เกิดและเติบโตภายในชุมชน และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มาอย่างยาวนาน

3.3.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ประกอบด้วย

ประธานชุมชนคนปัจจุบัน ซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ผู้รักษาการแทน ตำแหน่งเลขานุการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 1 ท่าน ครูพี่เลี้ยง 3 ท่าน และผู้ปกครอง 2 ท่าน

3.3.3 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสถาบันการเงินชุมชน และกองทุน 4 กองทุนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาประกอบด้วย

ประธานแต่ละกองทุน 3 ท่าน กรรมการ 4 ท่าน และสมาชิก 3 ท่าน

3.3.4 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความร่วมมือกับภาคีภายนอก ประกอบด้วย

กรรมการชุมชน จำนวน 2 ท่าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนชุมชน ผู้ช่วยผู้อำนวยการธนาคารออมสินภาค จำนวน 1 ท่าน

โดยผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก มีหลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.3.4.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของชุมชน และการจัดการสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างดี

3.3.4.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีการแสดงตนหรือมีการปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนและภาคีภายนอกเป็นอย่างดี

3.3.4.3 กลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นผู้นำทางความคิด มีความสามารถหรือคุณลักษณะในการโน้มน้าวหรือชักจูงให้บุคคลอื่นๆ ที่มีความคิดเห็นที่คล้อยตามการโน้มน้าวหรือชักจูงของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสวัสดิการชุมชน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การรวบรวมคำสัมภาษณ์เชิงลึก

การนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดที่ได้ทั้งหมดมาสรุป โดยเรียบเรียงเป็นขั้นตอน และรวบรวมผล ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ และมีความหลากหลายในด้านต่างๆ ครบถ้วนสมบูรณ์

3.4.2 การรวบรวมจากเอกสาร

การเก็บรวบรวมเอกสารนั้น ทางผู้ศึกษาได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา คือ การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร อันได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้ศึกษาสามารถนำเอาแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และช่วยในลงพื้นที่ศึกษาจริง โดยการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีการศึกษาข้อมูลเอกสารขั้นต้นและเอกสารรอง เช่น บทความ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ รวมไปถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลต่างๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ผู้ศึกษาต้องการอย่างครบถ้วน รวมไปถึงข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการชุมชน

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเป็นขั้นตอนดังนี้

3.5.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร

ข้อมูลทั้งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และนำข้อมูลจากการบันทึกในขั้นตอนของการลงพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาในครั้งแรกมาวิเคราะห์และตั้งเป็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย

3.5.2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ การตรวจสอบ ข้อมูลใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ดังนี้

3.5.2.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล คือ การตรวจสอบข้อมูลที่ได้นั้น ถูกต้องหรือไม่โดยแหล่งที่พิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งข้อมูล เวลาสถานที่และแหล่งบุคคลที่มีความต่างกัน แต่ได้ข้อมูลที่ตรงกัน

3.5.2.2 การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้น ก็จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภท หรือแบ่งไปตามหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษานี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

หลังจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์โดยจะเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสาเหตุและผล โดยพิจารณาประเด็นหลักที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย และหัวข้อย่อย เพื่อนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกันถึงสาเหตุและผล โดยเป็นกระบวนการวิเคราะห์ เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อย และดูถึงความสอดคล้องในเชิงตรรกะ และข้อเท็จจริงของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ และยังได้ศึกษารวมไปถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน บริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการสวัสดิการชุมชน โดยพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงประเพณีและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาสร้างเป็นข้อมูลพื้นฐานทางการจัดการสวัสดิการของพื้นที่ศึกษาโดยการนำเสนอผล

การวิเคราะห์ในเชิงการอธิบายถึงความสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน การดำเนินงาน บทบาทของผู้นำชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลตามเอกสาร

โดยผู้ศึกษาทำการศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประวัติของชุมชน และการจัดการสวัสดิการของชุมชนรุ่นพัฒนาซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผู้ศึกษาจะนำมาศึกษาประกอบการพิจารณาถึงแนวทางในการจัดการชุมชนของคนจนเมืองว่ามีการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร การเข้าถึงการได้รับสวัสดิการพื้นฐานหรือไม่ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสวัสดิการชุมชนหรือไม่ อย่างไร

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

สำหรับการนำเสนอผลการศึกษา การจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง กรณีศึกษา: ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ในบทนี้ได้นำเสนอถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน การก่อเกิดและการพัฒนาการของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชน อาชีพ และรายได้ของคนในชุมชน การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน งานประเพณี วันสำคัญทางศาสนา การศึกษาของคนในชุมชน การเข้าถึงสาธารณูปโภค และสวัสดิการของคนในชุมชน รวมถึงบทบาทของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต่อชุมชน การบริหารของคณะกรรมการชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งนำเสนอในรายละเอียดดังนี้

4.1 การก่อเกิดและการพัฒนาการของชุมชน

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาดังอยู่บนถนนรามคำแหง 39 ซอยเทพลีลา เขตวังทองหลาง ตั้งแต่ซอยเทพลีลาแยก 2 ถึงซอยเทพลีลาแยก 8 มีบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างจำนวน 529 หลังคาเรือน โดยแบ่งเป็นสิ่งปลูกสร้างบนพื้นที่มีสัญญาเช่า จำนวน 421 หลังคาเรือน และบนพื้นที่ที่ยังไม่มีสัญญาเช่า จำนวน 108 หลังคาเรือน และมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,920 คน โดยชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ประชาชนรุ่นแรกที่ได้เข้ามาอาศัยในพื้นที่ชุมชน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ด้วยลักษณะการครอบครองทั้งมีสัญญาเช่าที่ถูกต้อง และไม่มีสัญญาเช่า โดยชุมชนมีพื้นที่รวม 31 ไร่ 2 งาน 18 ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือ	ติดกับ	ถนนซอยรามคำแหง 39
	ทิศใต้	ติดกับ	คลองลำราง
	ทิศตะวันออก	ติดกับ	ชุมชนเทพลีลา
	ทิศตะวันตก	ติดกับ	ชุมชนเก่าพัฒนา

ภาพที่ 4.1 ขอบเขตของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาในปัจจุบัน เขตพื้นที่วังทองหลาง

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาในอดีตนั้นมีลักษณะพื้นที่โดยรอบของชุมชนเป็นทุ่งนา พื้นที่บางส่วนมีการเข้าพื้นที่จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อทำเป็นบ้านจัดสรร โดยบริษัทเอกชนชื่อบริษัทเอกฉันท์ ประชาชนรุ่นแรกที่เข้ามาอยู่อาศัยอพยพมาจากหลากหลายจังหวัด และเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนอย่างกระจัดกระจาย เมื่อปี พ.ศ. 2522 จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนได้พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่อพยพมาจากหลากหลายจังหวัดเนื่องจากไม่มีรายได้เพียงพอเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว อีกทั้งสภาพพื้นดินยังแห้งแล้งจนไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้ จึงอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองโดยทิ้งผู้อาวุโสไว้ที่บ้านเกิด และมาหางานทำเอาภรรยาภาคหน้า บ้างก็ทำนา ทำไร่ ทำสวน และรับจ้างทั่วไป บางส่วนเช่าอาศัยบ้านของบริษัทเอกฉันท์อยู่ แต่บางส่วนแอบบุกรุกเข้ามาโดยไม่มีสัญญาเช่า และก่อสร้างบ้านอยู่เองกระจัดกระจายไปทั่ว จึงกลายเป็นว่าผู้มีสัญญาเช่าอยู่รวมกันในที่ซึ่งบริษัทได้จัดสรรไว้ และผู้บุกรุกเข้ามาอยู่เลือกสร้างบ้านกันตามความพึงพอใจและจับจองเป็นเจ้าของพื้นที่กันเอง โดยไม่ได้มีการทำสัญญาเช่าที่ถูกต้อง

ประชาชนที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เพราะชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นแหล่งพื้นที่เหมาะสมที่จะอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ด้วยที่ตั้งของชุมชนมีทำเลที่เดินทางสะดวก อยู่ใกล้ความเจริญ พื้นดินของชุมชนเหมาะแก่การเพาะปลูก ทำสวน ทำไร่ ทำนา คนในชุมชนจึงมีอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูก ทำสวน ทำไร่ ทำนา แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เป็นทุ่งนา ทำให้มีน้ำท่วมขังในทุกพื้นที่การไปมาหาสู่กันจึงค่อนข้างลำบาก และจำเป็นต้องอาศัยพาหนะในการคมนาคมไปมาหาสู่กัน

เมื่อเวลาผ่านไปคนในชุมชนเริ่มมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง มีอาชีพ และเริ่มใช้ชีวิตคุ้นเคยกับการอยู่ในชุมชนเมือง จึงคิดที่จะตั้งรกรากอยู่ในชุมชนนี้ และเริ่มชักชวน พี่น้อง ญาติ ผู้สูงอายุ เพื่อนและคนรู้จักที่บ้านเกิด ให้เข้ามาอยู่อาศัยด้วยกันในชุมชน อีกทั้งการที่ชุมชนมีทำเลที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงทำให้มีผู้คนอพยพจากต่างจังหวัดเข้ามาอยู่อย่างไม่ขาดสาย จึงทำให้พื้นที่ในชุมชนถูกจับจองกันอย่างเรียบร้อย เรียกได้ว่าขอบใจพื้นที่ตรงไหนก็ได้จับจองเป็นเจ้าของและสร้างบ้านอยู่กันเอง หรือบางส่วนอพยพมาที่หลังเมื่อมีพื้นว่างก็เริ่มสร้างบ้านหลังเล็กๆ อยู่ตรงนั้น โดยผู้มาอยู่ส่วนใหญ่จะทำการอยู่โดยไม่มีสัญญาเช่ามากกว่าทำการเช่ากับบริษัทเอกชน ดังนั้นบริษัทเอกชนก็เมื่อไม่มีผู้เช่าเลยจึงอยู่ไม่ได้ และได้ปิดตัวลงไปในที่สุด ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจึงกลายเป็นชุมชนที่มีประชากรเพิ่มขึ้นจากการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก และจากคนในชุมชนที่ตั้งรกรากอยู่นานจากตัวคนเดียวจึงกลายเป็นครอบครัวใหญ่ พื้นที่โดยรอบชุมชนจึงหนาแน่น และกลายเป็นชุมชนแออัดในที่สุด

เมื่อมีผู้อยู่อาศัยจากหลากหลายพื้นที่มารวมกันมากขึ้นจึงทำให้เกิดปัญหาทางด้านความต้องการสาธารณูปโภคเพิ่มมากขึ้น และตามมาด้วยเรื่องยาเสพติด การทะเลาะวิวาท เนื่องจากประชาชนสมัยอดีตไม่ค่อยเห็นคุณค่าของการศึกษามีเพียงบางครอบครัวเท่านั้นที่ส่งเสียให้ลูกหลานได้มีการศึกษา ทั้งที่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาอยู่ใกล้โรงเรียนหลายโรงเรียนด้วยกัน ส่วนใหญ่ผู้ปกครองนิยมส่งลูกหลาน เข้าโรงเรียนวัดเทพศิลา เมื่อโตหน่อยก็เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันเวลาผ่านไปประชาชนจึงเริ่มหันมาให้ความสนใจกับระบบการศึกษา เนื่องจากเห็นผู้ที่เข้ารับการศึกษาคืออยู่ดี กินดี มีความรู้ มีรายได้และอาชีพที่มั่นคง จึงทำให้เรื่องยาเสพติดและการทะเลาะวิวาทเริ่มห่างหายไปจากชุมชน จะเหลือก็แต่ความต้องการด้านสาธารณูปโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และความต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากเดิม คนในชุมชนจึงรวมตัวกันเพื่อทำให้ตนเองเกิดความมั่นคง และความสะดวกสบายขึ้น โดยได้รวมตัวกันยื่นข้อเสนอไปทางสำนักงานเขตเพื่อขอสาธารณูปโภค เพื่อให้มีความสะดวกสบายและความปลอดภัยต่อตนเองและ

ครอบครัวย โดยการยื่นข้อเสนอขอทำสัญญาเช่าที่ดินอย่างถูกต้อง แลกกับความเป็นอยู่ที่ดีและปลอดภัยขึ้น

เนื่องจากสำนักงานเขตวังทองหลางขณะนั้นไม่มีงบประมาณเพียงพอ ที่จะให้การสนับสนุนคนในชุมชนในเรื่องสาธารณูปโภค แต่ทางสำนักงานเขตก็ไม่นิ่งเฉย โดยจัดให้มีการเข้ามาแนะนำให้ความรู้แก่คนในชุมชนในเรื่องการจัดตั้งชุมชน การบริหารชุมชน ว่าควรมีการบริหารจัดการชุมชนอย่างไรให้คนที่อพยพมาจากต่างถิ่นที่อยู่อาศัยมาอยู่รวมกัน ร่วมมือร่วมใจกันและอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข โดยทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้ข้อเสนอแนะ และร่วมกันบริหารจัดการชุมชน

จากการที่ชุมชนได้รับคำแนะนำจากสำนักงานเขตวังทองหลาง พ.ศ. 2534 ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาโดยการเลือกตั้งของคนในชุมชน มีวิธีการเลือกคณะกรรมการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่อยู่อาศัย กล่าวคือจะคัดเลือกคณะกรรมการในทุกๆพื้นที่ที่อยู่อาศัย โดยแบ่งการคัดเลือกคณะกรรมการออกเป็นซอย โดยการแบ่งพื้นที่ที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนเป็นซอยกันเองในขณะนั้น ซอยไหนที่มีประชากรหนาแน่น จำนวนคณะกรรมการชุมชนก็จะมากกว่า 1 คนละเล้ากันไป โดยมีประธานชุมชนรุ่งมณีพัฒนาคนแรกคือ คุณวินัย สิงห์คำ จากการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อร่วมบริหารงาน และร่วมพัฒนาชุมชนไปพร้อมกับคนในชุมชนโดยคนในชุมชนทั้งหมดมีส่วนร่วม จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี และลดข้อขัดแย้งจากการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เพราะในทุกขั้นตอนมีความโปร่งใสในการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน อีกทั้งคณะกรรมการชุมชนเป็นคนในชุมชนที่อาศัยอยู่มาตั้งแต่ดั้งเดิม และอาศัยอยู่ที่ชุมชนมานาน จึงได้ร่วมเรียกร้อง และต่อสู้ในการได้มาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการมีสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกันของคนในชุมชน

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาในขณะนั้นมีการบริหารที่ดี โดยคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชนโดยมีสายใยของคนในชุมชนที่ผูกพันกันเชื่อมโยงคนในชุมชนที่มาจากต่างถิ่นฐานไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่นและลงตัว ซึ่งทำให้การดำเนินงาน การบริหารจัดการชุมชนในด้านต่างๆเป็นไปได้ด้วยดี และราบรื่น จนก่อเกิดเป็นการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา อีกทั้งคณะกรรมการชุมชนยังเป็นกระบอกเสียงที่ดีในการดำเนินการพัฒนาชุมชน และเป็นเสาหลักให้คนในชุมชนอีกด้วย เมื่อมีคณะกรรมการบริหารชุมชนเกิดขึ้น ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจึงมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบขึ้น มีการวางกฎระเบียบให้แก่คนในชุมชนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียม มีการร่วมกันวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนให้คนในชุมชนได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จนเกิดเป็นชุมชนที่เป็นรูปธรรมขึ้นจากเดิมเป็นอย่างมาก

จากการบริหารงานที่ดี และเข้มแข็งของคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชนร่วมพัฒนา ทำให้วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2535 ชุมชนร่วมพัฒนาได้ประกาศให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชนต่างปลื้มปิติยินดีในการได้รับสิทธิที่ดินเพียรพยายามอย่างหนักเพื่อให้ได้มาอย่างยาวนานจนกว่าจะมาถึงวันนี้ ทำให้เกิดพลังความสามัคคี และมองเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น ซึ่งจากเดิมคนในชุมชนให้ความมีส่วนร่วมมากอยู่แล้ว ก็ทำให้มีคนในชุมชนให้ความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นไปอีก

เมื่อชุมชนร่วมพัฒนาได้ประกาศให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว สาธารณูปโภคและสวัสดิการด้านต่างๆจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในชุมชนมากขึ้น เริ่มต้นโดยคนในชุมชนร่วมพัฒนาได้รับเลขทะเบียนบ้านอย่างถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งยังสามารถใช้เพื่อยื่นเรื่องขอไฟฟ้า น้ำประปากับสำนักงานเขต เมื่อ พ.ศ. 2543 จึงทำให้คนในชุมชนร่วมพัฒนาทุกครัวเรือนมีไฟฟ้า และน้ำประปาที่สะอาดใช้อย่างทั่วถึง และจากสภาพพื้นดินของชุมชนร่วมพัฒนาเป็นดินที่มีลักษณะชุ่มน้ำ การเดินทางจากการพายเรือเพื่อไปไหนมาไหนจึงไม่สะดวกนัก เมื่อคนในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น ชาวบ้านในชุมชนจึงร่วมมือถมที่ดิน และสร้าง และถมถนนขึ้นมาเอง โดยถนนที่ได้จากการก่อสร้างนั้นคือถนนลูกรังที่สามารถเดินทางหากันได้อย่างสะดวกสบายขึ้น

เมื่อมีไฟฟ้าและน้ำประปาที่สะอาดใช้แล้ว ความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนต่อไปคือ การมีถนนคอนกรีตที่สามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้อย่างสะดวกในทุกๆซอย เพื่อคนในชุมชนจะได้ติดต่อกันได้สะดวกขึ้น และมีช่องทางให้รถยนต์สามารถเข้ามาในชุมชนได้ โดยชุมชนร่วมพัฒนาได้รับงบประมาณในการก่อสร้างถนนเพื่อเชื่อมโยงทุกซอยของชุมชนเข้าด้วยกัน จากการช่วยเหลือของ คุณไชแสง สุกใส ส.ส.พรรคพลังธรรมในขณะนั้น อีกทั้งสำนักงานเขตวังทองหลางได้ให้ความช่วยเหลือในด้านการมีสุขภาพที่ดีของคนในชุมชน จึงได้มีการจัดให้มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้ามาตรวจรักษาคนในชุมชนทุกเดือน และได้มีการจัดตั้งศูนย์อนามัยชุมชนไว้ในละแวกที่ใกล้เคียงแก่คนในชุมชนร่วมพัฒนาอีกด้วย ซึ่งทำให้ผู้ที่อาศัยในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี สะดวกสบายขึ้น และมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างครบถ้วน จึงนำมาซึ่งความสงบสุขในการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของชุมชน

เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนที่ย้ายมาจากหลากหลายจังหวัด และมีทักษะความรู้ที่ไม่เท่ากัน จึงทำให้คนในชุมชนเกิดปัญหาเรื่องการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย หรือการมีรายได้เพียงเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องไปวันๆ โดยไม่มีเงินเหลือเก็บ จึงทำให้เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยต่างก็

ต้องมีการเคื้อคร้อนเรื่องเงินในการรักษา อีกทั้งคนในชุมชนบางส่วนยังมีสภาพความเป็นอยู่อย่างไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ทำให้มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยตามมา

4.2 บทบาทของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต่อชุมชน

เมื่อปี พ.ศ. 2547 สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีนโยบายที่จะพัฒนาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชอยรามคำแหง 39 ทั้ง 7 ชุมชน เพื่อให้ผู้ที่อยู่อาศัยมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ตามนโยบายแก้ไขปัญหาคอขวดไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย จึงทำให้ชาวชุมชนมีแนวคิดที่จะเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งมีสำนักงานเขตวังทองหลาง สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ เครือข่ายความร่วมมือพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และหน่วยงานภาคีต่างๆ ให้ความรู้และสนับสนุนในการดำเนินงานเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นหน่วยงานที่มีฐานะเป็นองค์กรนิติบุคคลซึ่งจัดตั้งขึ้นในภายใต้พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พุทธศักราช 2479 (ฉบับที่ 1) ทั้งนี้ได้แบ่งแยกทรัพย์สินส่วนพระองค์ ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ออกจากกันและให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อยู่ในความดูแลของกระทรวงการคลัง และได้จัดตั้งสำนักงานขึ้น โดยให้ชื่อว่าสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมีฐานะเทียบเท่ากอง สังกัดกรมคลัง หรือปัจจุบัน คือ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง และรับโอนหน้าที่การงาน ตลอดจนข้าราชการ ให้อยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ นับจากนั้นเป็นต้นมา มีการจัดระเบียบทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อีก 2 ครั้ง เพื่อให้เกิดความเหมาะสม โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติ จัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2484 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2491 เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2491 โดยยกฐานะสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ขึ้นเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดประโยชน์อันเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยคำนึงถึงประโยชน์อย่างยั่งยืนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันเป็นพันธกิจของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ด้านทรัพย์สินส่วนที่อยู่ในความดูแลรักษาและจัดประโยชน์ดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ทั้งประเภทที่ดินและประเภทอาคาร ซึ่งได้นำออกให้เช่าโดยมีนิติสัมพันธ์ตามสัญญา และได้มีการกำหนดเงื่อนไขและระยะเวลาของการเช่าไว้โดยชัดเจนในแต่ละรายสัญญา การจัดประโยชน์ที่ดินและอาคาร ส่วนหนึ่งเป็นไปในลักษณะของการเช่าเพื่อการอยู่อาศัย และอีกส่วน

หนึ่งเป็นไปในลักษณะการเช่าเพื่อการใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของผู้เช่า โดยเมื่อเทียบสัดส่วนแล้ว ที่ดินประมาณ 93% ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นการเช่าเพื่อการอยู่อาศัยของผู้เช่ารายย่อย สถานที่ราชการ หน่วยงานเพื่อสังคม ส่วนที่เหลืออีก 7 % เป็นการเช่าเชิงพาณิชย์

การบริหารจัดการทรัพย์สินด้านอสังหาริมทรัพย์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ยึดหลักการพัฒนาตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง โดยมีหลัก 4 ประการ ดังนี้

- 1) การพัฒนาต้องสอดคล้องกับการพัฒนาของเมือง
- 2) การพัฒนาโครงการนั้นต้องเกิดประโยชน์และคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- 3) การพัฒนาโครงการต้องมีการเปิดโอกาสให้กับผู้อยู่อาศัยเดิมสามารถกลับมาอยู่ในพื้นที่เดิมได้มีการดูแลผู้เช่า

4) ผู้ที่ได้รับสิทธิในการเข้ามาพัฒนาพื้นที่กับจะต้องมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกันกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คือ การไม่มุ่งหวังผลกำไรเชิงพาณิชย์สูงสุด

เนื่องจากคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีการอพยพ และการเกิดอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนเริ่มหนาแน่น แออัด มีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงเริ่มดำเนินนโยบายในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และชุมชนบนพื้นที่โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืนของทุกฝ่าย ปัจจุบันการให้เช่าที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยบนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีลักษณะของการเช่าที่มีชุมชนเช่าอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก

จากสภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนซึ่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม แออัด ไม่ถูกสุขลักษณะ และไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในฐานะเจ้าของที่ดิน ได้มีนโยบายในการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคง โดยได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง ตั้งแต่ปี 2549 โดยการพัฒนาตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง ประกอบไปด้วยขั้นตอนการพัฒนาหลัก 8 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การสร้างความเข้าใจ ปรับกระบวนการคิด
- 2) การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์
- 3) เตรียมความพร้อมแบ่งบทบาทหน้าที่
- 4) การสำรวจข้อมูล

- 5) การจัดระบบสิทธิการเช่า
- 6) การจัดตั้งสหกรณ์
- 7) การวางผัง ออกแบบบ้าน
- 8) การพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นชุมชนเข้มแข็งมั่นคงอย่างยั่งยืน

จากขั้นตอนการพัฒนาหลักทั้ง 8 ขั้นตอนตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง ปัจจุบันชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้มีการดำเนินงานในการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามความพร้อมของชุมชนในขั้นตอนที่ 1-7 และขั้นตอนที่ 8 ยังคงไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ การสร้างความเข้าใจ ปรับกระบวนการคิดให้ชาวชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเห็นความสำคัญของการพัฒนาที่อยู่อาศัยร่วมกัน สร้างความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ส่งเสริมให้เกิดความรักและสามัคคีในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ผ่านทางกิจกรรมและจัดอบรมต่างๆ มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนาขึ้น มีการวางผัง และร่วมกันออกแบบบ้าน โดยคนในชุมชน โดยปัจจุบันได้บรรลุผลขั้นตอนที่ 8 บางส่วนคือ ส่วนที่ทำการก่อสร้างบ้านมั่นคงแล้วเสร็จในเฟสที่ 1 จำนวน 50 หลังคาเรือน และได้มีการให้คนในชุมชนเข้าอยู่อาศัยแล้วในปี พ.ศ. 2555

ภาพที่ 4.2 โครงการบ้านมั่นคงในเฟส 1 ที่ส่งมอบและเข้าอยู่อาศัยแล้ว

บทบาทของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้กับชาวชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการอยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ และ เกิดความมั่นคงแก่คนในชุมชน โดยกระบวนการที่สำคัญ คือ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนา ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการรวมคนทุกคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม จากการ แบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน ทั้งคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ คณะกรรมการขับเคลื่อน โครงการบ้านมั่นคง คณะกรรมการชุมชน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ โดยคณะทำงานทุกชุดจะมีการ ดำเนินงานที่ส่งเสริมกัน อันจะนำไปสู่การจัดระบบสิทธิในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยชาว ชุมชนจะมีการร่วมกันจัดตั้งเกณฑ์การพิจารณาสิทธิ ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย เพื่อให้ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่มากที่สุด นอกจากนี้การร่วมกัน จัดตั้งเกณฑ์แล้วชาวชุมชนร่วมพัฒนายังมีส่วนร่วม ในการคัดกรองผู้อยู่อาศัยที่จะเข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง โดยการร่วมกันยืนยันสิทธิรับรองคุณสมบัติของเพื่อนสมาชิกในชุมชนที่ผ่าน การพิจารณาสิทธิจากคณะทำงานของชุมชนอีกครั้ง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนอกจากจะเป็นการจัด สิทธิแล้ว ยังส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดการ ติดต่อเชื่อมโยงระหว่างกันและกันมากขึ้น จากเดิมที่มีรูปแบบการอยู่อาศัยแบบตัวใครตัวมัน เมื่อได้ จำนวนสิทธิในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยแล้ว โดยมีขั้นตอนสำคัญในการปรับปรุงที่อยู่ อาศัย คือ การทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน ออกแบบที่อยู่อาศัย และระบบ สาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชนให้ดีขึ้นและพัฒนาขึ้นจากเดิม เพื่อสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ของคนในชุมชนเอง

ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนร่วมพัฒนา ซึ่งได้มี การออกแบบ วางแผน และออกแบบชุมชนร่วมกันระหว่างสำนักงานทรัพย์สินเข้าของที่ดิน สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานเขตวังทองหลาง และคนชุมชนผู้อยู่อาศัย โดยสถาปนิกชุมชนเข้ามา ส่งเสริมกระบวนการทำให้มีการพัฒนาด้านต่างๆ ไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ปัจจุบันชุมชนร่วมพัฒนามีความพร้อมในทุกๆ ด้านเรื่องสาธารณูปโภค กล่าวคือคนใน ชุมชนเกือบทุกครัวเรือนมีเครื่องอำนวยความสะดวก ที่ทันสมัยและครบครัน ทั้งเครื่องใช้ไฟฟ้า โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องเสียง เครื่องซักผ้า โทรศัพท์มือถือ รถจักรยานยนต์ รถยนต์ และมีตู้โทรศัพท์ สาธารณะไว้คอยบริการประชาชนตามจุดต่างๆ ทั่วบริเวณของชุมชน ส่วนด้านสาธารณสุขใน ชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ที่ทำงานก็ใช้สิทธิประกันสังคม หรือไม่ก็รักษาเองตามโรงพยาบาล ใกล้เคียงซึ่งมีอยู่หลากหลายโรงพยาบาลในละแวกชุมชนให้เลือกเข้ารับบริการ

ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนร่วมพัฒนาได้มีการจัดวางผังที่อยู่อาศัยใหม่ให้เป็นระเบียบขึ้น โดยยึดระบบสิทธิของผู้อยู่อาศัยโดยการรื้อสร้างใหม่ในที่ดินเดิม รื้อสร้างใหม่ในพื้นที่ใหม่ และการก่อสร้างเพื่อปรับปรุงและพัฒนาที่ในพื้นที่เดิมตามความพร้อมของชุมชน โดยเมื่อทำการก่อสร้างจะทำการก่อสร้างครั้งละประมาณ 20-36 หลัง แล้วแต่ช่วงของที่อยู่อาศัยในแต่ละเฟส ขณะนั้น โดยการทำก่อสร้างได้นั้นคณะกรรมการชุมชนต้องมีการประชุมหารือกับสมาชิกในชุมชนให้เข้าใจตรงกันเสียก่อน โดยส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนจะเห็นชอบด้วย เนื่องจากอยากมีที่อยู่ที่มีสัญญาเช่าอย่างถูกต้อง มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย อยากมีบ้านที่สวยงาม และเป็นสัดส่วน อีกทั้งคนในชุมชนมีความต้องการร่วมมือกันช่วยพัฒนา และยกระดับชุมชนให้มีระเบียบและพัฒนาทิศทางที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

เมื่อคนในชุมชนมีมติเป็นเอกฉันท์การก่อสร้างจึงเริ่มดำเนินขึ้น โดยขั้นแรกให้คนในชุมชนเก็บของ และอพยพออกจากที่อยู่อาศัยเดิม มาพักอาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยที่ได้เตรียมไว้ คือ บ้านพักลักษณะชั้นเดียวคล้ายห้องแถวเป็นแนวยาวติดกัน โดยให้มาอยู่อาศัยที่นี้จนกว่าจะทำการก่อสร้างเสร็จ แต่ในปัจจุบันไม่ได้มีการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยให้แก่คนในชุมชนในระหว่างการก่อสร้างบ้านมั่นคงแล้ว แต่จะให้เงินสนับสนุนในการเช่าบ้านอยู่เป็นเวลาไม่เกิน 10 เดือน ด้วยจำนวนเงิน 1,500 บาทต่อเดือน ปัญหาเรื่องการหาที่อยู่อาศัยอยู่ระหว่างการก่อสร้างบ้านมั่นคงของตนแล้วเสร็จจึงไม่ใช่ปัญหา อีกทั้งคนในชุมชนร่วมพัฒนาก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การก่อสร้างตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนร่วมพัฒนา โดยก่อสร้างหลังละ 320,000 บาทมีเพียงแค่โครงบ้านเท่านั้น ถ้ารวมฝ้าเพดาน และกระเบื้องจะตกคราหลังละ 450,000-480,000 บาท ส่วนครอบครัวไหนถ้ามีจำนวนเงินไม่พอ หรือต้องการต่อเติมบ้านเพิ่มเติมทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จะมีวงเงินให้กู้ยืมเป็นจำนวนเงิน 200,000 บาทต่อหลัง โดยทำเรื่องร้องขอเงินไปที่สถาบันการเงินชุมชนร่วมพัฒนา และทางสถาบันการเงินชุมชนจึงจัดการส่งเรื่องไปที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ต่อไป จากการร่วมมือของคณะกรรมการชุมชน คนในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และให้การสนับสนุน คนในชุมชนร่วมพัฒนาจึงมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนถึงทุกวันนี้

ผู้ได้สิทธิในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงทั้งสิ้นจำนวน 323 ราย ปัจจุบันส่วนที่ทำการก่อสร้างบ้านมั่นคงแล้วเสร็จในเฟสที่ 1 จำนวน 50 หลังคาเรือน และได้มีการให้คนในชุมชนเข้าอยู่อาศัยแล้วในปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2558 อยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้างบ้านมั่นคงเฟสที่ 2 จำนวน 177 หลังคาเรือน และชุมชนร่วมพัฒนากำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการของบประมาณอำนวยการสินเชื่อของการก่อสร้างเฟสที่ 3 จำนวน 156 หลัง

ภาพที่ 4.3 โครงการบ้านมั่นคงขณะกำลังก่อสร้างในเฟสที่ 2

4.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนร่วมพัฒนาปัจจุบัน

เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนร่วมพัฒนา ซึ่งอยู่บริเวณถนนประชาอุทิศ แขวงรามคำแหง 39 ใกล้กับมหาวิทยาลัยรามคำแหงศูนย์กลางทางการศึกษา แวดล้อมไปด้วยสถานประกอบการ และแหล่งงานต่างๆ ในเขตวังทองหลาง ชุมชนร่วมพัฒนาจึงเป็นชุมชนที่มีแหล่งที่อยู่อาศัยทั้งหอพัก บ้านเช่า อพาร์ทเมนต์ จากการสัมภาษณ์พบว่า พื้นที่ชุมชนมีประชากรอาศัยอยู่ในชุมชน 1,920 คน ทั้งอาศัยอยู่แบบพื้นที่มีสัญญาเช่าและไม่มีสัญญาเช่า โดยชุมชนร่วมพัฒนาแห่งนี้เป็นศูนย์กลางแหล่งที่อยู่อาศัยของแรงงานที่เข้ามาประกอบอาชีพต่างๆ

ในอดีตผู้อยู่อาศัยในชุมชนล้วนมีภูมิลำเนามาจากต่างจังหวัด มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ คือ พนักงานบริษัท พนักงานโรงงาน รองลงมาคือ และประกอบธุรกิจส่วนตัว ค่าขาย รับจ้างทั่วไป ด้านระดับรายได้อยู่ที่ 8,000 – 10,000 บาทต่อเดือน ส่วนผู้ว่างงานในชุมชนนั้นมีอัตราว่างงานเยอะกว่าจำนวนผู้มีงานทำเป็นจำนวนมาก เนื่องจากผู้ว่างงานของชุมชนส่วนมากมีสถานภาพเป็นนักเรียน นักศึกษา แม่บ้าน หรือผู้สูงอายุในชุมชนนั่นเอง

ปัจจุบันชุมชนรุ่มฉิมพัฒนา มีการเจริญเติบโต และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นชุมชนเมืองที่เข้มแข็งชุมชนหนึ่ง กล่าวคือ การมีคณะกรรมการที่มีภาวะผู้นำ มีการบริหารจัดการที่ดี คนในชุมชนให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี และคนในชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาปัจจุบันมีสถานภาพทางการศึกษาที่ดีขึ้นจากอดีตมาก นับตั้งแต่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้เข้ามาจัดสรรพื้นที่ของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาให้ก่อสร้างศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนรุ่มฉิมพัฒนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543 คนในชุมชนทุกคนเห็นด้วย และยอมรับถึงการศึกษาที่ควรปลูกฝังตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน จึงนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน และเมื่อโตขึ้นก็ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีการศึกษาที่ดี และประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงขึ้น ซึ่งอาชีพที่คนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพคือ ข้าราชการ พนักงานบริษัท ประกอบธุรกิจส่วนตัว และรับจ้างทั่วไป ด้านระดับรายได้อยู่ที่ 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ส่วนผู้ว่างงานในชุมชนนั้นมีอัตราว่างงานน้อยกว่าจำนวนผู้มีงานทำเป็นจำนวนมาก โดยคนในชุมชนส่วนใหญ่ทั้งผู้ชาย และผู้หญิงต่างก็มีงานทำ ส่วนผู้ว่างงานที่มีเพียงส่วนน้อยของชุมชนจะมีสถานภาพเป็นเด็ก นักเรียน นักศึกษา และผู้สูงอายุในชุมชน

4.3.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

4.3.1.1 ผู้เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแบบเช่าช่วง คือ เช่าอาศัยอยู่เฉพาะห้องหรือบ้าน โดยไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีขนาดของครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3-4 คน และมีการอยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ 1-5 ปี โดยการเข้ามาหางานทำในเมืองและได้มาเช่าที่พักอยู่ในชุมชนเนื่องจากสถานที่ตั้งของชุมชนสามารถเดินทางได้สะดวก และอยู่ในละแวกที่หางานทำได้ไม่ยาก ซึ่งคนกลุ่มนี้มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ส่วนงานที่สามารถประกอบอาชีพได้คือ งานรับจ้างทั่วไป และงานค้าขาย โดยจะทำงานที่เน้นใช้แรงงานเป็นหลัก เมื่อวันเวลาผ่านไปจึงเริ่มเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเมื่อตนไม่สามารถประกอบอาชีพที่ใช้ความสามารถมากกว่าที่ตนเรียนมาได้ จึงได้ทำงานหาเงิน ส่งให้ลูกให้เรียนหนังสือสูงๆ โดยเริ่มส่งลูกเข้าเรียนตั้งแต่เด็กโดยเข้าเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนา

4.3.1.2 ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในสิ่งปลูกสร้าง ทั้งที่มีและไม่มีสัญญาเช่าระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป เนื่องด้วยมีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาอย่างยาวนานตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย มาจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน จึงได้เห็นการพัฒนาของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาจากเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน จึงได้เกิดเป็นความคุ้นเคย และความผูกพันของคนกับชุมชน โดยคนในชุมชนส่วนใหญ่ที่อยู่กันมานานจากรุ่นสู่รุ่น มักรู้จักและคุ้นหน้ากันเป็นอย่างดี และให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยมีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปลายถึงมหาวิทยาลัย การ

ประกอบอาชีพส่วนใหญ่ คือ พนักงานบริษัท พนักงานโรงงาน รับราชการ และประกอบธุรกิจส่วนตัว

4.3.2 กลุ่มผู้ประกอบอาชีพภายในชุมชนประกอบด้วย 7 กลุ่มอาชีพ ดังนี้

4.3.2.1 กลุ่มอาชีพผู้ประกอบการหอพัก บ้านเช่า อพาร์ทเมนต์ จำนวน 23 ราย

4.3.2.2 กลุ่มอาชีพค้าขายของชำ จำนวน 13 ร้าน

4.3.2.3 กลุ่มอาชีพค้าขายอาหาร จำนวน 14 ร้าน

4.3.2.4 กลุ่มอาชีพร้านขายผัก ผลไม้ ลูกชิ้น ขนมหวาน และร้านน้ำที่เป็นรถเข็น จำนวน 17 ร้าน

4.3.2.5 กลุ่มจักรยานยนต์รับจ้างปากซอย 5 และ 9 จำนวน 2 วิน

4.3.2.6 ร้านขายวัสดุก่อสร้างจำนวน 2 ร้าน

4.3.2.7 ร้านซ่อมมอเตอร์ไซค์ และซ่อมท่อไอเสีย จำนวน 2 ร้าน

ปัจจุบันชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์บริเวณถนนรามคำแหง 39 มีจำนวน 529 หลังคาเรือน ที่ดินส่วนใหญ่ของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ก็มีบางส่วนซึ่งเป็นที่ส่วนน้อยที่มีเจ้าของ คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่อาศัยอยู่โดยการบุกรุกที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยการเสียค่าเช่าที่เป็นรายปีและก็ยังมียกจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาเช่าบ้าน เช่าห้อง อยู่อาศัยแบบชั่วคราว โดยมีการสร้างบ้านเรือนเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการสร้างบ้านเป็นบ้านไม้ซึ่งมีทั้งแบบชั้นเดียวและสองชั้น ลักษณะที่สองคือ สร้างบ้านแบบครึ่งปูนครึ่งไม้และลักษณะสุดท้ายคือ เป็นอาคารปูนซีเมนต์ทั้งหลัง ซึ่งก็มีทั้งที่ปลูกสร้างเพื่ออยู่กันเองและปลูกสร้างไว้เพื่อให้เช่า โดยแบ่งเป็นสิ่งปลูกสร้างบนสัญญาเช่า จำนวน 421 หลังคาเรือน และบนพื้นที่ไม่มีสัญญาเช่า จำนวน 108 หลังคาเรือน โดยมีผู้ได้สิทธิในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงจากครอบครัวหลัก และครอบครัวขยายทั้งสิ้นจำนวน 323 ราย แบ่งเฟสการก่อสร้างได้ 3 เฟส จากรูปแบบการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาซึ่งมีการก่อสร้างใหม่ ผสมกับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยบางส่วนการประกอบอาชีพของครัวเรือนมีความหลากหลายและมีแผนการดำเนินงาน การพัฒนาชุมชนเรื่องการจัดตั้งสหกรณ์ รวมถึงสัญญาเช่าระยะยาวจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย ให้มีการพัฒนาในหลายมิติไม่เพียงด้านกายภาพเท่านั้น จุดแข็งของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาคือเป็นชุมชนเดียวในบริเวณซอยรามคำแหง 39 ที่มีกลุ่มการเงินที่เข้มแข็งมากที่สุดถ้ามีการพัฒนาและบริหารจัดการที่ดีจะสามารถเป็นประโยชน์อย่างมากต่อชุมชนอื่นๆ

ภาพที่ 4.4 ห้องแถวไม้ชั้นเดียวที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ภาพที่ 4.5 ห้องแถวไม้สองชั้นที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ภาพที่ 4.6 บ้านไม้ชั้นเดียวที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ภาพที่ 4.7 ภาพแสดงบ้านตึกชั้นเดียวที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ภาพที่ 4.8 ภาพแสดงบ้านตึกสองชั้นที่อยู่อาศัยของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

4.4 งานประเพณี วันสำคัญทางศาสนา และการศึกษาของคนในชุมชน

4.4.1 งานประเพณี วันสำคัญทางศาสนา

สภาพสังคมของคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคอยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้หรือหยิบยืมสิ่งของเครื่องใช้กันได้แบบผู้คนในสังคมชนบท ที่มีพื้นฐานเป็นคนต่างจังหวัดด้วยกัน และต้องอพยพย้ายเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ที่เต็มไปด้วยผู้คน ที่มาจากทุกสารทิศแต่มีความรัก และผูกพันกับคนในชุมชนจึงเห็นชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นเสมือนบ้านของตนเอง แต่ก็ยังมีคนในชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งคืออยู่อาศัยกันตามลำพัง โดยรู้จักกันแต่ภายในครอบครัว ไม่ผูกมิตรกับเพื่อนบ้าน เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนเพียงแค่ความสะดวกในการไปทำงาน คือออกไปทำงานตั้งแต่เช้าตรู่กลับเข้าบ้านตอนมืดค่ำ ไม่มีญาติพี่น้องหรือคนรู้จักอยู่ที่ชุมชนนี้เลย โดยจะเป็นลักษณะแบบสังคมเมืองคือ ตัวใครตัวมัน ซึ่งสิ่งที่รวมกลุ่มคนในชุมชนทั้ง 2 ประเภทนี้ไว้ด้วยกัน คือ การยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนา การร่วมรักษาวินัยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนทุกเพศทุกวัย

ชุมชนร่วมพัฒนาเป็นชุมชนหนึ่งในสังคมเมืองที่ได้ให้ความสำคัญและจัดงานวันสำคัญขึ้นในทุกๆปี กล่าวคือการจัดงานวันสำคัญ งานกิจกรรม และประเพณี สามารถสร้างความสนิทดน ความเป็นกันเอง และนำไปสู่ความไว้วางใจ จนคนในชุมชนอยากร่วมมือร่วมใจกันในการร่วมจัดกิจกรรมต่างๆให้เกิดแก่ชุมชน อีกทั้งงานประเพณียังทำให้คนได้รับการต่อยอดถึงอัตลักษณ์ และเกิดเป็นความภูมิใจที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในชุมชน พร้อมทั้งจะเสียสละตน และพร้อมที่จะปกป้องชุมชน การจัดกิจกรรม ประเพณีในชุมชนยังถือเป็นการสืบสานวัฒนธรรม และนั่นคือสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมีรากทางประวัติศาสตร์ และรากของสถาบันในการปฏิบัติอย่างไร

การจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ เหมือนอย่างเช่นคนในสังคมชนบทของชุมชนร่วมพัฒนา ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอด และปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ รุ่นปู่ ย่า ตา ทวด คนในชุมชนร่วมพัฒนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดเทพสถิตเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เนื่องจากเป็นวัดที่อยู่ใกล้ชุมชน และอยู่คู่กับคนในชุมชนร่วมพัฒนามาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนงานด้านศาสนาในชุมชนส่วนใหญ่จึงจัดขึ้นที่วัดเทพสถิตทั้งสิ้น เช่น งานบวช งานศพ และงานประเพณีต่างๆ แต่งานที่คนในชุมชนได้ให้ความสำคัญมาก คือ งานประเพณีวันสงกรานต์ และงานวันเข้าพรรษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานกิจกรรมของชุมชนที่จัดขึ้นในทุกปี โดยงานจะถูกจัดขึ้นที่ลานกิจกรรม ซึ่งอยู่ทางด้านหน้าของสถาบันการเงินของชุมชน

งานประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ของไทย ที่ยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณช่วงวันสงกรานต์จึงเป็นวันแห่งความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ที่มีต่อกันทั้งครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนา แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อส่วนนั้นไป และในความเชื่อดั้งเดิมที่ใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้น้ำเป็นตัวแทน แก่กันกับความหมายของฤดูร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น และขอพรจาก บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งแสดงความรักต่อบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ การสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน ได้แก่ การร่วมกันทำบุญให้ทาน การก่อพระเจดีย์ทรายและเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การเล่นสาดน้ำเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสร้างความรู้สึกร่วมกัน พันกลมเกลียวต่อบุคคลในสังคมเดียวกัน และสร้างความรู้สึกร่วมกันในสาธารณสมบัติของสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน วัดวาอาราม ตลอดจนอาคารสถานที่ต่างๆ

ในส่วนงานประเพณีสงกรานต์ของชุมชนรุ่งมณีพัฒนานั้นถือว่าเป็นประเพณีที่สมาชิกในชุมชนต่างได้ให้ความสำคัญ และได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกๆ ปีในช่วง 1 อาทิตย์ก่อนวันสงกรานต์ สมาชิกชุมชนจะร่วมกันทำบุญตักบาตร โดยการเชิญพระภิกษุสงฆ์มาจากวัดเทพธิดา เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันทำบุญตักบาตรร่วมกัน เมื่อเสร็จจากกิจกรรมตักบาตรจะมีกิจกรรมให้รดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ โดยมีผู้สูงอายุประมาณ 20 ท่านมาร่วมให้สมาชิกในชุมชนได้รดน้ำ และให้พร อีกทั้งมีการทำอาหารมาร่วมกันรับประทาน โดยจัดเป็นงานเลี้ยงย่อยๆ มีการร้องเพลง และเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งปีที่ผ่านมามีผู้เข้าร่วมงานประมาณ 50-70 ท่าน และทุกท่านล้วนแต่เป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาทั้งสิ้น

งานประเพณีเข้าพรรษา เป็นงานประเพณีที่รวมความผูกพันของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การที่ชาวบ้านร่วมบริจาคเทียน เอามาหลอมเป็นเทียนเล่มใหญ่เล่มเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไปในตัว การสรรหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มีฝีมือทางช่าง มีความรู้ ความชำนาญในเรื่อง การทำลวดลายไทย การแกะสลักลวดลายลงบน ดินเทียน การทำเทียนให้เป็นลายไทย แล้วนำไปติดบนต้นเทียน การประดับด้วยผ้าฝ้าย ผ้าไหม ดอกไม้สด ล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือของช่างในท้องถิ่น ส่วนการจัดชวนแห่ก็ล้วนแต่ใช้ของพื้นเมือง เช่น เครื่องแต่งกายขอ ขบวนฟ้อน จะใช้ผ้าพื้นเมืองเป็นหลัก การฟ้อนรำจะใช้ท่ารำที่ดัดแปลงมาจาก วิถีชีวิต การทำมาหากินของชาวบ้าน เป็นท่ารำในรูปแบบของศิลปะทั้งดงาม ดนตรีประกอบก็เป็น เครื่องดนตรีประจำถิ่น ผสมเข้ากับการขับร้องที่สนุกสนานเร้าใจ ทำให้งานประเพณีนี้ยิ่งใหญ่ ประชาชนต่างเฝ้ารอคอย ศิลปะการฟ้อนรำที่นิยมนำมาประกอบการแสดงในขบวนแห่ คือ การรำเซิ้งต่างๆ เซิ้งกระติบ เซิ้งสวิง เซิ้งแห่ไข่มดแดง

งานวันเข้าพรรษาถือเป็นงานบุญที่สำคัญของสมาชิกชุมชนรุ่งมณีพัฒนาที่จัดขึ้นในทุกปีช่วงวันเข้าพรรษา โดยจะมีการร่วมกันแห่เทียนพรรษาไปที่วัดเทพธิดา ซึ่งการแห่เทียนพรรษาร่วมกันทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสได้ใกล้ชิด และสัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิดมากขึ้น อีกทั้งในขบวนของการแห่เทียนพรรษาจะทั้งผู้สูงอายุ ไปจนถึงคนหนุ่มสาว โดยมีการเล่นดนตรีพื้นบ้าน โปงลาง หรือเป่าแคน และร่วมฟ้อนรำกันไปตลอดทาง เพื่อเพิ่มความครึกครื้นอีกด้วย งานประเพณีเข้าพรรษานี้สมาชิกชุมชนรุ่งมณีพัฒนาถือว่าเป็นงานบุญใหญ่ของชุมชนจึงมีสมาชิกเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 4.9 กิจกรรมประเพณีวันสงกรานต์ของคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

ภาพที่ 4.10 กิจกรรมประเพณีวันเข้าพรรษาของคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

4.4.2 การศึกษาของคนในชุมชน

ด้านการศึกษาของคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาคนในชุมชนมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งมีตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของคนในอดีต รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย และจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของรุ่น พ่อ แม่ และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย แต่ในปัจจุบันนี้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ส่งลูกหลานเรียนในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิมคือส่งเรียนจบในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท โดยจะส่งตามกำลังความสามารถของครอบครัวที่จะส่งได้ ซึ่งก็มีทั้งโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเอกชน มหาวิทยาลัยเปิด มหาวิทยาลัยรัฐบาล และมหาวิทยาลัยเอกชน ส่วนเด็กเล็กก่อนวัยเรียนคนในชุมชนนิยมส่งลูกเข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนเอง เพื่อเป็นการเริ่มสร้างรากฐานที่ดีให้แก่เด็กก่อนวัยเรียนจึงนับได้ว่าปัจจุบันมีเด็กในชุมชนเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 4.11 การเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

ปัจจุบันคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาที่หลากหลาย ตามกำลังทรัพย์ และความพร้อมของแต่ละครอบครัว โดยในชุมชนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ตั้งอยู่ระหว่างซอย 3 และซอย 4 และละแวกชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมากมาย กล่าวคือ ระดับประถมศึกษาโรงเรียนเทพลีลา โรงเรียนศิริกุลพิทยา วิทยาลัยอินทรัชย์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นสถาบันที่คนในชุมชนนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษามากที่สุด เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง ค่าใช้จ่ายไม่สูงนัก และมีความสะดวกในการเดินทาง ทำให้เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากกว่าการส่งบุตรหลานให้ไปเรียนในที่ไกลๆ แต่ก็มีคนในชุมชนบางส่วนที่นิยมส่งบุตรหลานให้เรียนในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงของกรุงเทพมหานคร

4.5 ด้านการบริหารจัดการชุมชน

เนื่องจากสถานที่ตั้งของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา อีกทั้งแวดล้อมไปด้วยสถานประกอบการ และแหล่งงานต่างๆ ในเขตวังทองหลางจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่คนในชุมชนจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี และเมื่อ พ.ศ. 2535 ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้ประกาศให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จึงทำให้เป็นชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น และแออัดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากคนที่เดิมคนในชุมชนอยู่ด้วยกันมาหลายปี ก็มีคนเข้ามาอาศัยเพิ่มอย่างมากมาย ทำให้มีการพัฒนาเรื่องสาธารณูปโภค และสวัสดิการชุมชนที่ดีขึ้น และเมื่อมีคนอยู่มาอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องมีผู้นำเพื่อดูแลสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และจำเป็นต้องมีกฎระเบียบ เพื่อยึดถือและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยชุมชนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนอย่างไม่เป็นทางการขึ้นมาเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยมี เจ้าเอื้อะ คุณพงษ์สิทธิ เป็นผู้ร่วมก่อตั้ง และมีคุณวินัย สิงห์คำ เป็นประธานชุมชนขณะนั้น การเลือกประธานชุมชนแต่ละครั้งจะมีวาระ 2 ปี ด้วยการใช้หลักประชาธิปไตย กล่าวคือ เวลามีการเลือกผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ก็จะจัดให้คนในชุมชนได้ออกมาใช้สิทธิในการเลือกทุกครั้ง และเมื่อครบวาระของประธานชุมชนคนเก่า 2 ปี จะมีการลงคะแนนเลือกตั้งให้ประธานชุมชนคนใหม่ขึ้นมาแทนที่ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่ผ่านการเลือกตั้งโดยคนในชุมชน จะเป็นคณะกรรมการชุดเดิมเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากคณะกรรมการชุมชนมีการบริหารงานที่ดี และเข้มแข็ง อีกทั้งช่วยร่วมกันก่อตั้งชุมชนรุ่งมณีพัฒนามาพร้อมกับคนในชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนรัก และเคารพในกรรมการชุมชนทุกคน และเห็นว่าสมควรดำรงตำแหน่งต่อไป

การบริหารจัดการชุมชนรุ่มฉิพัฒนาหิประธาน และคณะกรรมการชุมชนที่ดำรงตำแหน่ง
คณะกรรมการชุมชนตั้งแต่วันที่ 21 มีนาคม 2556 จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1) นายไพศาล สาทสุทธิ	ประธานกรรมการชุมชน
2) นายสมบุญ จันทรชัย	รองประธานกรรมการชุมชน
3) นายสุรินทร์ ศรีทัย	รองประธานกรรมการชุมชน
4) นายชัยกฤษณ์ นาวงษ์	รองประธานกรรมการชุมชน
5) นางศุภพฤกษา คิลกศรี	รองประธานกรรมการชุมชน
6) นางกัลยาศรี หมอกมณี	เลขานุการ
7) นายสุวิทย์ แก้วกันหา	เหรัญญิก
8) นางสาวพิมลิริ ชันทอง	นายทะเบียน
9) นายสุทิน ยศสมบัติ	ประชาสัมพันธ์
10) นางละเมียด ยินดีประเสริฐ	กรรมการ
11) นายมานิตย์ การะเกตุ	กรรมการ
12) นางสาวสมหมาย สุขเกษม	กรรมการ
13) นางปราณี ระสาสม	กรรมการ
14) นายภาวิช พุ่มโมราภากร	กรรมการ

ด้านคณะกรรมการชุมชนมีการบริหารจัดการคนในชุมชน โดยให้คนในชุมชนได้ร่วมรับรู้
ข้อมูลข่าวสารของชุมชน และร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมพัฒนาชุมชน ทางคณะกรรมการ
ชุมชนรุ่มฉิพัฒนาเปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
การเดินหน้าพัฒนาชุมชนว่าควรจะเป็นไปในทิศทางใด กล่าวคือคนทุกคนในชุมชนสามารถแสดง
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาของชุมชน ในทุกการจัดประชุมของคณะกรรมการ
ชุมชนทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยคณะกรรมการชุมชนไม่มีการปิดกั้นไม่ให้คนในชุมชน
เข้าร่วมประชุมด้วย แต่ยินดีที่จะให้ส่งตัวแทนคนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิก และร่วมแสดง
ความคิดเห็นในทุกๆเดือนตามที่จัดประชุม

จากการประชุมหารือกันอย่างสม่ำเสมอของคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชนทำให้
ชุมชนรุ่มฉิพัฒนา มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นอยู่เสมอ ด้วยคณะกรรมการ
ชุมชนมีการบริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาล อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมกันแสดง
ความคิดเห็น ร่วมวางแผน และร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีคณะกรรมการที่แบ่งความรับผิดชอบการดำเนิน
กิจกรรมของชุมชนในด้านต่างๆ และมีอำนาจในการตัดสินใจตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบ
โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก มีการกำหนดกฎ กติกาหรือระเบียบหลักเกณฑ์ที่

ยอมรับ และใช้ร่วมกันในชุมชน อีกทั้งคณะกรรมการหรือสมาชิกในชุมชนมีการประชุมเพื่อตัดสินใจ ในกิจการต่างๆ ของชุมชน ไม่น้อยกว่าปีละ 6 ครั้ง พร้อมมีหลักฐานการประชุม และมีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทุกคนทราบด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยคณะกรรมการชุมชนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมและโครงการ หรือจัดการกองทุนใดๆ ในชุมชนด้วยการกำหนดร่วมกันกับคนในชุมชน โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และสามารถตรวจสอบได้ คณะกรรมการชุมชนมีหน้าที่การจัดทำรายรับรายจ่ายในแต่ละโครงการและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี มีการเผยแพร่ในที่สาธารณะของชุมชน และกรณีที่เป็นงบประมาณของทางราชการต้องแนบรายการเบิกจ่ายให้ทางสำนักงานเขตตรวจสอบได้ โดยชุมชนมีการร่วมประสานงานกับหน่วยงานภาคีทั้งหมด 12 หน่วยงาน ดังนี้

- 1) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- 2) สำนักงานเขตวังทองหลาง
- 3) วิทยาลัยพาณิชยการอินทราชัย
- 4) ธนาคารออมสิน
- 5) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 6) กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
- 7) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
- 8) คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา
- 9) สถานีตำรวจนครบาลวังทองหลาง
- 10) วัดเทพศิลา
- 11) โรงเรียนเทพศิลา
- 12) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

โดยคณะกรรมการมีคณะทำงานหรือคณะกรรมการรับผิดชอบ และมีที่ตั้งสำนักงานที่ชัดเจน คือ ตั้งอยู่เลขที่ 197/1 ซ.เทพศิลา แยก 3 ถ.รามคำแหง แขวงพลับพลา มีการเผยแพร่ความรู้สู่คนในชุมชน อีกทั้งคณะกรรมการชุมชนมีการสำรวจและระบุความต้องการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนโดยการระดมทรัพยากรสนับสนุนและมีการจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยชุมชนเอง ไม่น้อยกว่า 6 ครั้งในทุกๆ รอบปี โดยคณะกรรมการชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ มีการสรุปผลและเผยแพร่ให้คนในชุมชนรับทราบ และมีการนำบทเรียน หลักการ ความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้ นำไปต่อยอด และใช้ประโยชน์ในกระบวนการงานของชุมชนได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นระบุเป็นแผนงาน

โครงการในอนาคต หรือการทำกิจกรรมที่มีหลักฐานชัดเจนว่า กิจกรรมด้านการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนำไปสู่การพัฒนา และแก้ปัญหาของชุมชนได้จริง

ด้านชุมชนมีการจัดสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา และบ่งชี้ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน ของคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชนที่ดีจนทำให้มีสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็ง และได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา และกองทุนต่างๆ ที่ดำเนินงานภายใต้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนา

ภาพที่ 4.12 สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีคณะกรรมการชุมชนที่มีภาวะผู้นำ และมีการบริหารงานอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งคณะกรรมการชุมชนมีการจัดทำวิสัยทัศน์ และกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบโดยมีการประชาสัมพันธ์ วิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ประชาชนได้รับทราบ คือ “มุ่งมั่นพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน” มีการจัดทำแผนชุมชน โดยมีตัวแทนครัวเรือนในชุมชนเข้าร่วมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือน มีการร่วมกันทำแผนชุมชน ประกอบด้วยโครงการ กิจกรรมที่ชุมชนทำด้วยตัวเอง ชุมชนทำร่วมกับหน่วยงานภายนอก และหน่วยงานภายนอกมาดำเนินงานให้

ตามแนวทางการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร มีการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ หรือ กิจกรรมตามแผนชุมชน เสร็จสิ้นแล้วครบทุกด้านตามแนวทางการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร

อีกทั้งมีการสรุปการดำเนินงานและการประเมินผลการดำเนินงานไว้เป็นหลักฐาน คณะกรรมการชุมชนมีการทบทวนปรับปรุงแผนชุมชนในทุกๆปี หรือมีการนัดหมายประชุมเพื่อทบทวนแผนชุมชนปีต่อปีอย่างชัดเจน โดยให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับสถานะปัจจุบันของชุมชนมากที่สุด จากปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมด จึงทำให้ปัจจุบันชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้รับการยกย่องให้เป็นชุมชนเมืองที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการชุมชนที่ดี จึงมีหน่วยงาน และชุมชนต่างๆได้ให้ความสนใจและเข้ามาขอศึกษาดูงานในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 4.13 การประชุมของคณะกรรมการและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

4.6 ปัญหาและอุปสรรคของคนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

4.6.1 ปัญหาด้านการว่างงานของคนในชุมชน

ปัญหาด้านการว่างงานของคนในชุมชน ปัญหานี้เคยได้รับการพัฒนาและแก้ไขมาแล้วแต่ก็ยังคงเป็นปัญหาที่ยังคงแก้ไขได้ไม่ทั่วถึงมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรที่หนาแน่น จึงทำให้มีคนคนในชุมชนบางส่วนจะประสบกับปัญหาเรื่องการว่างงาน เนื่องจากการศึกษาน้อยหรือจบแค่การศึกษาชั้นชั้นพื้นฐาน และยังมีคนในชุมชนบางส่วนที่ยังคงมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา จึงทำให้ส่งลูกหลานไปเรียนเพียงเพื่อให้พอมีความรู้บ้างเท่านั้น ไม่คิดจะส่งเสียให้เรียนสูงๆ เพราะเห็นว่าไม่มีความจำเป็น จึงทำให้หางานทำได้

ยาก และค่อนข้างมีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ อีกทั้งในชุมชนยังมีผู้อาวุโส และเด็กเป็นจำนวนมาก บางส่วนเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำงานใช้แรงงานได้ อาจด้วยสุขภาพและสมรรถภาพในการทำงานมีไม่เพียงพอ

4.6.2 ปัญหาด้านยาเสพติด

ปัญหาด้านยาเสพติดถือได้ว่าเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากยิ่งสำหรับชุมชนที่มีจำนวนประชากรที่หนาแน่นและแออัด โดยชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาและหน่วยงานต่างๆ ในภาครัฐต่างก็ได้ให้ความสำคัญ และต้องการที่จะช่วยพัฒนาชุมชนให้ปลอดจากสิ่งเสพติดอย่างสม่ำเสมอ โดยได้ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรม การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เสนอแนะ และแนะนำให้เห็นถึงโทษภัยจากสิ่งเสพติดต่างๆ แต่ในปัจจุบันปัญหาด้านยาเสพติดก็ยังคงไม่หมดไปในชุมชน เพียงแต่สามารถช่วยทำให้ประชากรบางส่วนในชุมชนที่ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้นได้กลับตัวกลับใจ และเลิกข้องเกี่ยวกับสิ่งเสพติดเท่านั้น แต่ยังคงควบคุมการเพิ่มขึ้นของผู้ที่เริ่มจนหันมาติดยาเสพติดไม่ได้

4.6.3 ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการบริหารจัดการของชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก อีกทั้งมีการวางแผน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอย่างโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ แต่ปัญหาด้านการบริหารงานที่จะกล่าวถึงคือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการแบบไม่กระจายอำนาจในการรับผิดชอบงาน คือ มีการแบ่งหน้าที่ และรับผิดชอบงานแต่ละส่วนจริง แต่การบริหารจัดการงานยังไม่มี ความชัดเจน และไม่เป็นระบบ ด้วยที่ผ่านมา มีการทำงานมีการกระจุกตัว ไม่ได้ได้รับความคล่องตัว และต้องรอสอบถามข้อมูลด้านต่างๆ ในงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบางท่านเท่านั้น ซึ่งงานต่างๆ และปัญหาต่างๆ ที่เร่งด่วน จะไม่ได้รับการจัดการอย่างทันที ทำให้เกิดการทำงานที่ล่าช้า วุ่นวาย และยากต่อการติดตามผล

4.6.4 ปัญหาด้านการจัดการข้อมูลสารสนเทศภายในชุมชน

ปัญหาด้านการจัดการข้อมูลสารสนเทศภายในชุมชนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่เป็นจุดอ่อนเป็นอย่างมากของชุมชน ที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากที่ได้สัมภาษณ์เลขานุการของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาพบว่า คอมพิวเตอร์ในชุมชนได้รับความเสียหาย จึงทำให้ข้อมูลทั้งหมดของชุมชนได้กระจัดกระจาย และหายไปบางส่วน อีกทั้งยังไม่ได้มีการจัดการที่เป็นระบบ ถ้าหากเอกสารหรือข้อมูลสำคัญก็จะต้องใช้เวลาในการค้นหามากกว่า 3 วัน ซึ่งทำให้การดำเนินงานของ

ชุมชนเกิดความล่าช้า และนำมาด้วยความบกพร่องในด้านการบริหารจัดการงานของชุมชนเป็นอย่างมาก

บทที่ 5

การจัดการสวัสดิการชุมชน

การจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเกิดขึ้นจาก การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่อยากร่วมกันพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง คนในครอบครัว และชุมชนให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยต้องการให้คนในชุมชนได้รับสวัสดิการอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง อีกทั้งยังต้องการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยต้องการให้คนในชุมชนได้รู้จักเรียนรู้ และวางแผนถึงอนาคตของตนเอง โดยการเลือกที่จะพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก สวัสดิการที่สำคัญของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มี 3 ประเภท คือ 1. สวัสดิการด้านกองทุน 2. สวัสดิการด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชน และ 3. ชมรมผู้สูงอายุ สำหรับเนื้อหาในบทนี้จะเป็นการนำเสนอการจัดการสวัสดิการชุมชนหลักในแต่ละประเภทของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 สวัสดิการดังกล่าว

สวัสดิการด้านกองทุนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนานั้นถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของชุมชน เนื่องจากกองทุนเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนที่สำคัญของสมาชิกในชุมชน สำหรับการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดการสร้างหนี้จากเงินกู้ยืมในระบบ และทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการเงินกองทุน ทำให้เกิดเป็นรากฐานที่มั่นคงและนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจุบันกองทุนหลักของชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีทั้งหมด 5 กองทุน ซึ่งได้รับการพัฒนา สนับสนุน และยกระดับสู่ความสำเร็จอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน กองทุนแรกที่เริ่มมีบทบาทเข้ามาสู่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา คือ กองทุนเงินล้าน

กองทุนเงินล้านก่อตั้งขึ้นเป็นกองทุนแรกของชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2546 และได้รับการบริหารงานโดยคณะกรรมการชุดเก่า ซึ่งไม่มีความชำนาญในด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน จึงทำให้เกิดปัญหานี้เสีย 800,000 บาท ทำให้สมาชิกในชุมชนจึงเกิดความไม่เชื่อใจ และเสียความไว้วางใจแก่คณะกรรมการในชุดนี้ จึงมีการจัดแผนโครงสร้างคณะกรรมการขึ้นมาใหม่โดยได้รับการคัดเลือกและผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาทุกอย่างจึงเริ่มเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือคณะกรรมการชุดใหม่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการเรื่องการเงินที่ดี มีความซื่อสัตย์ เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมีความโปร่งใส ทำให้เรียก

ความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกชุมชนได้กลับมาให้ความไว้วางใจในการฝากเงินอีกครั้ง และปัญหาการมีหนี้เสียดังกล่าวจึงได้รับการคลี่คลายได้ในที่สุดเนื่องจากการบริหารงานที่ดีและมีความไว้วางใจกันของสมาชิก ทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนา ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เลขที่ 249/2550 เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2550 และได้รับการยกระดับเมื่อปี พ.ศ. 2556 จากการเกิดขึ้นและพัฒนาของกองทุนเงินล้านตามมาด้วยการเกิดขึ้นของกองทุนอื่นๆอีกมากมาย กล่าวคือ พ.ศ. 2549 มีการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัยขึ้น โดยมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์นี้ขึ้นเพื่อช่วยในเรื่องที่อยู่อาศัย จึงทำให้เกิดการก่อเกิดและพัฒนาการไปในทิศทางที่ดีขึ้น และเมื่อ พ.ศ. 2555 ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจึงเกิดกองทุนขึ้นอีก 3 กองทุนด้วยกัน คือ การเกิดขึ้นของกลุ่มสัจจะสตรีกองทุนรุ่งมณีพัฒนา กองทุนวันละบาท และกองทุนรักษากันรักษาเงิน โดยจะอธิบายถึงรายละเอียดดังนี้

5.1 จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่สถาบันการเงินชุมชน

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงที่ผ่านมา มีข้อจำกัดหลายประการ จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถกระจายรายได้ได้อย่างทั่วถึง จึงนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งผลให้ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นไม่เท่าเทียมกัน ประชาชนที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน แหล่งเงินทุน และการให้บริการทางการเงินได้ ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้มีความเป็นอยู่และพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น จึงตามมาด้วยการเกิดขึ้นของปัญหาทางสังคมต่างๆ เช่น ความไม่เป็นธรรมด้านการกระจายรายได้ ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการ แหล่งเงินทุน และการให้บริการทางการเงิน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากประชาชนเหล่านั้นไม่มีรายได้ประจำ ไม่มีหลักประกัน ทำให้ต้องหันไปพึ่งการกู้ยืมเงินนอกระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูง และมีเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม การเกิดช่องว่างระหว่างประชาชนในสังคมนั้น ถือเป็นปัญหาวิกฤตที่สำคัญของประเทศ และการขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบก็เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้น

การพัฒนาเกิดขึ้นเฉพาะแค่ในเมืองและชุมชนอุตสาหกรรมเท่านั้น และยังไม่สามารถกระจายรายได้และสวัสดิการขั้นพื้นฐานไปให้ยังชนบทหรือพื้นที่ห่างไกล ส่งผลให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นไม่เท่าเทียมกัน จึงนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ เช่น ความไม่เป็นธรรมด้านการกระจายรายได้ จนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประชาชนส่วน

ใหญ่ที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการ แหล่งเงินทุน และการให้บริการทางการเงิน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

เนื่องจากประชาชนเหล่านั้นไม่มีรายได้ประจำ ไม่มีหลักประกันและความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้ต้องหันไปพึ่งพิงการกู้ยืมเงินนอกระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูง และมีเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม จึงตามมาด้วยปัญหาการเกิดช่องว่างระหว่างประชาชนในสังคมนั้น ถือเป็นปัญหาวิกฤตที่สำคัญของประเทศ และการขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบก็เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้น

ในสมัยรัฐบาลพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 - 2549) ได้มีนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (The National Village Funds) ซึ่งจัดเป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก และเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน นโยบายดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการกระจายโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ยากจน ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ และนำเงินทุนไปใช้สำหรับการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ นอกจากนี้ ยังเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจากให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการกันเอง จึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาคน และส่งเสริมการเรียนรู้ ให้ประชาชนได้มีโอกาสในการร่วมพัฒนาสังคม และยังเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง นำไปสู่การสร้างสวัสดิการต่างๆ ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน จากนั้นรัฐบาลได้มีนโยบายต่อเนื่องโดยการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็งให้พัฒนาไปสู่การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน เพื่อโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ยั่งยืน พร้อมทั้งให้บริการธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบต่างๆ เช่น ด้านการฝากเงิน สินเชื่อ รับชำระค่าสาธารณูปโภค บริการโอนเงินทั้งในและต่างประเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน ถือเป็นอีกก้าวสำคัญในการพัฒนาองค์กรทางการเงินภาคประชาชน สามารถช่วยให้ประชาชนมีองค์กรทางการเงินในระดับชุมชนเป็นของตนเอง เป็นการสร้างสถาบันการเงินชุมชนในระดับฐานรากของประเทศ และเป็นวิถีทางในการแก้ไขปัญหาความยากจน ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ ซึ่งสามารถส่งผลถึงเศรษฐกิจในระดับชาติได้

สถาบันการเงินชุมชนถือเป็นองค์กรการเงินในระดับชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารและการจัดการที่ดี มีการวางแผน และดำเนินงานที่เป็นระบบ โดยมีผู้นำชุมชนที่มีภาวะผู้นำ กล่าวคือสามารถเป็นผู้นำทางความคิด และริเริ่ม ชักชวนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา และความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ คือ การก่อเกิดพัฒนาการของชุมชนในเรื่องการจัดสวัสดิการด้านกองทุนหมู่บ้านจนได้รับ

การยอมรับจากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน และได้รับการพัฒนา จนกระทั่งยกระดับเป็นสถาบันการเงิน เพื่อสามารถส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ดีกินดี และมีเงินออมมากขึ้นจากที่เป็นอยู่

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือกองทุนเงินล้านของชุมชนร่วมพัฒนา ได้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น โดยเริ่มจากการทำประชาพิจารณ์ของชาวชุมชน สมาชิกแรกเข้า มีจำนวน 102 คน คณะกรรมการชุดแรก จำนวน 15 คน ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2546 จำนวน 1,000,000 บาท

จากการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของคณะกรรมการชุดแรก ทำให้เกิดวิกฤตและปัญหาตามมาอีกมากมาย เนื่องมาจากคณะกรรมการขาดทักษะความรู้ และความสามารถในการบริหาร อีกทั้งยังขาดการประชุมหารือกันระหว่างคณะกรรมการกันเอง ทำให้การดำเนินงานต่างๆ ไม่มีความเป็นระบบ ขาดการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่สมาชิก จนกระทั่งสมาชิกเกิดความไม่เชื่อมั่นในตัวคณะกรรมการ และตามมาด้วยการเกิดปัญหานี้เสียจนทำให้กองทุนเกือบจะล้มไป ในที่สุดคณะกรรมการชุมชนจึงได้เร่งเข้ามาแก้ปัญหาและรับช่วงต่อ โดยจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ ด้วยการลงคะแนนเสียงและผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกในชุมชน

จนเมื่อปี พ.ศ. 2549 คณะกรรมการกองทุนฯ ชุดใหม่ได้เข้ามาบริหารกองทุนอย่างเต็มตัว นำโดย คุณกัลยาศรี หมอกมณี จากการบริหารงานที่เป็นระบบของคณะกรรมการชุดใหม่ จึงสามารถช่วยแก้ไขปัญห และพากองทุนฯ ผ่านพ้นวิกฤตนั้นมาได้ ส่งผลให้การบริหารงานเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีการจัดวางโครงสร้างและระบบการบริหารงานใหม่ มีการจัดทำข้อมูลต่างให้เป็นระบบ โดยมีการจัดการทำงานครบถ้วนหลัง 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2549 เพื่อให้มีความโปร่งใสเกิดขึ้นแก่สมาชิกในชุมชน และเรียกความมั่นใจกลับมา โดยให้สมาชิกชุมชนได้เข้ามาร่วมวางแผน และร่วมเสนอความคิดเห็น ทำให้พลิกฟื้นวิกฤตเป็นโอกาสที่ดีขึ้นมา และได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2550 จากการสัมภาษณ์คุณกัลยาศรี หมอกมณี (วันที่ 22 กรกฎาคม 2558) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการฝ่าฟันเพื่อกู้วิกฤตของกองทุนฯ ให้กลับมาเดินหน้าต่อไปได้ ดังนี้ “กว่าเราจะมาถึงทุกวันนี้ได้ไม่ใช่เรื่องง่าย พวกเราเข้ามาช่วงที่เกิดวิกฤตพอดี ก็พอมีความรู้อยู่บ้างจึงได้ช่วยกันจนผ่านพ้นวิกฤตนั้นมาได้จนถึงทุกวันนี้”

จากการบริหารจัดการที่ดีของคณะกรรมการกองทุนฯ ทำให้ได้รับการสนับสนุนเงินเพิ่มทุนระยะที่ 2 จากรัฐบาล จำนวน 200,000 บาท เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2553 โดยคณะกรรมการชุดใหม่สามารถนำเงินทุนที่ได้รับมาบริหารจัดการจนเกิดผลกำไร ส่งผลให้สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุนเพิ่มทุนระยะที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2556 และเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2555 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรุ่ง

มณีพัฒนาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากธนาคารออมสิน สาขาโชคชัย 4 เป็นจำนวนเงิน 3,000,000 บาท โดยปัจจุบันนี้มีเงินทุนหมุนเวียนในกองทุนรวม 5,200,000 บาท

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสนับสนุนให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความพร้อม และมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับดี ได้พัฒนายกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างยั่งยืน ธนาคารออมสินได้ให้การสนับสนุน และสนองตอบต่อนโยบายของรัฐบาล โดยได้เสนอให้กองทุนชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งเป็นกองทุนที่มีความพร้อมในขณะนั้น ได้รับการยกระดับเป็นสถาบันการเงินของกองทุนชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนา เมื่อ พ.ศ.2556 โดยในการยกระดับเป็นสถาบันการเงินนั้นคณะกรรมการได้มีการ ทบทวน และประชุมกันหลายครั้ง เพื่อให้มั่นใจว่ากองทุนชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนา มีความพร้อมใน ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร เครื่องมือสารสนเทศที่จะใช้ในการดำเนินการ เช่น เครื่อง คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ที่จำเป็นอย่างเพียงพอที่จะยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน จากการ สัมภาษณ์เหรียญกิตติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คุณปราโมทย์ สมใจ (วันที่ 22 กรกฎาคม 2558) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความดูแล และใส่ใจของธนาคารออมสิน และสำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์ ที่พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในทุกๆด้านแก่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

ธนาคารออมสินได้เข้ามาช่วยเหลือพวกเราในหลายๆ ด้าน นอกจากช่วยสนับสนุน เรื่องเงินแล้ว พวกเราไม่มีคอมพิวเตอร์เค้าก็จัดมาให้เพื่อให้หัดใช้ หัดเก็บ ข้อมูลการเงินแบบเป็น โปรแกรม การทำงานจะได้มีระบบ และสามารถค้นหา ข้อมูลได้สะดวกขึ้น แล้วก็ยังพาไปอบรมโปรแกรมเกี่ยวกับ ด้านการเงินอีกหลาย ครั้ง ส่วนสำนักงานทรัพย์สินช่วยให้การสนับสนุนเรื่องสถานที่ เพราะพื้นที่เป็นของ สำนักงานทรัพย์สิน แต่เรื่องการบริหารจัดการ ทางประธานจะเป็นคนไปดูงานจาก กองทุนฯ หรือสถาบันการเงินฯ ต่างๆ แล้วนำมาปรับใช้กับสถาบันฯ ของตัวเอง ซึ่งคณะกรรมการแต่ละคนต่างก็มีความรู้ มีประสบการณ์มาก่อน เพราะเคยทำงาน กลุ่มการเงินมาแล้ว ส่วนอีกทางหนึ่งคือ ทางออมสินก็เข้ามาอบรมเพิ่มความรู้ให้ ด้วย ซึ่งถือว่ามีบทบาทสำคัญในช่วงเริ่มต้นที่จะมีการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินฯ และอีกส่วนหนึ่งก็คือ การสนับสนุนด้านเงินทุน นอกจากนั้น ก็จะมีการมาดูการ ทำงานของสถาบันฯ โดยในช่วงแรกจะมาดูค่อนข้างบ่อย แต่ช่วงนี้ไม่ค่อยมาดูแล้ว

อีกทั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และธนาคารออมสินได้เข้ามา เตรียมความพร้อม และให้การสนับสนุนไม่เพียงแต่อุปกรณ์ แต่ยังให้ความช่วยเหลือด้านการให้ ความรู้เกี่ยวกับการใช้โปรแกรมการเงินต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการ พร้อมทั้งสนับสนุนคอมพิวเตอร์

และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการดำเนินงาน จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2556 ได้มีมติเป็นเอกฉันท์จากการประชุมของคณะกรรมการกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เห็นชอบให้เปิดบริการทางการเงินแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ณ สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งได้มีพิธีการเปิดสถาบันการเงินชุมชนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2556 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ หรือเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือชำระหนี้อื่นๆ โดยมีธนาคารออมสินทำหน้าที่เป็นหน่วยงานภาคีที่เป็นพี่เลี้ยง ช่วยสนับสนุน ให้คำแนะนำในการดำเนินธุรกรรมทางการเงิน

เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2558 สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ได้รับการสนับสนุนเงินทุนกู้ยืม จากธนาคารออมสิน สาขาโชคชัย 4 จำนวน 5,000,000 บาท เพื่อนำมาให้สมาชิกกู้ยืมสำหรับนำไปพัฒนาที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคง

สำหรับการยกระดับการพัฒนาขึ้นเป็นสถาบันการเงินของกองทุนชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนานั้นมีหลักการจัดสวัสดิการในเรื่องของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คงเดิมไว้ตามกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนา แต่จะมีการพัฒนาและยกระดับขึ้นในเรื่องของการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ซึ่งจะได้รับประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นมากมาย และสามารถสร้างความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่องอย่างมั่นคงในอนาคต

โดยเพิ่มการฝากเงินเพื่อเปิดบัญชีประเภทต่างๆเข้ามา คือ เงินฝากเผื่อเรียก เงินฝากประจำ และเพิ่มเติมในส่วนของการตัดดัดการปล่อยสินเชื่อประเภทต่างๆ ให้สมาชิกสามารถกู้เงินไปประกอบอาชีพ หรือก่อสร้างตัวได้ โดยผู้กู้จะต้องได้รับการพิจารณา และผ่านคุณสมบัติเบื้องต้นก่อนจึงจะสามารถทำการกู้ได้ โดยจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

5.1.1 การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา

การดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนาได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ “สถาบันการเงินชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน” และเชื่อมโยงไปสู่พันธกิจ 3 ประการดังนี้¹

¹ เป้าหมาย 1) เพื่อส่งเสริมการสร้างวินัย ศีลธรรม คุณธรรม 2) เป็นแหล่งทุนของคนในชุมชน เป็นที่ออมเงินใกล้บ้าน 3) เป็นแหล่งเรียนรู้ และสร้างประสบการณ์ 4) เป็นหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว ชุมชน และสวัสดิการ 5) สร้างความรักความสามัคคี

- 1) ให้บริการด้านการเงินแก่คนในชุมชนและบุคคลทั่วไป
- 2) พัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบ โปร่งใส ยุติธรรม และความเป็นเลิศ
- 3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนาดำเนินการบริหารด้านการเงิน โดยมีการบริหารจัดการระบบบัญชี คู่มือและให้บริการสมาชิกเป็นอย่างดี การดำเนินงานทุกอย่างสามารถตรวจสอบได้ เมื่อบริหารงานครบ 1 ปี ได้เข้าร่วมประกวดการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนดีเด่น ประจำปี 2557 และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 โดยคัดเลือกจากสถาบันการเงินชุมชนทั่วประเทศที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสิน ทำให้สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีหน่วยงานมาศึกษาดูงาน อีกทั้งเป็นสถาบันการเงินดีเด่นของเขตวังทองหลาง และภาคกรุงเทพฯ ของธนาคารออมสิน ปัจจุบันสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 697 คน โดยมีเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแหล่งเงินทุนของสถาบันฯ ได้มาจากหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นการระดมเงินหุ้นจากสมาชิก การรับฝากเงินจากสมาชิกและบุคคลทั่วไป เงินสนับสนุนที่ได้รับจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และการกู้ยืมจากธนาคารออมสิน ทำให้ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น จำนวน 8,200,000 บาท โดยกิจกรรมและการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา แบ่งออกเป็นกิจกรรมหลักๆ ได้ 4 กิจกรรมดังนี้

5.1.1.1 การฝากเงิน

สถาบันการเงินชุมชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมการออมให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะมีบริการรับฝากเงินจากสมาชิก คุณสมบัติของผู้ที่จะฝากเงินกับสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนานั้น จะต้องเป็นสมาชิกของสถาบันฯ ที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป กรณีอายุน้อยกว่า 7 ปี ให้เปิดบัญชีร่วมกับผู้ปกครอง ซึ่งการรับฝากเงินของสถาบันฯ มี 2 ประเภทหลักคือ

- 1) การฝากเผื่อเรียก เป็นการฝากที่สมาชิกสามารถที่จะถอนเงินได้เมื่อต้องการ โดยเงื่อนไขของการฝากเผื่อเรียก จะต้องเปิดบัญชีขั้นต่ำ 100 บาท การฝาก – ถอน ตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไป ต่อครั้ง มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.70 ต่อปี ปัจจุบันมีสมาชิกที่ฝากเงินประเภทนี้ จำนวน 140 คน
- 2) การฝากประจำ เป็นการฝากที่มีการกำหนดระยะเวลา ซึ่งแบ่งออกเป็น ฝากประจำ 6 เดือน 12 เดือน และ 24 เดือน

5.1.1.2 การปล่อยสินเชื่อเงินกู้

การปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา เมื่อถึงระยะเวลาในการกู้เงิน คณะกรรมการ จะมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกได้รับทราบผ่านทางเสียงตามสายภายในชุมชน โดยสมาชิกที่จะขอกู้เงินต้องมาลงความประสงค์ และคณะกรรมการจะมีการประชุมกัน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติ และประวัติของผู้ขอกู้ โดยคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้กู้นั้น จะต้องเป็นสมาชิกของสถาบันฯ อายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ มีบัญชีฝากประจำ 12 เดือน ระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป มีอาชีพ รายได้ที่แน่นอน มีการออมเงินสม่ำเสมอ และมีการฝากเงินสงเคราะห์ชีวิตแบบทรัพย์มั่นคง การปล่อยสินเชื่อ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) สินเชื่อฉุกเฉิน สามารถกู้ในวงเงิน 2 เท่าของเงินออม ไม่เกิน 5,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 18 บาทต่อปี เสียค่าธรรมเนียม 100 บาท ระยะเวลาในการส่งคืนเงินกู้ 5 เดือน ผ่อนชำระเป็นรายงวด โดยคณะกรรมการจำนวน 3 คนขึ้นไปจะร่วมกันพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ

2) สินเชื่อสบายใจ สามารถกู้ในวงเงินตั้งแต่ 5,000 – 30,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 15 บาทต่อปี ค่าธรรมเนียม 200 บาท ระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ 5 ปี ผ่อนชำระเป็นรายเดือน หลักประกันเป็นสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ หรือบุคคลที่เป็นสมาชิก จำนวน 3 คน คณะกรรมการทุกคนร่วมกันพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ

3) สินเชื่อเพื่อแก้ไขหนี้ในระบบ สามารถกู้ในวงเงินไม่เกิน 10,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 15 บาทต่อปี ค่าธรรมเนียม 200 บาท โดยต้องมีสมาชิก จำนวน 3 คนเป็นผู้ค้ำประกัน ซึ่งต้องไม่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้ 6 เดือน ผ่อนเป็นรายเดือน จากการสัมภาษณ์ คุณศรีไพ แก้วคำ (สัมภาษณ์วันที่ 8 สิงหาคม 2558)

เข้าร่วมเป็นสมาชิกสถาบันตั้งแต่จัดตั้งสถาบันการเงิน เมื่อปี 2556 และมีการกู้เงินจากสถาบันการเงินฯ และจ่ายดอกเบี้ยตรงตามกำหนดทุกครั้ง เพราะหากจ่ายไม่ตรงกำหนด ครั้งต่อไป อาจจะไม่สามารถกู้ได้อีก การกู้สูงสุดปัจจุบัน กู้ได้ 20,000 บาท ทางสถาบันการเงินฯ จะมีการประกาศเสียงตามสาย เพื่อเป็นการเตือนผู้ที่ยังไม่ได้มาจ่ายเงินกู้ โดยจะพูดให้มาจ่าย เพื่อเห็นแก่เพื่อนบ้านคนอื่นที่รอเงินกู้อยู่ และสำหรับตัวเองได้มีการเชิญชวนผู้อื่นเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนฯ ประมาณ 2 – 3 คน คณะกรรมการทุกคนทำงานโปร่งใส เสียสละ ทำงานเพื่อส่วนร่วมเท่าที่ผ่านมายังไม่เห็นมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น มีความรู้สึกพึงพอใจในการให้บริการของคณะกรรมการสถาบันการเงิน

การกำหนดวันส่งคืนเงินกู้ของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา คือ ทุกๆ วันที่ 8 ของเดือน โดยสมาชิกจะต้องส่งทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ทั้งนี้สถาบันฯ มีมาตรการในการป้องกันหนี้เสีย โดยมีการกำหนดมาตรการ กรณีที่สมาชิกผิดนัดชำระเงินกู้ภายในวันที่กำหนด สถาบันฯ จะมีการโทรศัพท์ไปสอบถามกับสมาชิกโดยตรง และมีมาตรการปรับ ซึ่งจำนวนค่าปรับนั้นจะแตกต่างกันไปตามประเภทของสินเชื่อแต่ละชนิด

5.1.1.3 การจัดสวัสดิการชุมชน

สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนามีผลกำไรจากผลต่างระหว่างดอกเบี้ยเงินซึ่งสูงกว่าดอกเบี้ยเงินฝาก ทั้งนี้คณะกรรมการได้นำผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานกองทุนฯ จำนวน 5 % ของกำไรมาจัดสรรเพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก สำหรับด้านสาธารณสุข ปลูก ด้านการศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชน โดยการจัดสรรดังกล่าวนี้ได้นำเงินถึงความคุ้มค่า และมีประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ด้วยสวัสดิการของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา จะครอบคลุมตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การเกิด แม่ครบ 365 วัน จะมอบเงินทำขวัญให้แก่เมื่อเด็กคลอด จำนวน 500 บาท โดยโอนเข้าบัญชีของบิดา หรือมารดา ให้ทันที หรือเปิดบัญชีชื่อเด็ก และช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล แม่แม่เด็กกินละ 200 บาท

2) ชรา (แก่) สมาชิกครบ 15 ปี เมื่อครบอายุ 60 ปีจะได้รับเงินบำนาญเริ่มต้นที่ เดือนละ 300 บาททุกเดือน

3) เจ็บป่วย สมาชิกครบ 180 วัน เมื่อป่วยนอนโรงพยาบาลจะได้รับเงินช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล กินละ 200 บาท (ไม่เกิน 5 คืน)

4) เสียชีวิต (ตาย) จะได้รับเงินสงเคราะห์ตามเงื่อนไข ดังนี้

- ออครบ 180 วัน จ่ายค่าทำศพ ศพละ 3,000 บาท
- ออครบ 365 วัน จ่ายค่าทำศพ ศพละ 5,000 บาท
- ออครบ 720 วัน จ่ายค่าทำศพ ศพละ 10,000 บาท

5.1.1.4 ธุรกิจอื่นๆ

นอกจากการรับฝากเงิน และการปล่อยสินเชื่อ สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ยังมีการให้บริการทางธุรกิจในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการบริการเติมเงินโทรศัพท์ รับชำระค่าสาธารณูปโภค รับชำระค่าบัตรเครดิต และการโอนเงินทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น

5.1.2 การจัดโครงสร้างคณะกรรมการ

มีการกำหนดให้กรรมการดำรงตำแหน่งวาระละ 2 ปี และดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน โดยคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้ง และคณะกรรมการจะพ้นตำแหน่ง เมื่อเสียชีวิต ลาออก กระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้นำ ทุจริต ซักขอก และมีการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส ด้านเงินเดือนของคณะกรรมการจะไม่มีให้ แต่เมื่อเข้าร่วมประชุมจะได้ค่าเบี้ยเลี้ยงเดือนละ 200 บาทต่อคน จากข้อมูลในการสัมภาษณ์พบว่าแต่ละฝ่ายมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. นางกัลยาศรี	หมอกมณี	ประธาน
2. นายสุวิทย์	แก้วกันหา	รองประธาน
3. นายสมบุญ	จันทร์ชัย	เลขานุการ
4. นายปราโมทย์	สมใจ	เหรัญญิก
5. นางปราณี	ระสาสม	ผู้ช่วยเหรัญญิก
6. นางสาวปรีชาดิ	แซ่อ้วง	บัญชี
7. นางกัญญาภัส	โพธิประสาท	ฝ่ายทะเบียน
8. นายสุทิน	ยศสมบัติ	ประชาสัมพันธ์
9. นางสาวสมหมาย	สุขเกษม	กรรมการ
10. นางละเมียด	ยินดีประเสริฐ	กรรมการ

ประธาน มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบการบริหารงานกองทุน ให้มีการดำเนินงานไปได้ตามแบบแผน วัตถุประสงค์ และขั้นตอนที่ได้วางไว้ อีกทั้งประธานมีหน้าที่เป็นตัวแทนในการประชุม แสดงความคิดเห็น และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่ให้การสนับสนุนต่างๆ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นประธานต้องมีภาวะผู้นำเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่กองทุนจะเข้มแข็งได้นั้น ปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ ประธาน ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดการพัฒนาของกองทุน จนถึงการได้รับการจดทะเบียนและพัฒนายกระดับขึ้นเป็นสถาบัน

รองประธาน มีหน้าที่ช่วยเหลือ ประสานงานติดตามงาน และปฏิบัติหน้าที่แทนประธานในกรณีที่ประธานติดภารกิจอื่นๆ

เลขานุการ มีหน้าที่คอยดูแลและจัดการเอกสาร วาระการประชุมต่าง ๆ ให้เรียบร้อยและไม่ขาดตกบกพร่อง อีกทั้งยังมีหน้าที่จดวาระการประชุม รายงานการประชุม และดำเนินกิจกรรมการนัดหมายต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีแก่ทุกฝ่ายอีกด้วย

เหรียญก มีหน้าที่รับฝากเงินออมของสมาชิก จ่ายเงินสวัสดิการ โดยการนำเงินออมของสมาชิกเข้าฝากที่ธนาคารออมสินทุกเดือน รวมทั้งจัดเก็บเอกสารสำคัญ หลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับสมาชิกกองทุนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

เจ้าหน้าที่บัญชี มีหน้าที่จัดทำบัญชีเงินออมของสมาชิก และรายรับรายจ่ายของกองทุน และจัดทำสรุปรายรับ และรายจ่ายของกองทุนประจำปี

ฝ่ายทะเบียน มีหน้าที่จัดทำทะเบียนรายชื่อสมาชิก จัดเก็บทะเบียนรายชื่อ และหลักฐานการสมัครเป็นสมาชิกให้ครบถ้วนอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

ฝ่ายตรวจสอบ มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานภายในกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพ มีระบบการจัดทำรายงานทางการเงินที่มีความถูกต้อง และมีการเปิดเผยข้อมูลต่อสมาชิกเพื่อให้สมาชิกได้รับรู้ และเชื่อมั่นในการบริหารงานของคณะกรรมการที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

จากที่สัมภาษณ์ประธานกองทุนฯ ได้ทราบว่า ฝ่ายที่เข้ามาตรวจสอบเรื่องการเงินทั้งหมดของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา คือ ธนาคารออมสิน โดยที่เหรียญก และเจ้าหน้าที่บัญชีจะช่วยกันดูแลในส่วนการเงินทั้งหมดที่สมาชิกได้นำมาออมไว้ และนำเข้าระบบคอมพิวเตอร์ทั้งหมด โดยจะส่งให้ฝ่ายที่รับผิดชอบของธนาคารออมสิน ดำเนินการตรวจสอบผลการดำเนินงานของกองทุนฯ จึงนำมาซึ่งการบริหารงานที่ดี มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกองทุนฯ ให้สมาชิกได้ทราบโดยทั่วถึงกัน โดยจะประกาศออกเสียงตามสายกระจายไปทั่วทั้งชุมชน ในเรื่องของการครบกำหนดวันที่ต้องมาจ่ายเงินออม การกำหนดวันเข้าร่วมประชุม และการสมัครเป็นสมาชิกใหม่ของกองทุนฯ

กรรมการ มีหน้าที่เข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

โดยการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา มีธนาคารออมสิน สาขาโชคชัย 4 เป็นพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด ให้คำแนะนำ และความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมการเงินต่างๆ การดำเนินงานของสถาบันฯ ด้วยระบบออนไลน์ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับธนาคารออมสิน และหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถตรวจสอบการบริหารจัดการได้ ทำให้ได้รับคำแนะนำ และติดตามผลอย่างใกล้ชิด ซึ่งแน่นอนว่าผลการดำเนินงานของสถาบันฯ ณ วันสิ้นปีงบประมาณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 งบแสดงฐานะการเงินของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ได้พัฒนาออกมาอย่างมีระบบและความโปร่งใส โดยมีจำนวนสินทรัพย์รวมทั้งสิ้น 5,315,001.09 บาท และมียอดรวมหนี้สินและทุน 5,315,001.09 บาท และในวันที่ 31

ธันวาคม 2557 งบแสดงฐานะการเงินของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา คือ จำนวนสินทรัพย์รวมทั้งสิ้น 5,778,030.71 บาท และมียอดรวมหนี้สินและทุน 5,778,030.71 บาท

จากงบแสดงฐานะการเงินของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ปี 2556 – 2557 แสดงให้เห็นว่าสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา มีผลการดำเนินงานดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือสถาบันฯ มีจำนวนสินทรัพย์ ทุน และผลกำไรที่ได้จากการดำเนินการในรอบปี 2557 เพิ่มขึ้นจากปี 2556 อันเนื่องมาจากคุณสมบัติด้านการบริหารงานของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีกระบวนการบริหารจัดการที่ดี และได้การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เหมาะสม

5.1.3 คุณสมบัติด้านการบริหารงานคณะกรรมการ

คุณสมบัติด้านการบริหารงานของคณะกรรมการ พบว่าคณะกรรมการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการบริหาร เนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนชุมชนมาก่อน อีกทั้งยังเคยเป็นผู้ที่เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาหนี้เสียสมัยเป็นกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นระบบทำให้การดำเนินงานมีคุณภาพ มีการดูแลเอาใจใส่สมาชิกเป็นอย่างดี ทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับในตัวคณะกรรมการ มีความเชื่อมั่น ไว้วางใจ เพราะเคยเห็นผลงานจากการบริหารกองทุนชุมชนมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำสถาบันการเงินชุมชนเป็นผู้ที่มีภาวะของการเป็นผู้นำ มีความสามารถ และอุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน จนได้รับการยอมรับ และได้รับความไว้วางใจจากกรรมการ และสมาชิกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากคณะกรรมการชุดนี้ได้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาหนี้เสียในอดีต โดยได้กอบกู้กองทุนชุมชนที่กำลังจะล้มไปให้สามารถกลับมาเป็นที่พึ่งทางการเงินของคนชุมชนได้อีกครั้ง และเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนเล็งเห็นประโยชน์และรู้จักประโยชน์ของออมเงินมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถควบคุมการทำงานต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้ โดยสามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้ ซึ่งถือได้ว่าส่งผลดีต่อสถาบันการเงินชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ คณะกรรมการทุกคนมีความสามัคคีกัน ทำงานด้วยความซื่อสัตย์โปร่งใส มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทให้กับการทำงาน โดยคณะกรรมการที่เข้ามาทำงานนั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีจิตอาสา เสียสละเวลาเข้ามาช่วยเหลือปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจอย่างไม่ย่อท้อ เป็นการสมัครใจทำงานเพื่อส่วนรวม และชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งคณะกรรมการบางท่านมีหน้าที่ และอาชีพประจำที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว แต่ก็ยังคงให้ความดูแลและให้ช่วยเหลือมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่ง

คณะกรรมการจะมีการผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาประจำอยู่ที่สถาบันการเงินชุมชนทุกวัน เพื่อเข้ามาจัดการธุรกรรมการเงินต่างของสมาชิกให้ถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก

5.1.4 ด้านการดำเนินงานและกิจกรรมของคณะกรรมการ

ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ คณะกรรมการจะมีการประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คณะกรรมการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน โดยการวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ จะต้องสอดคล้องกับระเบียบของสถาบันฯ และความต้องการของสมาชิกมากที่สุด เช่น การวางแผนการปล่อยเงินกู้ โดยสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา มีการบริหารจัดการการปล่อยเงินกู้ที่ดีตั้งแต่ขั้นต้นของการปล่อยกู้ คณะกรรมการจะมีการประชุมวางแผนการปล่อยกู้ว่าในแต่ละเดือนจะสามารถปล่อยเงินกู้ให้แก่สมาชิกได้จำนวนเท่าไร และจะร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ คุณสมบัติ ประวัติการออม และการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกแต่ละรายที่มายื่นคำขอ ว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะให้กู้ยืมเงินหรือไม่

นอกจากการบริหารงานอย่างเป็นระบบตามกระบวนการของการบริหารจัดการแล้ว สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ยังมีกฎเกณฑ์สำหรับคณะกรรมการ คือ ไม่อนุญาตให้กรรมการเก็บรักษาเงินสดไว้ในมือ ซึ่งจะมีสำรองไว้บางส่วน เพื่อใช้ในการดำเนินงาน หรือสำหรับเหตุการณ์เร่งด่วนเท่านั้น เพื่อความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิก ดังนั้น หากสมาชิกต้องการที่จะถอนเงินเป็นจำนวนมาก ต้องแจ้งให้กรรมการทราบล่วงหน้า เพื่อเตรียมเบิกเงินจากธนาคารมาให้ นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังมีระบบป้องกันความเสี่ยง เพื่อไม่ให้เกิดหนี้เสีย คือ ผู้กู้จะต้องมีคนค้ำประกันในการกู้ยืม จำนวน 3 คน และมีการกำหนดค่าปรับเมื่อสมาชิกชำระไม่ตรงตามกำหนด รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์การชำระหนี้ให้สมาชิกทราบล่วงหน้า 1 – 2 วัน ก่อนถึงกำหนด และมีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชี และมีการตรวจสอบที่ดี

โดยคณะกรรมการจะตรวจสอบเบื้องต้นภายในก่อน แล้วจึงส่งให้ธนาคารออมสินตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง จากที่ได้กล่าวมาจึงเห็นสมควรว่ากองทุนชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนาเหมาะสมที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับจนเป็นสถาบันการเงินชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนาที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยจนมาถึงปัจจุบันนี้ ทำให้สถาบันการเงินชุมชนเมืองรุ่งมณีพัฒนาได้รับรางวัลมากมาย และมีหลากหลายหน่วยงานที่ยกย่องให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นแบบอย่างในเรื่องการจัดการสวัสดิการด้านการเงินดีเด่น และเข้ามาขอเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างต่อเนื่อง

5.2 กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัย

กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัย เกิดขึ้นมาจากการที่สมาชิกในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ เพื่อสร้างความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย และความเป็นอยู่ในชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้เป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และมีการเข้าร่วมประชุมเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2549 ที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน² โดยการยื่นข้อเสนอให้ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อเอื้อต่อการทำโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นที่เล็งเพื่อช่วยดูแลและร่วมดำเนินงานไปพร้อมกันกับคณะกรรมการชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือ การออมทรัพย์เพื่อสมทบที่อยู่อาศัย และฝึกให้สมาชิกในชุมชนมีวินัยในการออม โดยผู้มีสิทธิเข้าร่วมเป็นสมาชิกจะผ่านการพิจารณาสิทธิจากการร่วมโครงการบ้านมั่นคงมาแล้ว กล่าวคืออาศัยอยู่ในชุมชนและมีสิ่งปลูกสร้างในชุมชนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี

ปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยมีจำนวน 325 คน โดยสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยนี้จะเป็นผู้ร่วมโครงการบ้านมั่นคงทั้งหมด และจัดให้มีการจ่ายเงินออมในทุกวันที่ 8 ของเดือน โดยแรกเริ่มสมาชิกจะต้องเสียค่าสมาชิกแรกเข้า 50 บาท มีการแบ่งการออมไว้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1)การออมสมทบเพื่อที่อยู่อาศัย 2)การออมหุ้นสัจจะ และ3)การกู้เงินเพื่อที่อยู่อาศัย ดังนี้

5.2.1 กฎระเบียบกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัย

กฎระเบียบกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัย สมาชิกจะต้องมีการออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอทุกเดือน และไม่มีการเบิกถอนเพื่อใช้จุดประสงค์อื่นๆ แต่จะออมเพื่อโครงการ

² สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หน่วยงานต้นสังกัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีพันธกิจ คือ สนับสนุน และให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิก ในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ และหลักการพัฒนาที่สมาชิกมีส่วน ร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม

บ้านมั่นคงอย่างเดียวเพื่อเป็นสินเชื่อในการปลูกบ้านเท่านั้น และเมื่อได้สินเชื่อปลูกบ้านแล้วจะต้องชำระหนี้สินในการกู้สินเชื่อปลูกบ้านอย่างต่อเนื่องทุกเดือน จนกว่าจะครบวงเงินกู้ โดยห้ามขายสิทธิเด็ดขาดจนกว่าจะครบ 15 ปี เป็นอย่างต่ำ จึงจะอนุญาตให้เปลี่ยนสิทธิเป็นญาติพี่น้อง หรือลูกหลานของตนเองได้ โดยจะต้องแจ้งต่อคณะกรรมการให้ทราบทุกครั้งและแจ้งต่อประธานกรรมการ สมาชิกบ้านมั่นคง ในที่ประชุมทราบ โดยต้องแจ้งถึงเหตุผล วัตถุประสงค์ที่จะโอนย้ายถ่ายสิทธิอย่างละเอียด

โดยห้ามมีการดำเนินการทางนิติกรรมใดๆ เกี่ยวกับบ้านโดยเด็ดขาด เว้นแต่มีมติในที่ประชุมชุมชนหรือสหกรณ์เคหะสถานเพื่อที่อยู่อาศัย และต้องเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนทุกครั้งอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอและตรงต่อเวลา ในสถานที่ที่กำหนดไว้ ด้วยมีการห้ามมิให้ต่อเติมหรือวางสิ่งของต่าง ๆ ขึ้นล้าออกมาในที่สาธารณะ ซึ่งจะทำให้เกะกะดูไม่สวยงามกีดขวางสัญจรไปมา และเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบจะห้ามส่งเสียงดัง หรือกระทำการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความรำคาญรบกวนผู้อื่นและบริเวณบ้านข้างเคียง ยกเว้นแต่ขออนุญาตจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ โดยแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน ที่สำคัญคือ ห้ามมิให้มีการเล่นพนันทุกประเภท และห้ามมิให้กระทำการใดๆ ที่สื่อถึงการทุจริตผิดกฎหมาย อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นและชุมชน และห้ามค้ายาเสพติดทุกชนิดซึ่งสมาชิกในชุมชนร่วมพัฒนา มีหน้าที่ต้องช่วยกันสอดส่องและดูแล ส่วนถ้าพบว่าบ้านใดที่มีคนติดยาเสพติด ต้องดำเนินการแจ้งให้ตำรวจบ้าน หรือคณะกรรมการชุมชนทราบ และดำเนินการแจ้งตำรวจเพื่อนำไปบำบัดรักษาให้หายขาด

อีกทั้งต้องช่วยกันดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะประโยชน์ โดยห้ามมิให้นำไปใช้ในการส่วนตัว ยกเว้นได้รับการอนุญาตในกรณีจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ และสัตว์เลี้ยงทุกประเภทที่ได้เลี้ยงไว้เจ้าของจะต้องดูแลให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ ไม่ปล่อยปละไปสร้างความรำคาญเดือดร้อนให้กับผู้อื่น และบ้านข้างเคียง ด้านการทิ้งขยะคือสิ่งสำคัญในด้านสุขอนามัย และภาพลักษณ์ของชุมชนโดยรวม จึงจำเป็นที่เจ้าของบ้านจะต้องหาภาชนะมาเพื่อรองรับขยะและควรทิ้งให้เป็นที่เป็นระเบียบไม่ควรทิ้งเกลื่อนกลาดทำให้สกปรกและเกิดการแพร่เชื้อโรคได้ โดยเจ้าของบ้านหรือผู้อยู่อาศัยจะต้องเสียค่าขยะให้กับคณะกรรมการชุมชน หรือสำนักงานเขตโดยตรงเดือนละ 20 บาท

5.2.2 กิจกรรมและการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์

โดยกิจกรรมและการดำเนินงานของของกลุ่มออมทรัพย์แบ่งออกเป็นกิจกรรมหลักๆ ได้ 3 กิจกรรมดังนี้

5.2.2.1 การออมสมทบ (เพื่อที่อยู่อาศัย)

การออมเพื่อที่อยู่อาศัย เกิดขึ้นมาจากการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกชุมชนร่วมพัฒนา เมื่อสมาชิกเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยผ่านความเห็นชอบจากการพิจารณาสิทธิโดยคณะกรรมการโครงการบ้านมั่นคง คือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ สมาชิกต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย โดยทำการออมเงินเพื่อสมทบโครงการก่อสร้างบ้านมั่นคงของตนเอง ตามที่ได้พิจารณาสิทธิ โดยแบ่งการก่อสร้างบ้านมั่นคงออกเป็น 3 เฟสของการก่อสร้าง กล่าวคือ เฟสที่ 1 จำนวน 50 หลัง เฟสที่ 2 จำนวน 117 หลัง และเฟสที่ 3 ซึ่งเป็นเฟสสุดท้ายที่จะทำการก่อสร้างจำนวน 158 หลัง

การออมสมทบเพื่อที่อยู่อาศัยมีกฎว่าต้องจ่ายเงินออมทุกเดือนไม่ขาด ส่วนเงินที่ต้องนำมาออมสมทบในทุกๆเดือนของสมาชิก จะขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของสมาชิกแต่ละคน โดยที่มีเกณฑ์กำหนดไว้ว่าการนำเงินมาออมขั้นต่ำที่ 100 บาท จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ส่วนใหญ่จะนำเงินออมมาจ่ายมากกว่า 100 บาทเกือบทุกเดือน จากการสัมภาษณ์ คุณนิภา ดีเลิศ (สัมภาษณ์วันที่ 8 สิงหาคม 2558)

เดือนไหนมีเงินเหลือมากก็ออมมาก เราก็ยังได้บ้านเร็วขึ้น ที่สำคัญคือต้องมาจ่ายเงินออมให้ตรงเวลาในทุกๆเดือนตามกำหนด ไม่อย่างนั้นจะมีเสียงตามสายประกาศตาม แต่จะว่าไปมันก็กลายเป็นความเคยชินไปแล้วที่ต้องมาจ่ายเงินออม เพราะพวกเรามีนัดกันเป็นประจำในทุกๆ วันที่ 8 ของทุกเดือน

จากการที่ได้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าสมาชิกให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการมาจ่ายเงินออมให้ตรงตามเวลาที่นัดหมาย คือ ทุกๆวันที่ 8 ของเดือน ไม่ว่าจะตรงกับวันธรรมดาหรือวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ สมาชิกจะมาจ่ายเงินออมอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน และตรงเวลาอย่างสม่ำเสมอ

5.2.2.2 การออมหุ้น

การออมหุ้น คือ การออมเงินเดือนละ 100 บาทในทุกๆ เดือนควบคู่ไปกับการออมเพื่อสมทบที่อยู่อาศัย โดยสมาชิกในกลุ่มต้องจ่ายค่าออมหุ้น 100 บาท วัตถุประสงค์เพื่อสะสมไว้เป็นทุนสำรองในยามที่สมาชิกเดือดร้อนจะได้มีเงินหมุนเวียนเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมได้ คุณวรรณะ อ่วมบุญมา ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการจ่ายเงินออมสมทบบ้านและออมหุ้น ดังนี้ (สัมภาษณ์วันที่ 8 กันยายน 2558)

มาจ่ายเงินออมสมทบบ้านมั่นคงก็ต้องจ่ายเงินออมค่าหุ้นด้วย เท่ากับเดือนหนึ่งต้องจ่ายให้กลุ่มออมทรัพย์ 200 บาท ถ้าไม่กู้เงินเพิ่มนะ เราอย่าไปคิดว่าเป็นภาระ หรือเป็นการเสียเวลาที่ต้องมาจ่ายเงินออม เพราะคนที่ได้รับประโยชน์ก็คือตัวเราเอง ปามาทุกครั้งไม่เคยผัดนัด ต่อให้เป็นวันธรรมดาก็ต้องมาจ่ายเงินออมตามกำหนด

จากการที่ได้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการจ่ายเงินออมเพื่อสมทบที่อยู่อาศัยแล้วนั้น ยังต้องจ่ายค่าออมหุ้นสัจจะเดือนละ 100 บาท อีกด้วย จากที่ได้สอบถามพบว่า การออมหุ้นสัจจะนี้ เพื่อสะสมไว้เป็นทุนสำรองในยามที่สมาชิกเดือดร้อนจะได้มีเงินหมุนเวียนเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมได้

5.2.2.3 การกู้เงิน

การกู้เงินของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อใช้ในเรื่องที่อยู่อาศัย คณะกรรมการจะลงมติเห็นชอบโดยการพิจารณาจากสมาชิกในการขอกู้เงินเป็นรายครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การออมหุ้นอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนและไม่เป็นหนี้เสียตั้งแต่แรกเข้าจนถึงปัจจุบันของสมาชิก โดยจะต้องผู้ค้ำประกันจำนวน 2 คน และจะต้องได้รับความยินยอม อีกทั้งผู้กู้จะต้องนำผู้ค้ำประกันมาแสดงตัวยืนยันในวันที่ขอกู้ โดยกำหนดวงเงินให้กู้เงินได้ไม่เกิน 200,000 บาทต่อครอบครัว

5.2.3 การดำเนินงานและกิจกรรมของคณะกรรมการ

กิจกรรมและการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ หลักๆคือ การเก็บเงินออมเพื่อสมทบที่อยู่อาศัย การเก็บเงินออมหุ้นสัจจะ และดูแลเรื่องการกู้เพื่อที่อยู่อาศัย แต่บทบาทที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่ง คือ การคอยรายงานผลและติดตามเรื่องการสร้างบ้านมั่นคงให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ได้ทราบถึงความคืบหน้าของโครงการทุกระยะ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิก 325 คน ยอดเงินของกลุ่ม ณ เดือนมกราคม 2558 มีจำนวนรวมเงินออมเพื่อที่อยู่อาศัย เงินออมหุ้นสัจจะ และเงินหมุนเวียนในการให้กู้เงินเพื่ออยู่อาศัยจำนวน 24,500,000 บาท

ด้านการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการมีเกณฑ์กำหนดวาระไว้ที่ 2 ปี และดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน โดยคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้ง และคณะกรรมการจะพ้นตำแหน่งต่อเมื่อเสียชีวิต ลาออก กระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้นำ ทุจริต ยักยอก และมีการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส ด้านค่าตอบแทนของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์นั้นถือว่าทำให้ด้วยใจ และทำเพื่อส่วนรวม โดยไม่ได้คิดหวังค่าตอบแทนแต่อย่างใด

จากการดำเนินงานที่ผ่านมากลุ่มออมทรัพย์ฯ เมื่อมีผลกำไรเพิ่มจะนำมาเก็บไว้เพื่อเป็นเงินหมุนเวียนในการให้สมาชิกกู้ จึงไม่มีการนำผลกำไรที่ได้รับไปจัดสวัสดิการด้านอื่นๆ เพิ่มเติม โดย

การดำเนินงานและกิจกรรมเกี่ยวกับธุรกรรมการเงินต่างๆ จะใช้ระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยทั้งหมด และการจ่ายเงินคืน กำหนดให้จ่ายเงินคืนเดือนละ 1,900 บาท เฉพาะผู้ที่กู้ยืมเงินไปเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่ได้กู้ยืมเงินจะต้องมาจ่ายค่าออมเพื่อสมทบที่อยู่อาศัย ขั้นต่ำที่ 100 บาท และค่าออมหุ้น 100 บาท โดยมีคณะกรรมการบริหารดังนี้

1. นายไพศาล สาทสุทธิ	ประธานกรรมการกลุ่มออมทรัพย์
2. นายประโชชน์ เล้าอมรสกุล	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์
3. นางประนอม ศรีทัย	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์
4. นางกัลยาศรี หมอกมณี	เลขานุการ
5. นางธิดารัตน์ ทองรอด	เหรัญญิก
6. นางละเมียด ยินดีประเสริฐ	เหรัญญิก
7. นางสาวสรณ์โสภณัฐ สุภธนามงคล	ฝ่ายทะเบียน
8. นางปราณี ระสาสม	กรรมการ
9. นางสาวสมหมาย สุขเกษม	กรรมการ
10. นายสุวิทย์ แก้วกันหา	กรรมการ

5.2.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์

สมาชิกได้รับความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้นด้วยการได้รับประโยชน์จากการออมทรัพย์ ซึ่งเปรียบเหมือนการกำหนดกฎระเบียบขึ้นมา เพื่อช่วยเหลือให้สมาชิกได้มีความเป็นอยู่ที่ดี และมั่นคงขึ้นไปพร้อมๆกัน โดยการสร้างสำนึก และสร้างวินัยในการออมให้แก่สมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ส่วนแนวทางการพัฒนาในอนาคตจากที่สอบถามคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์คาดว่าจะมีการดำเนินงานพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯสู่สหกรณ์ออมทรัพย์ร่วมพัฒนาในอนาคตต่อไป

5.3 กลุ่มสัจจะสตรีกองทุนร่วมพัฒนา

กลุ่มสัจจะสตรีกองทุนร่วมพัฒนาเกิดขึ้นจากการที่คณะกรรมการชุมชนได้ไปศึกษาดูงานการจัดการสวัสดิการจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ “เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต” ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ณ วัดไร่ล่อม อำเภอมือง จังหวัดตราด โดยมีการให้ความรู้เรื่องระเบียบ และการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่ม การให้คำปรึกษาระหว่างการดำเนินการ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพทีมงาน โดยการพาไปศึกษาดูงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ที่วัดโพธิ์ทอง อ.เมือง จ.จันทบุรี โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการระดมเงิน การออม การจัดการกับกองทุนสวัสดิการ มีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน เพื่อร่วมคิดร่วมทำ โดยมีสัจจะวาจาเป็นกฎกติกา จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคณะทำงานในกองทุนสวัสดิการ โดยยึดหลัก “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” เพื่อเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอกและหันมาพึ่งตนเอง จนสามารถสร้างความสัมพันธ์ของคณะกรรมการ ให้มีความเข้มแข็งและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของคำว่าสัจจะสะสมทรัพย์อย่างแท้จริง

หลังจากการศึกษาดูงานของคณะกรรมการชุมชน และสมาชิกในชุมชนบางส่วน ได้มีความสนใจ และเล็งเห็นถึงข้อดีที่สมาชิกพึงจะได้รับประโยชน์ จากสัจจะสะสมทรัพย์ จึงเริ่มประชุมวางแผนจัดตั้ง และเริ่มประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกที่สนใจได้เข้าร่วม โดยมีสมาชิกผู้ร่วมเริ่มก่อตั้งจำนวน 25 คน อาทิเช่น นางกัลยาศรี หมอกมณี ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ก่อตั้งหลักก็ว่าได้

กลุ่มสัจจะสตรีกองทุนร่วมพัฒนาจึงได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 โดย มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชนได้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยกำหนดให้มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 สมาชิกสามารถกู้ได้ตั้งแต่ 3,500–5,000 บาทต่อราย ทั้งนี้จะรับสมัครเฉพาะสมาชิกที่เป็นสตรีเท่านั้น โดยไม่กำหนดว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน ขอให้เป็นผู้มีสัจจะเท่านั้น ก็สามารถที่จะเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ โดยมีค่าธรรมเนียมแรกเข้า 20 บาทต่อบัญชี ปัจจุบันกลุ่มสัจจะสตรีกองทุนร่วมพัฒนา มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 131 ราย

5.3.1 กฎระเบียบกลุ่มสัจจะสตรี

กฎระเบียบกลุ่มสัจจะสตรี ผู้ที่จะสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิก จะต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน มีสำเนาทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชน และอาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 5 ปี ส่วนสมาชิกที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน และไม่มีทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชนจะได้รับการพิจารณาสิทธิให้กู้ได้ไม่เกิน 70% ของเงินออม พิจารณาจากความเดือดร้อน และความจำเป็นในการใช้เงิน สมาชิกต้องสะสมเงินประจำเดือนๆละ 100 บาท สมาชิกสามารถกู้ได้ตั้งแต่ 3,500–5,000 บาทต่อราย หากต้องการกู้มากกว่านี้ ต้องรอขอมติที่ประชุมเป็นรายครั้งไป ผู้กู้จะต้องมีผู้ค้ำประกันมาเป็นสมาชิกเงินออมในกลุ่มด้วย อีกทั้งต้องมีการเซ็นหนังสือสัญญาต่อหน้าเจ้าหน้าที่ทุกครั้ง ในกรณีที่ครบครัดเดียวกันมีสมาชิกมากกว่า 1 คน มาทำการขอกู้เงินเพิ่ม จะไม่สามารถให้การกู้เงินเพิ่มพร้อมกันได้ ถ้าคนที่ 1 กู้แล้วจะต้องส่งเงินกู้คืนให้ได้ครึ่งหนึ่งก่อน คนที่ 2 จึงจะสามารถกู้เงินได้ ถ้าสมาชิกมีการขาดส่งเงินติดต่อกันเป็นเวลา 3-6 เดือน คณะกรรมการจะออกจดหมายเชิญสมาชิกมาพบเพื่อชี้แจงถึงเหตุผล ในกรณีที่ไม่ว่างส่งเงินกู้ จะถูกปรับเป็นจำนวน 200 บาทต่อเดือนต่อรายบุคคล แต่ถ้าเดือนใดมี

สมาชิกไม่ส่งเงินกู้คืนให้ครบทุกราย จะไม่มีการปล่อยเงินให้สมาชิกคนใดกู้ได้ในเดือนนั้นๆ ซึ่งถือเป็นกฎ กติกาที่ต้องยอมรับ และทำความเข้าใจในกลุ่มสัจจะสตรี

5.3.2 กิจกรรมและการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสตรี

กิจกรรมและการดำเนินงานของของกลุ่มสัจจะสตรีแบ่งออกเป็นกิจกรรมหลักๆ ได้ 2 กิจกรรมดังนี้

5.3.2.1 การออมทรัพย์กลุ่มสัจจะสตรี

การออมทรัพย์ของกลุ่มสัจจะสตรี เป็นการออมในลักษณะของการถือครองหุ้น โดยจะกำหนดให้สมาชิกมีการออมเงินเดือนละ 10 หุ้น หุ้นละ 10 บาทหรือออมเงินเดือนละ 100 บาท และต้องนำเงินออมมาส่งในทุกวันที่ 2 ของเดือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเงินออมสำหรับช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกยามจำเป็น และเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของสมาชิกตลอดจนเป็นการฝึกให้สมาชิกในชุมชนมีสัจจะ ตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบในการจ่ายเงินออม ปัจจุบันมีเงินออมจำนวนทั้งสิ้น 280,000 บาท

ในกรณีที่สมาชิกส่งเงินออมล่าช้าจะต้องเสียค่าปรับบัญชีละ 20 บาทต่อเดือน หากสมาชิกขาดส่งเงินออมติดต่อกันเกิน 3 เดือน และขาดการเป็นสมาชิกในรอบ 1 ปี สมาชิกจะถูกถอดถอนสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสตรีทันที

5.3.2.2 การกู้เงิน

การกู้เงินของสมาชิกกลุ่มสัจจะสตรี ถือเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างแท้จริง เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สมาชิกได้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ ร้อยละ 2 โดยไม่ได้กำหนดขอบเขตของการกู้เงินว่าสมาชิกจะนำเงินก้อนนั้นไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด ทั้งนี้จะอนุมัติให้กู้เงินได้จากการพิจารณาตามความเหมาะสม ด้วยคุณสมบัติของผู้กู้ จะต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มไม่ต่ำกว่า 3 เดือน และจะต้องมีผู้ค้ำประกันจำนวน 3 คน สำหรับสมาชิกที่อยู่นอกชุมชนจะได้รับสิทธิการกู้ได้ไม่เกิน 70% ของเงินออม และสมาชิกจะสามารถกู้ซ้ำได้ต่อเมื่อชำระเงินกู้เก่าหมดแล้วเท่านั้น ด้านการส่งเงินคืนสมาชิกต้องนำเงินมาจ่ายขั้นต่ำที่ 500 บาทต่อเดือน โดยมีระยะเวลากำหนดไว้ไม่เกิน 10 เดือน สมาชิกที่กู้เงินจะต้องจ่ายเงินที่กู้พร้อมดอกเบี้ยคืนให้ครบ จากการสัมภาษณ์กรรมการกลุ่มสัจจะสตรี คุณกัญญาภัท โพธิ์ธิ์ประสาธ (สัมภาษณ์วันที่ 2 กันยายน 2558)

คณะกรรมการทุกท่านจะมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ในทุกๆ ขั้นตอน เช่น เรื่องการกู้ยืมเงินของสมาชิกนั้น คณะกรรมการจะร่วมประชุมพิจารณาว่า

สมาชิกคนนั้นมีประวัติที่ดีหรือไม่ และกรรมการจะต้องอนุมัติเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด มีกรรมการรับรอง มีบุคคลค้ำประกัน จึงสามารถปล่อยกู้ให้กับสมาชิกรายนั้นได้ กรรมการคนเดียวไม่สามารถอนุมัติ หรือตัดสินใจคนเดียวได้

5.3.3 ด้านการดำเนินงานและกิจกรรมของคณะกรรมการ

กิจกรรมและการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มสัจจะสตรีที่สำคัญ คือ การเก็บเงินของสมาชิกที่ได้จากการออมหุ้นในแต่ละเดือน เพื่อออมเงินไว้ส่วนหนึ่ง และนำอีกส่วนหนึ่งปล่อยกู้ให้สมาชิกในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ คณะกรรมการจะดูแล ช่วยเหลือสมาชิกที่มีปัญหาด้านการเงิน โดยต้องมีการรักษาสัจจะร่วมกันจึงจะทำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน ด้านค่าตอบแทนของคณะกรรมการกลุ่มสัจจะสตรีจะได้รับ 400 บาทต่อเดือน โดยมีคณะกรรมการบริหาร 5 ท่าน ดังนี้

1. นางกัลยาศรี หมอกมณี	ประธานกรรมการ
2. นางสาววรรณภา สง่าศรี	เหรัญญิก
3. นางสาวศรณีโสภณัฐ สุภรนามงคล	ผู้ช่วยเหรัญญิก
4. นางกัญญาภัส โพธิ์ธิประสาท	กรรมการ
5. นางพันธุ พิลากร	กรรมการ

5.3.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสตรี

สมาชิกที่เดือดร้อนเรื่องเงินได้รับสิทธิในการกู้ยืมเงินเพื่อไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยการส่งดอกเบี้ยคืนในอัตราที่ต่ำ ทำให้ไม่เป็นการระงับการส่งเงินคืน และได้รับความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกปลอดภัยจากหนี้ในระบบ ถือเป็นการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามเดือดร้อน อีกทั้งยังทำให้สมาชิกได้มีความเป็นอยู่ที่ดี มั่นคงขึ้นก่อให้เกิดความสามัคคี และเกิดเป็นความสำเร็จต่อสมาชิกในชุมชน โดยมีกรรมการและสมาชิกให้ความร่วมมือกัน ช่วยให้องค์ทุนมีเงินหมุนเวียนกันในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์กรรมการกลุ่มสัจจะสตรี คุณละเมียด ยินดีประเสริฐ (สัมภาษณ์วันที่ 2 กันยายน 2558)

พื้คิดว่ากลุ่มสัจจะสตรีนี้ดีนะ เหมือนตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีทุนทรัพย์ในการดำเนินชีวิต และไม่ต้องไปพึ่งการกู้ยืมเงินนอกระบบ ดอกเบี้ยก็ไม่

แพงมาก แต่ต้องมาจ่ายดอกเบี้ยตรงตามกำหนดทุกครั้งนะ ถ้ามาจ่ายไม่ตรงกำหนด
ครั้งต่อไป จะไม่สามารถกู้ได้อีก อีกอย่างถ้าไม่มาจ่ายเงินจะมีประกาศเสียงตาม
สาย เพื่อเป็นการเตือนผู้ที่ยังไม่ได้มาจ่ายเงินกู้ โดยจะพูดให้มาจ่าย เพื่อเห็นแก่
เพื่อนบ้านคนอื่นที่รอเงินกู้อยู่ด้วยกันหมดทั้งชุมชนเลย พี่เคยลืมาจ่ายครั้งหนึ่ง
จนถึงตอนนี้ยังจำได้แม่นเลย พี่แฉ่ว นี่แหละเป็นคนตามพี่ให้มาจ่ายเงินผ่านเสียง
ตามสาย พี่นี้รับมาแทบไม่ทันเพราะเหลือคนที่ยังไม่มาจ่ายเงินแค่ 2 คน ส่วนคน
อื่นเค้ามาจ่ายกันไปหมดแล้ว พี่ก็คิดในใจนะยังงี้ต้องรีบมาก่อนอีกคน เพราะ
อย่างน้อยฉันก็ไม่ได้มาจ่ายเป็นคนสุดท้าย แต่สุดท้ายพี่ก็มาไม่ทัน เลยได้เป็นคน
ที่มาจ่ายเงินช้าคนสุดท้ายของเดือนนั้นไป

5.4 กองทุนวันละบาท

กองทุนวันละบาทชุมชนรุ่งมณีพัฒนาก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2555 จากความเห็นชอบของ
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่มองเห็นถึงการบริหารจัดการงานที่ดี และเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์
เพื่อที่อยู่อาศัย จึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนวันละบาทขึ้นในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดย
วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน สร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่
สมาชิก โดยช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในชุมชนในด้าน
ต่างๆ คือ ด้านการเกิด ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการเสียชีวิต ด้านการให้ทุนการศึกษาแก่เด็ก ด้าน
การดูแลผู้สูงอายุ และด้านการดูแลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือพิการ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกใน
ชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีหลักประกันในการดำรงชีวิตที่มั่นคง เพื่อพัฒนาไปสู่ชุมชน
เข้มแข็งสืบต่อไป

โดยแรกเริ่มได้มีการจัดให้สมาชิกออมเงินวันละ 1 บาท จนครบทั้ง 30 วันและนำเงินมาส่ง
ให้แก่คณะกรรมการเดือนละ 30 บาท แต่ปัจจุบันได้ตั้งกฎของการส่งเงินออมขึ้นใหม่ โดยให้ส่งเงิน
ออม 360 บาทต่อปี แรกเริ่มมีจำนวนสมาชิก 39 คน จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนวันละบาท
คุณสมบุญ จันทรัชย์ (สัมภาษณ์วันที่ 8 กันยายน 2558)

ตอนแรกคนในชุมชนไม่ค่อยเห็นด้วย ที่จะให้ตั้งกองทุนวันละบาทขึ้น ส่วนใหญ่
เค้าบอกกันว่ากองทุนที่มีอยู่ทำให้เค้าไม่มีเงินพอที่จะใช้จ่ายประจำวันแล้ว ถ้าจะ
ให้เก็บเงินเพื่อมาจ่ายอีกจะเอาเงินที่ไหนมา แต่เมื่อเวลาผ่านไปสมาชิกในชุมชน
บางส่วนที่ได้เข้าร่วมกองทุนวันละบาท ต่างก็ได้รับประโยชน์จากการออม

เงินเดือนละ 30 บาท อีกทั้งยังนำเงินที่ได้จากการออมมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิกในการจัดสวัสดิการ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่างๆ สมาชิกในชุมชนจึงเห็นว่าการออมเงินแค่วันละบาท สามารถช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชนมากมาย จึงทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปีจนปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 120 คน

5.4.1 กฎระเบียบกองทุนวันละบาท

กฎระเบียบกองทุนวันละบาทโดยผู้ที่จะสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ต้องเป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตวังทองหลางเท่านั้น อีกทั้งจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 10 ปี ขึ้นไปโดยไม่จำกัด เพศ อาชีพ และสถานภาพ และเป็นผู้ที่คณะกรรมการบริหารกองทุนเห็นชอบให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก คือ มีจิตสาธารณะ ซื่อสัตย์สุจริต รักษาสิ่งของ มีความเมตตาเอื้ออาทรแก่เพื่อนมนุษย์ เมื่อผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารกองทุนแล้วผู้สมัครจะต้องชำระเงินค่าสมาชิกแรกเข้าคนละ 20 บาท และเมื่อจ่ายค่าสมัครสมาชิกแล้วจะไม่มีการเรียกเงินคืนไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

สมาชิกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน และมีหน้าที่เข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปี เพื่อรับทราบผลการดำเนินงาน ร่วมสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ และปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนมอบหมายให้กระทำ อีกทั้งต้องไม่กระทำการใดๆ ซึ่งเป็นการผิดกฎหมาย ศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดี ที่จะนำมาซึ่งความเสียหายแก่กองทุน อีกทั้งสมาชิกจะต้องช่วยกันพัฒนาให้กองทุนมีความเข้มแข็งสืบต่อไป โดยสมาชิกจะพ้นจากการเป็นสมาชิกต่อเมื่อเสียชีวิต ลาออก และไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกองทุน คือ การไม่ชำระเงินออมรายเดือนหรือรายปีเพื่อสมทบเข้ากองทุน

5.4.2 กิจกรรมและการดำเนินงานของกองทุนวันละบาท

กิจกรรมและการดำเนินงานของกองทุนวันละบาท คือ การออมเงินสมทบวันละ 1 บาท เมื่อออมได้ครบเดือน 30 บาท ก็จะนำเงินออมมาสมทบมารวมกันทุกวันที่ 8 ของเดือน ณ สถานที่คณะกรรมการชุมชนกำหนดไว้ หรือจ่ายครั้งเดียว 360 บาทต่อปีก็ได้ และจะต้องเสียค่าบำรุงสถานะ 20 บาทต่อปี สมาชิกกองทุนวันละบาทจะได้รับสวัสดิการต่อเมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกครบ 180 วัน (6 เดือน) นับตั้งแต่วันที่สมัคร โดยสมาชิกพึงมีสิทธิจะได้รับสวัสดิการจากกองทุนวันละบาท 3 ประเภท คือ 1) สวัสดิการด้านการเกิด 2) สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลและสาธารณสุข

และ3) สวัสดิการด้านการเสียชีวิต ยอดเงินรวม ณ ปัจจุบันของกองทุนวันละบาทเป็นจำนวนเงิน 58,000 บาท

1) สวัสดิการด้านการเกิด

เมื่อสตรีซึ่งเป็นสมาชิกคลอดบุตรจะได้รับเงินค่าทำขวัญบุตรจำนวน 500 บาท ต่อการคลอดบุตร 1 ครั้ง และได้รับเงินจากการนอนพักรักษาตัวที่สถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลอื่นเนื่องจากการคลอดบุตรคืนละ 100 บาท โดยกำหนดไว้ไม่เกิน 5 คืนต่อครั้ง และปีละไม่เกิน 2,000 บาท

2) สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

ในกรณีการเจ็บป่วยผู้ที่เป็นสมาชิกเจ็บป่วยไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใด มีสิทธิได้รับเงินจากการเข้ารับการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน โดยให้เงินคืนละ 100 บาท ทั้งนี้จะจ่ายให้ผู้ซึ่งเจ็บป่วยไม่เกิน 10 คืนต่อปี ครั้งละไม่เกิน 3 คืน ยกเว้นถ้ามีกรณีพิเศษจะพิจารณาเป็นรายบุคคลสืบไป

3) สวัสดิการด้านการเสียชีวิต

ผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาทพึงจะได้รับตามเกณฑ์นับตั้งแต่วันเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยนับจากเข้าร่วมกลุ่มวันแรกจะได้รับเงินสวัสดิการที่ไม่เท่ากัน ดังนี้

- (1) เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาท ครบ 6 เดือน - 1 ปี กองทุนจ่ายเงินสวัสดิการให้แก่ทายาทจำนวน 1,000 บาท
- (2) เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาท ครบ 1 ปี - 2 ปี กองทุนจ่ายเงินสวัสดิการให้แก่ทายาทจำนวน 2,000 บาท
- (3) เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาท ครบ 2 ปี - 4 ปี กองทุนจ่ายเงินสวัสดิการให้ทายาท จำนวน 3,000 บาท
- (4) เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาท ครบ 4 ปี - 8 ปี กองทุนจ่ายเงินสวัสดิการให้ทายาท จำนวน 4,000 บาท
- (5) เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาท ครบ 8 ปีขึ้นไป กองทุนจ่ายเงินสวัสดิการให้ทายาท จำนวน 5,000 บาท

5.4.3 ด้านการดำเนินงานและกิจกรรมของคณะกรรมการ

กิจกรรมและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนวันละบาท คือ การเก็บรวบรวมเงินออมของสมาชิกที่สมทบไว้เป็นรายเดือนหรือรายปี เพื่อนำเงินที่ได้มารวบรวมและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้ใช้ยามจำเป็น โดยเอื้อให้เกิดประโยชน์ให้แก่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมาก

ที่สุด โดยคณะกรรมการจัดให้มีการประชุมของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ เดือนละ 1 ครั้ง และจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การประชุมครั้งใดถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จะให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมแทนได้

ด้านการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการมีเกณฑ์กำหนดวาระไว้ที่ 2 ปี และดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน โดยคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้ง และคณะกรรมการจะพ้นตำแหน่งต่อเมื่อเสียชีวิต ลาออก กระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้นำ ทุจริต ยักยอก และมีการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส ด้านค่าตอบแทนของคณะกรรมการกองทุนวันละบาทนั้นถือว่าทำให้ด้วยใจ และทำเพื่อส่วนรวม โดยไม่ได้คิดหวังค่าตอบแทนแต่อย่างใด โดยมีคณะกรรมการบริหาร 5 ท่าน ดังนี้

1. นายสมบุญ จันทรัชย์	ประธานกรรมการ
2. นางกัลยาศรี หมอกมณี	เลขานุการ
3. นางละเมียด ยินดีประเสริฐ	เหรัญญิก
4. นางปราณี ระสาสม	กรรมการ
5. นายสุทิน ยศสมบัติ	กรรมการ

5.4.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกองทุนวันละบาท

จากที่สมาชิกมีความสามัคคี มีน้ำใจ ร่วมแรงร่วมใจกันออมเงินวันละบาทเพื่อช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกด้วยกัน ทำให้เกิดเป็นสัมพันธภาพที่ดีแก่สมาชิกในระยะยาว อีกทั้งสมาชิกกองทุนฯ ยังได้รับการดูแลตลอดชีวิต ทำให้มีหลักประกัน และความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้นด้วยการได้รับสวัสดิการจากการออมวันละบาท ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และยึดโยงสมาชิกในกลุ่มเข้าหากันด้วยความรัก และความเอื้ออาทรที่มีให้กัน ทำให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี และมีสวัสดิการรองรับ และคอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น จากการสัมภาษณ์ คุณวรรณะ อ่วมบุญมา (สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น เพราะตนเองรู้จักและมีความคุ้นเคยกับคณะกรรมการ เดินทางมาก็สะดวก อยู่ใกล้ที่พัก ส่วนตัวคิดว่าออมเงินไว้ที่นี้สะดวกมากกว่าการไปติดต่อกับธนาคาร เพราะตนเองต้องเข้ามาฝากเงินที่สถาบันการเงินเป็นประจำทุกวันที 8 ของเดือนอยู่แล้ว จึงตัดสินใจเข้าร่วม

กองทุนวันละบาททันทีที่ได้รับการชักชวน และคิดว่าการออมเงินแค่ 30 บาทต่อเดือน แต่กลับได้รับประโยชน์มากมาย ทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เหมือนมีหลักประกันในชีวิตเพิ่มขึ้น ส่วนคณะกรรมการที่ทำงานปัจจุบัน โดยส่วนตัวคิดว่าคณะกรรมการมีความสามารถ เสียสละทุ่มเทให้กับการทำงาน เอาใจใส่ดูแลสมาชิกเป็นอย่างดี มีการกระจายข่าวสารไปยังสมาชิก โดยผ่านเสียงตามสายจะได้ยินทั่วทั้งชุมชน หรือกรรมการบางคนที่อยู่บ้านใกล้เคียงกับสมาชิกคนไหน ก็จะไปแจ้งข้อมูลข่าวสารถึงที่บ้าน ตนเองจึงค่อนข้างที่จะเชื่อใจและเริ่มนำเงินมาออมตั้งแต่มีโครงการในตอนแรก

5.5 กองทุนรักษากองทุนรักษาดิน

กองทุนรักษากองทุนรักษาดินก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2555 จุดเริ่มต้นมาจากการทำโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยได้รับการดูแลจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทำประกันภัยให้แก่บ้าน ในกรณีเกิดภัยพิบัติ น้ำท่วม ดินถล่ม โดยถ้าบ้านเกิดความเสียหายสมาชิกจะได้รับการดูแล และได้รับการชดเชยค่าเสียหายให้จากเหตุการณ์ดังกล่าว ส่วนในกรณีที่บ้านเกิดความเสียหายอย่างหนัก จนต้องทำการสร้างหลังใหม่ สมาชิกจะได้รับการพิจารณาสิทธิเพื่อขอกู้เงินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 152 คน

5.5.1 กฎระเบียบกองทุนรักษากองทุนรักษาดิน

ผู้ที่จะสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนรักษากองทุนรักษาดิน ได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเท่านั้น โดยสมาชิกจะต้องสมาชิกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน ดังนี้

สมาชิกต้องจ่ายค่ากองทุนรักษาดินรักษากองทุนคนละ 210 บาท ต่อปี ต้องเป็นสมาชิกหลัก และเป็นผู้ที่ใช้สินเชื่อก่อนนั้น จะสมทบเงินเข้ากองทุนทุกปีอย่างสม่ำเสมอทุกๆ เดือนธันวาคมของทุกปี หลังจากส่งเงินสมทบในปีแรกสมาชิกจะได้รับความคุ้มครองหลังจากชำระเงินแล้ว 3 เดือนเป็นต้นไป กองทุนนี้จะใช้ได้กรณีที่สมาชิกเสียชีวิต เจ็บป่วย และประสบภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม และไฟไหม้ กองทุนจะชำระหนี้แทนสมาชิกที่เสียชีวิตหรือผู้ที่จ่ายชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ที่สมาชิกกองทุนเป็นสมาชิกอยู่เป็นรายเดือนตามหนี้คงเหลือในขณะที่เสียชีวิตและผู้รับผลประโยชน์ที่สมาชิกระบุไว้จะไม่สามารถขอเงินสดเป็นเงินก้อนได้ ในกรณีที่สมาชิกกองทุน

ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์บ้านมั่นคงไม่ว่าจะโดยสาเหตุใดก็ตามให้ถือว่าหมดสิทธิ์การเป็นสมาชิก กองทุนประกันความเสี่ยงพื้นที่และไม่สามารถเรียกเงินที่สมทบเข้ากองทุนไปแล้วคืนได้ไม่ว่ากรณีใดๆ อีกทั้งสมาชิกทุกคนมีหน้าที่เข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปี เพื่อรับทราบผลการดำเนินงาน ร่วมสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ และปฏิบัติการกิจต่างๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุน มอบหมาย

5.5.2 กิจกรรมและการดำเนินงานของกองทุนรักษากองทุนบ้านรักษาดิน

สมาชิกจะต้องฝากเงินเข้ากองทุนเพื่อทำการรักษากองทุนบ้านรักษาดิน จำนวน 210 บาทต่อปี โดยทางคณะกรรมการชุมชนจะส่งเงินให้แก่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 100 บาท และเก็บไว้ที่ชุมชนเอง 110 บาท เพื่อที่จะได้มีเงินไว้เพื่อสำรองเวลาเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินขึ้นยามจำเป็น โดยสมาชิกจะได้รับการดูแล และได้รับการชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่บ้านชำรุด และกรณีที่บ้านเกิดความเสียหาย จนต้องซ่อมแซมอย่างมากและไม่มีเงิน สมาชิกจะได้รับการพิจารณาสิทธิเพื่อขอกู้เงินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

5.5.3 ด้านการดำเนินงานและกิจกรรมของคณะกรรมการ

กิจกรรมและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนรักษากองทุนบ้านรักษาดินคือ การเก็บรวบรวมเงินของสมาชิกเป็นรายปี เพื่อนำเงินที่ได้มารวบรวมและส่งให้แก่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยคณะกรรมการจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การประชุมครั้งใดถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จะให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมแทนได้ จากการสัมภาษณ์ คุณสมบูรณ์ จันทรัชย์ ประธานกรรมการกองทุนรักษากองทุนบ้านรักษาดิน (สัมภาษณ์วันที่ 8 กันยายน 2558)

กองทุนนี้สำคัญ และมีประโยชน์มาก โดยเฉพาะกับสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ลองคิดดูนะ ถ้าเราเก็บเงินมาตั้งหลายปี กว่าจะได้บ้านสวยๆ มาสักหลังที่เป็นของเราเอง วันหนึ่งเกิดมีเหตุการณ์ที่เราไม่คาดคิดขึ้น บ้านทั้งหลังนั้นเสียหาย ไม่ใช่แค่บ้านจะเสียหาย แต่เป็นจิตใจของเราด้วยที่ต้องเสียหายแน่ๆ ทั้งเงินทั้งข้าวของเครื่องใช้ ทั้งบ้าน มันคงจะวิฤตไปหมด แต่ถ้าเราจ่ายเงินแค่ 210 บาทต่อปีเท่านั้น ก็พุดังๆ เหมือนเราซื้อประกันชีวิตนั่นแหละ แต่นี่เป็นการจ่ายเงินเพื่อซื้อประกันให้บ้าน สร้างความมั่นใจให้กับเรา ว่าเราจ่ายเงินเราก็ได้รับสิทธิคุ้มครองตามเกณฑ์ กรณีบ้านเสียหาย เงินทุน และงบประมาณที่มีอยู่เพียงพอกับ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ใจจริงอยากให้ผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนได้มาทำประกันรักษากันให้ครบทุกคน แต่ของอย่างนี้ก็บังคับใจใครไม่ได้ ผมเข้ามาทำตรงนี้ถามว่าเหนื่อยไหม ตอบเลยว่าเหนื่อยมาก เพราะในส่วนของคณะกรรมการนั้นไม่มีค่าตอบแทนให้ เป็นการทำงานด้วยใจ เสียสละ นอกจากเวลาไปประชุม หรืออบรมนอกสถานที่ก็จะมีการเบิกค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง แต่ผมก็มีความสุขที่ได้ช่วยให้คนในชุมชนได้มีความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้น

ด้านการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการมีเกณฑ์กำหนดวาระไว้ที่ 2 ปี และดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน โดยคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้ง และไม่ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน คณะกรรมการจะพ้นตำแหน่งต่อเมื่อเสียชีวิต ลาออก กระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้นำ ทุจริต ซักขอก และมีการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส โดยมีคณะกรรมการบริหาร 5 ท่าน ดังนี้

1. นายสมบุรณ์ จันทร์ชัย	ประธานกรรมการ
2. นางกัลยาศรี หมอกมณี	เลขานุการ
3. นางละเมียด ยินดีประเสริฐ	เหรัญญิก
4. นางปราณี ระสาสม	กรรมการ
5. นายสุทิน ขศสมบัติ	กรรมการ

5.5.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกองทุนรักษากันรักษากัน

สมาชิกกองทุนรักษากันรักษากันจะได้รับประโยชน์ในการได้รับเงินในการซ่อมแซมบ้านจากกรณีเกิดภัยพิบัติขึ้นกับตัวบ้าน และถ้าบ้านเกิดความเสียหายหนักจนต้องสร้างหรือต่อเติมใหม่ สมาชิกจะได้รับการพิจารณาสิทธิในการกู้เงินโดยขึ้นอยู่กับกรณีของการเสียหายของบ้าน อีกทั้งยังเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่คนในครอบครัว และทำให้สมาชิกได้รับความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินมากขึ้นอีกด้วย จากการสัมภาษณ์ คุณบุญยัง โชษบุญสิทธิ์ (สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

ที่คิดว่าการที่เราเสียเงินแค่ 210 บาทต่อปี เพื่อแลกกับความสบายใจ และได้รับการคุ้มครอง เป็นการช่วยสร้างหลักประกันให้แก่ครอบครัวทางหนึ่ง เพราะใครจะไปรู้ว่าอนาคตข้างหน้าจะเกิดเหตุภัยพิบัติอะไรขึ้น การที่เสียเงินแค่ปีต่อปีแลกกับความสบายใจ ที่คิดว่าคุ้มมาก อีกอย่างนะสมมติบ้านเกิดเป็นอะไรขึ้นมา เราได้รับ

ความคุ้มครองมากกว่าเงินที่เราเสีย 210 บาทต่อปีอีก เพราะฉะนั้นพี่จึงเห็นด้วย ตั้งแต่แรกเริ่มกองทุนรักษากันมาโดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแรก ปี พ.ศ. 2555 จนปัจจุบันพี่ก็ยังคงเป็นสมาชิกอยู่ จริงๆ แล้วพี่ฝากเกือบทุกกองทุนของชุมชนที่มีให้ฝาก เพราะพี่เชื่อมั่นในการทำงานของคณะกรรมการ เพราะกรรมการเป็นคนคุ้นเคยรู้จักกันมานาน พี่เชื่อใจและคิดว่าคณะกรรมการค่อนข้างเปิดเผย ข้อมูลให้สมาชิกรับรู้พอสมควร โดยสมาชิกขอตรวจสอบได้ ส่วนการทำงานของคณะกรรมการนั้น พี่ทราบว่าการกรรมการจะไม่ถือเงินสดไว้ทั้งหมด แต่จะถือเงินสดไว้เพียงบางส่วนเท่านั้น เพื่อสำหรับใช้ในการดำเนินการเรื่องเร่งด่วน จึงทำให้พี่ค่อนข้างมั่นใจที่จะฝากเงินของพี่ไว้ที่นี่

5.6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

5.6.1 การก่อเกิดและพัฒนาการ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเกิดขึ้นจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้มองเห็นถึงการพัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในชุมชน และเห็นว่าทางชุมชนมีพื้นที่ว่างเพียงพอที่จะก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนขึ้นมา โดยได้เข้ามาเพื่อประชุมหารือกับคณะกรรมการชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เมื่อ พ.ศ. 2542 ถึงประโยชน์ของการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชน เพื่อเด็กเล็กจะได้รับการดูแล และอบรมอย่างถูกวิธี พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาให้แก่เด็กเล็กก่อนวัยเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่โรงเรียนประถม อีกทั้งเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองให้ได้มีเวลาประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่มากขึ้น หลังจากการประชุมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์แล้วนั้น ทางคณะกรรมการชุมชนได้เห็นด้วยกับคำแนะนำดังกล่าว จึงได้ริเริ่มความคิดเกี่ยวกับการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชน โดยได้มีการประชุมของคณะกรรมการ และตัวแทนสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสอบถาม และลงความเห็นถึงความจำเป็นในการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชน เมื่อคณะกรรมการชุมชน และตัวแทนสมาชิกชุมชนเห็นด้วย จึงเริ่มประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนให้แก่สมาชิกชุมชนได้ทราบ และจัดให้มีการลงมติเลือกตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2543 หลังการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนาแล้ว

การก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนานั้นเป็นไปได้ด้วยดี เนื่องจากทางชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้รับการสนับสนุนที่ดีจากหลายฝ่าย กล่าวคือด้านการดำเนินงาน

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้เข้าร่วมจัดหาสถานที่ ร่วมวางแผน จัดทำระเบียบข้อบังคับของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน อีกทั้งเข้ามาแนะแนวทางการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่ถูกวิธีอย่างเป็นขั้นตอน ส่วนด้านงบประมาณการก่อสร้างชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ได้รับงบประมาณสนับสนุนการก่อสร้างจาก ดร.สืบแสง พรหมบุญ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจึงได้เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543 โดยมีเนื้อที่รวมทั้งหมด 504 ตารางเมตร จำนวนอาคารเรียน 2 หลัง และมีห้องเรียนทั้งหมด 5 ห้อง มีสนามเด็กเล่น และมีพื้นที่รับประทานอาหาร 50 ตารางเมตร พื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรม 80 ตารางเมตร และพื้นที่สำหรับการให้เด็กนอน 150 ตารางเมตร (ใช้พื้นที่ในห้องเรียน)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสร้างความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเล็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา พร้อมทั้งจะรองรับการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต อีกทั้งยังช่วยลดภาระของผู้ปกครองเด็กเล็กที่ต้องทำงานนอกบ้านให้มีเวลาประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

5.6.2 การดำเนินงานและกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

การดำเนินงานและกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีการกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ “เพื่อให้เด็กเรียนพัฒนาความพร้อมทั้ง 4 ด้าน คือ การมีร่างกายแข็งแรง การมีสุขภาพจิตที่ดี มีความรับผิดชอบ และการมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ ประหยัด รักธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม มีการแสดงออกตามประเพณีวัฒนธรรม และมีความเป็นไทย มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา และช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวินัย มีนิสัยรักการอ่าน รักการเรียนรู้ ใช้ภาษาสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” โดยเชื่อมโยงไปสู่พันธกิจ³ 11 ประการดังนี้

- 1) จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต
- 2) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

³ เป้าหมาย 1) เด็กทุกคนมีความพร้อม กล้าแสดงออก 2) เด็กทุกคนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและรักการอ่าน 3) เด็กทุกคนมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี 4) เด็กทุกคนมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ 5) เด็กทุกคนได้รับการปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) เด็กทุกคนมีมารยาท และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย 7) เด็กทุกคนมีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

- 3) จัดกิจกรรมส่งเสริมรักการอ่าน และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน
- 4) จัดกิจกรรมเสริมสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 5) จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
- 6) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 7) จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- 8) พัฒนาครูและบุคลากรที่จัดการศึกษาปฐมวัย
- 9) พัฒนาลือ แหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสม ปลอดภัย และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน
- 10) พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพโดยชุมชน และผู้ปกครองมีส่วนร่วม

11) ส่งเสริมสิทธิและให้โอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมแก่ผู้เรียนทุกประเภท

5.6.2.1 กิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจัดให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นเตรียมอนุบาลถึงระดับอนุบาล 3 และรับเด็กอายุตั้งแต่ 2 ขวบครึ่ง ถึง 4 ขวบ การแบ่งห้องเรียนจะแบ่งออกเป็น 3 ห้องโดยแบ่งตามอายุของเด็ก คือ ห้อง A, B, C ซึ่งแต่ละห้องเรียนจะมีครูพี่เลี้ยงดูแลห้องละ 2 คน ดังนี้

- 1) ห้อง A ชั้นเตรียมอนุบาล จำนวนเด็ก 26 คน ครูผู้ดูแล 2 ท่าน คือ ครูอำไพ ราชสงค์ (ครูเตี้ย) และครูเกษสุดา เกื้อพันธ์ (ครูเกษ)
- 2) ห้อง B ชั้นอนุบาล 1 จำนวนเด็ก 27 คน ครูผู้ดูแล 2 ท่าน คือ ครูกันยา ราชสงค์ (ครูแอ้ว) และครูศรีจันทร์ ใจมิกัด (ครูจันทร์)
- 3) ห้อง C ชั้นอนุบาล 2 จำนวนเด็ก 30 คน ครูผู้ดูแล 2 ท่าน คือ ครูบานเย็น ปุรุชิน (ครูนก) และครูกัญญาภัต โกธิประสาท (ครูดอกไม้)

ด้านตารางการเรียนการสอนและกิจกรรมของเด็กมีดังนี้

เวลา 8.30 น. เข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ และร่วมกิจกรรมเข้าจังหวะ และแยกย้ายเข้าห้องเรียน

เวลา 9.00 – 10.30 น. เริ่มการเรียนการสอน สลับกับการทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะทางความคิดให้แก่เด็ก

เวลา 10.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน ทานนม และแปรงฟัน

เวลา 11.30 น. พาเด็กเข้านอน

เวลา 14.30 – 15.30 น. ผู้ปกครองมารับเด็กกลับบ้าน

หลักสูตรที่ใช้การเรียนการสอนมีด้วยกันทั้งหมด 6 หลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นให้เด็กร่วมทำกิจกรรม โดยกิจกรรมเหล่านั้นจะสอดแทรกไปด้วยความรู้ และคุณธรรม ดังนี้

1) กิจกรรมด้านการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การร้องเพลงและทำท่าทางประกอบ ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยให้เด็กพัฒนากล้ามเนื้อส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น แขน มือ ขา เอว อีกทั้งยังทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานในการร่วมกิจกรรมอีกด้วย

2) กิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การปั้นดินน้ำมัน การระบายสีรูปภาพหรือการวาดภาพตามจินตนาการ ซึ่งจะช่วยพัฒนาความคิด จินตนาการ ทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3) กิจกรรมการเล่นตามมุม มุมต่างๆ ของเล่นในห้อง พัฒนาการด้านสังคม มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมนิทาน มุมตุ๊กตา มุมวิทยาศาสตร์ มุมดนตรี มุมต่างๆ ต้องมีส่วนส่งเสริมในการให้เด็กเล่นร่วมกันเป็นกลุ่ม เมื่อเล่นเสร็จแล้วก็ต้องเก็บของเข้าที่ด้วย และเมื่อเด็กเล่นแล้วต้องรู้จักมุมแต่ละมุม ว่ามุมแต่ละมุมแตกต่างกันอย่างไร

4) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ใน 1 สัปดาห์ จะทำการสอนเป็นหน่วย เช่น สัปดาห์นี้เรียนหน่วยตัวเรา ก็จะแยกย่อยออกเป็นเรื่องๆ ด้วยการเล่านิทาน เช่น หน่วยนก จะมีคำถามให้เด็กตอบคำถามถึงสีของนก รูปร่างของนก นกมีกี่ขา โดยการใช้คำถามกับเด็กเพื่อให้เด็กตอบคำถาม จะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางความคิดและทำให้เกิดการเรียนรู้

5) กิจกรรมกลางแจ้ง เพื่อให้เด็กได้วิ่งออกกำลังกาย พัฒนาการกล้ามเนื้อ ทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายจากความเครียด

6) กิจกรรมเกมศึกษา การจับคู่ภาพ เรียงลำดับเหตุการณ์ เช่น ภาพต้นไม้ เหตุการณ์ที่ 1 ปลูกต้นไม้ เหตุการณ์ที่ 2 ต้นไม้โตขึ้น โดยการนำภาพให้เด็กดูและรอเด็กเรียงลำดับเหตุการณ์ และการจับคู่ภาพเหมือน เช่น ภาพแม่แมวกู่กับภาพลูกแมว ซึ่งกิจกรรมนี้จะทำให้เด็กรู้จักการประสานสัมพันธ์กล้ามเนื้อตากับมือให้สัมพันธ์กัน

5.6.2.2 กิจกรรมวันสำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

กิจกรรมวันสำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชน ภายใน 1 ปี จะมีทั้งหมด 5 กิจกรรมด้วยกัน กล่าวคือ 1) กิจกรรมงานวันพ่อ 2) กิจกรรมงานวันแม่ โดยจะมีการคัดเลือกเด็กเข้าร่วมงานกิจกรรมที่ทางชุมชนร่วมพัฒนา และศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนจัดร่วมกัน เพื่อเป็นตัวแทนในการแสดงต่างๆ ในงาน 3) กิจกรรมงานกีฬาสี จะจัดร่วมกันหลายชุมชน เพื่อร่วมแข่งกีฬาสี และประกวดขบวนพาเหรด ทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็น

ผู้สนับสนุนหลักในกิจกรรมนี้ 4) กิจกรรมงานวันคริสต์มาส จะจัดขึ้นที่ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน ของชุมชนเพื่อจับฉลากของขวัญ และเล่นเกมและกิจกรรมต่างๆ 5) กิจกรรมวันเด็ก คือ กิจกรรมในการพาน้องเที่ยว โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นผู้สนับสนุนหลักในกิจกรรมนี้

5.6.3 กฎระเบียบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนเปิดทำการ วันจันทร์ถึงศุกร์ตั้งแต่เวลา 8.00 - 15.30 น. โดยแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 เทอม คือ เทอมที่ 1 เดือนพฤษภาคม – ตุลาคม และเทอมที่ 2 เดือนพฤศจิกายน – เมษายน เมื่อเรียนครบ 2 เทอมเด็กจะได้เลื่อนชั้นเรียน โดยต้องให้ผู้ปกครองมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อรับสมุดพก แรกเข้าเด็กจะต้องเสียค่าลงทะเบียน 3,000 บาท โดยเงิน 3,000 บาทที่จ่ายไป คือ ค่าชุดนักเรียน ค่าหนังสือ ค่าที่นอน และค่าประกันอุบัติเหตุ ซึ่งจ่ายเพียงครั้งเดียวตอนแรกเข้าเท่านั้น เทอมต่อไปจะเสียแค่ค่าหนังสือ และค่าชุดนักเรียนของเด็ก กรณีที่ผู้ปกครองต้องการซื้อเพิ่มเอง และผู้ปกครองต้องชำระค่าบำรุงการศึกษาเดือนละ 1 ครั้ง กำหนดจ่ายตั้งแต่วันที่ 1 – 10 ของเดือน ทั้งนี้จะคิดค่าบำรุงการศึกษาของเด็กในชุมชน และเด็กนอกชุมชนแตกต่างกัน คือ เด็กในชุมชนจะเสียค่าบำรุงการศึกษาเดือนละ 500 บาท ส่วนเด็กนอกชุมชนจะเสียค่าบำรุงการศึกษาเดือนละ 700 บาท ปัจจุบันจำนวนเด็กทั้งหมด คือ 83 คน โดยเป็นเด็กในชุมชน 31 คน เด็กนอกชุมชน 52 คน และจำนวนครูพี่เลี้ยงทั้งหมด 6 คน ซึ่งได้รับเงิน 9,700 บาทต่อเดือน โดยมีการปรับฐานเงินเดือนให้ครูพี่เลี้ยงใหม่ตามวุฒิการศึกษาปริญญาตรี คือ 15,000 บาท และค่าเบี้ยเลี้ยง 100 บาทต่อเดือน โดยจะไม่ได้รับสวัสดิการดูแลเมื่อเทียบเท่ากับสวัสดิการของราชการจากการสัมภาษณ์ คุณกันยา ราชสงค์ (วันที่ 2 ตุลาคม 2558)

พี่ทำงานที่นี่มาหลายปี อยากให้มีสวัสดิการอะไรให้บ้าง จะได้มีกำลังใจในการทำงาน ถامن้องน้อยนะถ้าเรียนจบปริญญาตรีแล้ว จะมาทນทำงานที่นี่ไหม สวัสดิการอะไรก็ไม่มีให้สักอย่าง เบี้ยเลี้ยงก็ไม่มี เงินเดือนก็เพิ่งได้ปรับขึ้น เพราะเรียนจบปริญญาตรี ขนาดปรับเงินเดือนขึ้นแล้วนะ ยังคิดว่าไม่คุ้มเลยกับเงินที่ลงทุนไปเรียนเอง

จากการสัมภาษณ์ คุณกัญญารัต โภธิประสาท (วันที่ 2 ตุลาคม 2558)

พี่ยังไม่มีวุฒิปริญญาอะไรกับเค้าหรอก เลยได้เงินเดือนไม่ถึงหมื่น ถาว่าพอกินไหมก็ตอบเลยว่าพอกินแต่อยากให้มีการปรับเงินเดือนให้พวกครูอย่างพี่บ้าง ตั้งแต่ทำงานอยู่ที่นี่มาหลายปี ไม่เคยมีการปรับเงินเดือนเพิ่มเลย พี่ว่ามันค่อนข้างเกินไป

ถ้าที่อาญ่น้อยกว่านี้ก็อยากไปหางานที่อื่นทำนะบอกเลยเงินเดือนน้อยมาก แล้วก็ไม่มี
คัมเลย เมื่อเทียบกับภาระที่พวกพี่ต้องดูแล

จากการสัมภาษณ์คุณกันยา ราชสงค์ และคุณกัญญากัส โภธิประสาท ว่าต้องการเรียกร้อง
ให้ได้รับการดูแลในด้านของสวัสดิการต่างๆ เช่น ได้รับเงินสวัสดิการในการเบิกค่าเล่าเรียนบุตรคน
โต สามารถเบิกเงินค่ารักษาพยาบาลและค่าเช่าบ้านได้

5.6.4 การดำเนินงานและการจัดโครงสร้างของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัย เรียน

การดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน คือ การดูแลรับผิดชอบ
และบริหารจัดการงานให้เป็นระบบ โดยการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบงานของแต่ละบุคคลให้
ชัดเจน และจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัย
เรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การประชุมครั้งใดถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติ
หน้าที่ได้ จะให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมแทนได้

ด้านการจัดโครงสร้างคณะกรรมการ กำหนดให้คณะกรรมการมีเกณฑ์ดำรงตำแหน่ง ได้ 2
ปี และดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน โดยคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้ง และจะพ้น
ตำแหน่งต่อเมื่อเสียชีวิต ลาออก กระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย หรือขาดคุณสมบัติใน
การเป็นผู้นำ ทุจริต ยักยอก และมีการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส จากข้อมูลในการสัมภาษณ์พบว่า
คณะกรรมการจำนวน 6 ท่าน โดยแต่ละฝ่ายมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. นางสาวพุกฤษา ดิลกศรี	ประธานกรรมการ
2. นายมานิต การะเกตุ	รองประธานกรรมการ
3. นางสาวปาริชาติ แซ่อ้วง	เลขานุการ
4. นางสาวกันยา ราชสงค์	ผู้ช่วยเลขานุการ
5. นางสาวพิมสิริ ชันทอง	เหรัญญิก
6. นายปราโมท จิวบางป่า	กรรมการ

ประธาน มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ให้มีการ
ดำเนินงานไปได้ตามแบบแผน วัตถุประสงค์ และขั้นตอนที่ได้วางไว้ อีกทั้งประธานมีหน้าที่เป็น
ตัวแทนในการประชุมแสดงความคิดเห็น และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่ให
การสนับสนุนต่างๆ

รองประธาน มีหน้าที่ช่วยเหลือ ประสานงานติดตามงาน และปฏิบัติหน้าที่แทนประธานใน
กรณีที่ประธานติดภารกิจอื่นๆ

เลขานุการ มีหน้าที่คอยดูแลและจัดการเอกสาร วาระการประชุมต่าง ๆ ให้เรียบร้อยและไม่ขาดตกบกพร่อง อีกทั้งยังมีหน้าที่จัดวาระการประชุม รายงานการประชุม และดำเนินกิจกรรมการนัดหมายต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีแก่ทุกๆ ฝ่าย

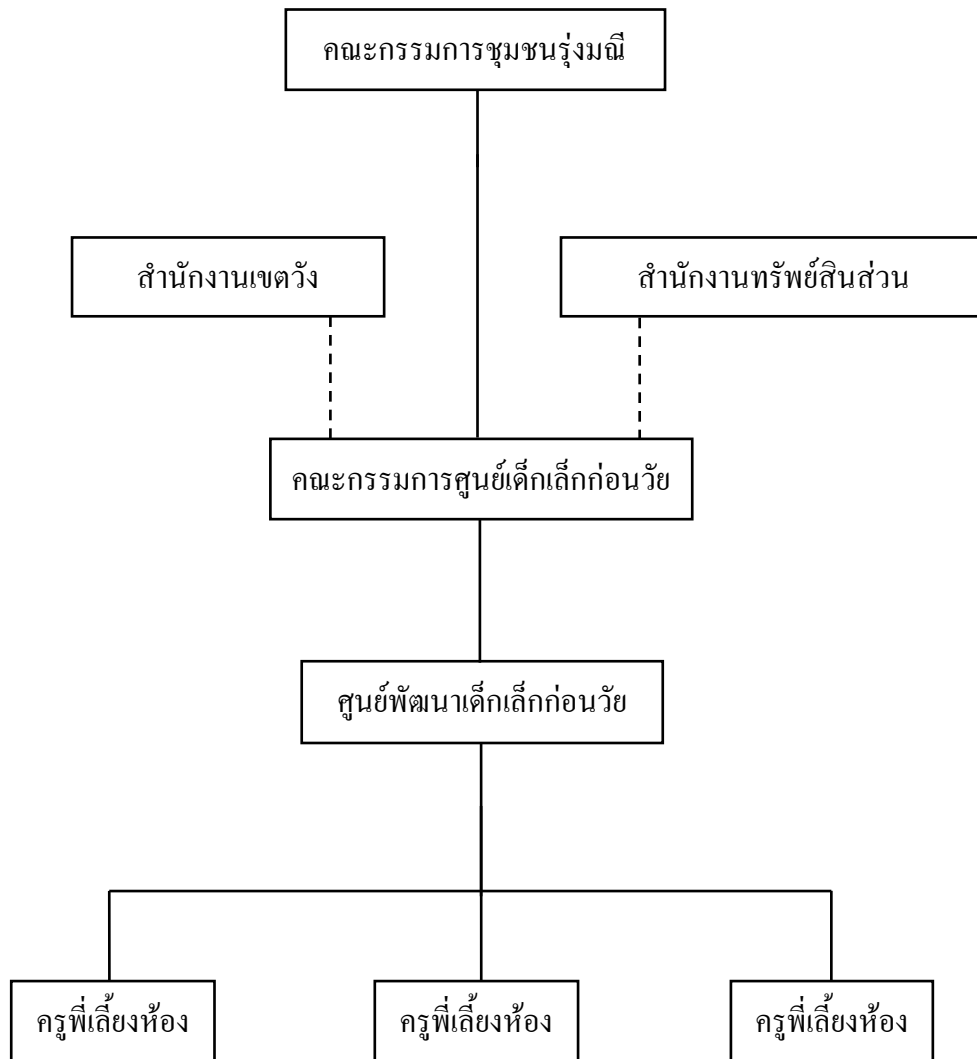
ผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่คอยช่วยเหลือเลขานุการ และปฏิบัติภารกิจแทน ในกรณีที่เลขานุการไม่สามารถทำหน้าที่ได้

เหรียญก มีหน้าที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนทั้งหมด โดยแจกแจงอย่างละเอียด อีกทั้งยังมีหน้าที่เก็บรวบรวมเอกสารสำคัญ หลักฐานต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

กรรมการ มีหน้าที่เข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

จากข้อมูลการสัมภาษณ์การจัดวางโครงสร้างคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ผู้ที่มีอำนาจในการบริหารงานสูงสุด ผู้กำหนดนโยบาย ติดตาม กำกับดูแล และตัดสินใจในกิจกรรมทุกอย่างของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนนั้นคือ คณะกรรมการชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก คือ สำนักงานเขตที่ช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณโดยจ่ายเงินเดือนให้แก่ครูพี่เลี้ยง อีกทั้งยังสนับสนุนนมผงให้แก่เด็กทุกเดือน ด้านสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้สนับสนุนหลักในด้านการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ และสนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก และเข้าร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอทุกปี

คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนปฏิบัติงานอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการชุมชน โดยการดำเนินกิจกรรม และปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการชุมชนโดยตรง อีกทั้งมีการรายงานผลให้ทราบตลอดทุกสัปดาห์ในเรื่องบัญชีรายรับรายจ่าย และกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน พร้อมทั้งถ่ายทอดคำสั่งที่ได้รับจากคณะกรรมการชุมชนให้แก่ครูพี่เลี้ยงเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และกิจกรรมต่างๆ ให้แก่ผู้ปกครองของเด็กทราบ โดยได้มีการจัดวางโครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ดังนี้

ภาพที่ 5.1 การจัดวางโครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน
ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

5.6.5 ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก พบว่ามีความพึงพอใจเป็นอย่างมากต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เพราะการที่ได้นำลูกมาฝากให้ดูแลนั้น ทำให้มีเวลาประกอบอาชีพได้เต็มที่ขึ้น และคิดว่าบุตรหลานของตนเองนั้นมีพัฒนาการที่ดี ในด้านการมีสัมมาคาราวะ การนอนนุ่มถ่อมตน มีความโอปอ้อมอารี ช่วยเหลือตนเองได้ดี และมีความกล้าแสดงออกในที่สาธารณะ จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กในชุมชน คุณบานเย็น ปุริชิน (สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

ที่เป็นครูอยู่ที่นี้ทางกรรมการชุมชนอนุญาตให้นำลูกมาเรียนได้ พี่เลยพาลูกมาเรียนที่นี่ 2 คนแล้ว จนตอนนี้ลูกโตกันหมดแล้ว ตอนนี้เรียนอยู่ชั้นประถม กับมัธยม ที่โรงเรียนวัดเทพศิลาไกลี่ๆนี่เอง โดยส่วนตัวพี่เองที่คิดว่าเห็นได้เด่นชัดเลยนะ คือลูกพี่มีความกล้าแสดงออกเพิ่มขึ้นจากเดิมมากทั้ง 2 คนเลย เดิมทีลูกคนโตพี่จะเงียบๆ ก่อนข้างจ๊อาย เวลาพาออกนอกบ้าน จะไม่ค่อยยอมพูดยอมจากับใครสักเท่าไร แต่พอพาเข้ามาเรียนที่นี่ เขาก็เริ่มดีขึ้นจากเดิมนะ เวลาออกนอกบ้านเขาก็จะคุยกับคนที่คุ้นหน้า เด็กโตหน่อยที่อยู่แถวบ้านเข้ามาเล่นด้วยเขาก็จะไม่อาย ส่วนลูกคนเล็กพี่ชนมากชนแต่เด็ก พอเริ่มเข้าไปเรียนก็มีการปรับตัวที่ดีขึ้นนะ รู้สึกว่าเขาก็เริ่มไม่ทำของรกแล้ว พอโตและรู้เรื่องหน่อย เวลาเล่นเสร็จเขาก็จะเก็บของเล่นเอง พี่ว่าดีมากเลยที่เป็นอย่างนี้

5.6.6 ประโยชน์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่มีต่อชุมชน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนถือเป็นสวัสดิการหนึ่งของชุมชนร่วมพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้เด็กเล็กได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยเรียนอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กก่อนวัยเรียนจะเห็นได้ว่า เด็กที่เข้าเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ได้เร็วกว่า อีกทั้งเด็กยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ง่าย และมีความเคยชินกับการเข้าสังคม เด็กจะมีความกล้าแสดงออก และได้รับการเรียนรู้ทักษะและพัฒนาการในด้านต่างๆ ไปพร้อมๆ กับครูพี่เลี้ยง รวมถึงเด็กยังได้รู้จักถึงการพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น แปร่งฟันและเข้าห้องน้ำได้ด้วยตนเอง

สำหรับในส่วนของผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาศัยอยู่นอกชุมชน ที่นำบุตรหลานมาเข้าเรียนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน จะได้รับประโยชน์จากการช่วยแบ่งเบาภาระในการดูแลบุตรหลานของตนเอง เพื่อที่ผู้ปกครองจะได้ประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องคอยกังวลในด้านความปลอดภัยของเด็กกรณีที่พักเด็กไว้กับผู้สูงอายุที่บ้าน หรือกรณีที่ปล่อยเด็กไว้ที่บ้านคนเดียวตามลำพังในช่วงที่ออกไปประกอบอาชีพ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนได้สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ได้สร้างความสามัคคี ความมีส่วนร่วมให้เกิดแก่ชุมชนผ่านกิจกรรมวันสำคัญ เช่น กิจกรรมงานวันพ่อ และกิจกรรมงานวันแม่ โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนจะจัดเตรียมการแสดงของเด็ก และพาเด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนที่จัดขึ้นทุกปี จนกลายเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนในชุมชน ยึดโยงคนในชุมชนเข้าหา และผูกพันกันมากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันได้รับการยกย่องจากชุมชนใกล้เคียงว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีสวัสดิการครบในทุกด้าน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนได้สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนร่มฉิม และชุมชนเมืองใกล้เคียง อีกทั้งในอนาคตศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กก่อนวัยเรียนอาจจะได้เป็นแหล่งเรียนรู้ และศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กก่อนวัยเรียนต้นแบบที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเมืองใกล้เคียง และชุมชนอื่นๆ ที่สนใจจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในชุมชนของตนเอง ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อที่จะทำให้ชุมชนเหล่านั้นเกิดการพัฒนาไปสู่ชุมชนเข้มแข็งเช่นเดียวกับร่มฉิมพัฒนาสืบต่อไป

5.7 ชมรมผู้สูงอายุ

ชมรมผู้สูงอายุ ชุมชนร่มฉิมพัฒนา เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2558 ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่มีนโยบายให้การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้นำผู้สูงอายุ ในชุมชนร่มฉิมพัฒนา เข้าร่วมโครงการผู้สูงอายุที่จัดขึ้น เรียกว่า “วงเดือนลำดวน”⁴ มีกิจกรรมสำคัญได้แก่ การนำตัวแทนผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน (ร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง) เกี่ยวกับกิจกรรมของผู้สูงอายุ การสวัสดิการผู้สูงอายุ และกองทุนผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด แขนนำผู้สูงอายุในชุมชนจึงได้รับแรงบันดาลใจที่จะการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุอย่างเป็นที่ทางการ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 และได้ประชุมเพื่อเลือกสรรชื่อประจำชมรมฯ คือ “ดอกคูณ” มีสมาชิกชมรมเริ่มแรก 20 คน แต่ปัจจุบันมีการรับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นอีกกว่า 60 คน

สำหรับกิจกรรมสำคัญที่ผู้สูงอายุมีบทบาทได้แก่ การจัดงานในวันสำคัญของชาติและงานประเพณี ดังจะพบว่าชุมชนร่มฉิมพัฒนามีการจัดงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ งาน

⁴ โครงการวงเดือนลำดวน เป็นโครงการที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้ตระหนักถึงสภาวะของสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ โดยยึดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลใน 4 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ “บวร” ให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนในระดับประเทศทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การดูแลระยะยาวต่อผู้สูงอายุกลุ่มพึ่งพิง 2) การสร้างงานอาชีพและรายได้ รวมทั้งกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ 3) การปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และ 4) การเตรียมความพร้อมสู่ผู้สูงอายุ (อ้างจากเว็บไซต์สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2558)

ประเพณีแห่เทียนในวันเข้าพรรษา การถวายพระพรแด่พระบรมมหาราชินี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวันแม่และวันพ่อ พร้อมกับจุดเทียนชัยในวันแม่และวันพ่อ เป็นต้น

นอกจากกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญของชาติแล้ว ผู้สูงอายุยังมีการดำเนินกิจกรรมอีกหลายอย่าง อาทิ กิจกรรมการรวมกลุ่มฝึกอาชีพและเสริมสร้างรายได้ โดยชมรมผู้สูงอายุได้รวมกลุ่มกันจัดทำผลิตภัณฑ์ จำพวกน้ำยาล้างจาน (กลิ่นหอมจากมะกรูดเข้มข้น) ยาสระผม (จากดอกอัญชันสีสวยสดใส) ยาหม่อง น้ำสมุนไพร นอกจากนี้ทางชมรมผู้สูงอายุยังได้ดำเนินการผลิตเครื่องดื่มสมุนไพร เช่น น้ำกระเจียว น้ำแครอท น้ำตะไคร้ น้ำขิง น้ำอัญชัน น้ำใบบัวบก น้ำลำไย มีรสชาติดมสมุนไพร หวาน อร่อย อีกทั้งยังมียาหม่อง พิมเสนน้ำ จากขมิ้นกลิ่นหอมสดชื่น โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเน้นการใช้วัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติที่สามารถหาได้ง่ายตามท้องถิ่นและมีราคาถูก โดยชมรมผู้สูงอายุ ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ได้นำมาแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และเพื่อทำใช้เองในครัวเรือน การผลิตใช้แรงงานของสมาชิกที่ว่าง ซึ่งมีประมาณ 15 คน ต่างเสียสละมาช่วยกันทำงาน โดยไม่ได้รับค่าจ้าง นอกจากนี้ยังมีการผลิตเพื่อจัดจำหน่ายในราคาถูกให้กับชาวบ้านในชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง น้ำยาล้างจาน ยาสระผม น้ำยาปรับผ้านุ่ม ยาหม่อง พิมเสนน้ำ และน้ำสมุนไพร เป็นต้น โดยเงินที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ ได้นำมาเข้าชมรมผู้สูงอายุสำหรับนำไปใช้ในกิจกรรมของชมรมต่อไป

นอกจากกิจกรรมฝึกอาชีพและเสริมสร้างรายได้แล้ว ชมรมผู้สูงอายุยังดำเนินกิจกรรมอื่นๆ อีก อาทิ การออกกำลังกาย (เปิดเพลงเต้นรำต่างๆ วันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์ ช่วงเวลาตั้งแต่ 17.00 – 18.30 น.) การเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง (การเดินตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุตามบ้าน 1 เดือนต่อครั้ง เน้นเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่ติดเตียงและติดบ้านเป็นสำคัญ) การพบปะสังสรรค์ (ทานข้าวร่วมกัน ทุกวันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน) และกิจกรรมลานธรรม (ผู้สูงอายุสวดมนต์ร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง โดยนิมนต์มาทำพิธีสวดมนต์ในหมู่บ้าน มีสมาชิกผู้สูงอายุเข้าร่วมประมาณครั้งละ 30 คน)

นอกจากนี้ ชมรมผู้สูงอายุรุ่งมณีพัฒนา (กลุ่มดอกคูณ) มีแผนในการจัดตั้ง “กองทุนชมรมผู้สูงอายุ” โดยพยายามเก็บรวบรวมเงินทุนเบื้องต้นจากการจัดทำผ้าป่าผู้สูงอายุ แต่ขณะนั้นกองทุนยังไม่ได้มีการจดทะเบียนหรือจัดตั้งอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ยังบริจาคสมทบเข้าชมรมฯ ทุกปี จำนวน 10,000 บาท แต่เนื่องจากกองทุนชมรมผู้สูงอายุยังจัดตั้งได้ไม่นาน จึงทำให้ในปัจจุบันมียอดเงินในกองทุนรวมทั้งสิ้นเพียง 30,000 บาทเท่านั้น

ภาพที่ 5.2 การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 ท่าน โดยแบ่งเป็นสัมภาษณ์เดี่ยวและสัมภาษณ์คู่ ณ สถาบันการเงินชุมชน ในวันที่ 8 กันยายน 2558 เวลา 10.00 – 15.30 น.

5.8 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

กล่าวโดยสรุปการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ประสบความสำเร็จพอสมควร ดังจะเห็นได้จาก การจัดสวัสดิการกองทุนที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการที่ยอดเยี่ยม จนได้รับรางวัลการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนดีเด่น ประจำปี 2557 และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 โดยการคัดเลือกจากสถาบันการเงินชุมชนทั่วประเทศที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสิน นอกจากนี้กองทุนยังดำรงอยู่ได้ และมีแนวโน้มการเติบโตที่ดี เพราะสมาชิกที่ได้รับประโยชน์จากการออม ได้ชักชวนคนรู้จักเข้าร่วมในกองทุนต่างๆ ทำให้เกิดการขยายตัวของสมาชิกอย่างรวดเร็ว และคาดว่าจะมีแนวโน้มเงินสะสมเพิ่มพูนมากขึ้นในอนาคต อีกทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชนยังมีมาตรฐาน และความมั่นคง และได้รับการสนับสนุนที่ดีจากสำนักงานเขต และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงทำให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในการนำบุตรหลานมาฝากเข้าเรียน

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้สวัสดิการชุมชนรุ่งมณีพัฒนาประสบความสำเร็จนั้นคือ 1. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน 2. ปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำ 3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 4. ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก จึงได้วิเคราะห์ออกมา ดังนี้

5.8.1 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน

ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนสืบเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนชนบทเข้ามาหางานทำในเมือง และไม่มีที่อยู่อาศัยจึงได้มาตั้งรกรากอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนรุ่งมณีพัฒนาจนถึงทุกวันนี้ จากการอพยพเข้ามาอยู่ในสังคมชุมชนเมืองเป็นเวลานาน แต่สมาชิกในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นสังคมแบบชนบท อีกทั้งเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียงต่างรู้จักและไปมาหาสู่กันอย่างสนิทสนมหรือหยิบยืมสิ่งของกันใช้ได้อย่างปกติ เมื่อบ้านใดทำอาหารหรือได้ผลไม้มาครั้งละเยอะๆ ก็จะนำไปให้แก่เพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียง และผู้อาวุโสที่เคารพนับถือได้ทานกัน ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาอยู่ด้วยกันมาอย่างยาวนาน และคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งก็ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เพราะมีความรักและผูกพันต่อกันในชุมชน และชุมชนรุ่งมณีพัฒนา จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน คุณวินัย สิงห์คำ อดีตผู้ร่วมก่อตั้งคณะกรรมการชุมชนรุ่นแรก พ.ศ. 2535 (วันที่ 16 พฤศจิกายน 2558)

ลุงอาศัยอยู่ที่นี้มานานตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เดิมที่อยู่หนองคายแต่รายได้้น้อย ลำบากมากไม่พอกิน มีเพื่อนที่รู้จักกันเค้าชวนให้มาขายของที่ประตูน้ำ เลยลองมาทำดูพอมาถึงก็ไม่มีที่อยู่ มันวุ่นวายไปหมด รู้สึกได้เลยว่ามันเป็นสังคมเมืองต่างกับที่บ้านเราที่หนองคายมาก แรกๆ ลุงอาศัยอยู่กับเพื่อนแถวประตูน้ำ ตอนหลังเพื่อนลุงแนะนำมาว่า มีเพื่อนเค้าอีกคนมาอาศัยอยู่ที่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ลุงเลยมาลองดู พอมาดูก็ชอบสมัยลุงมาที่แถวนี้เป็นทุ่งนา เหมือนที่บ้านเก่าเลย รู้สึกสงบและมีกำลังใจขึ้นมาก อีกอย่างมันไม่วุ่นวายเหมือนแถวประตูน้ำด้วย ลุงเลยมาสร้างบ้านอยู่ ก็ยอมรับนะว่าบุกรุกเค้าแหละ แต่ทำไงได้ลุงไม่มีเงิน ไม่มีที่ไป แต่พออยู่ไปอยู่มากคนก็เริ่มอพยพมาอยู่กันเยอะขึ้น ส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัดกันทั้งนั้น เลยทำให้สนิทกันเร็ว เวลาถึงงานบุญ งานบวช ก็จะรู้จักกันหมด บ้านไหนทำกับข้าวก็จะแบ่งให้เพื่อนบ้านทานด้วย จนปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นอยู่นะ ลุงคิดว่าทุกคนในชุมชนที่อยู่กันมานานจากรุ่นบรรพบุรุษถึงรุ่นลูก หลาน ก็จะมีความรักและความผูกพันกับชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเหมือนลุงอย่างแน่นอน

ด้านกิจกรรมงานประเพณีสำคัญต่างๆ ของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาคณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนได้มีการประชุมเพื่อวางแผนและจัดกิจกรรมขึ้นในทุกปี อีกทั้งยังมีสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะผู้อาวุโสต่างก็ได้ให้ความสนใจ และกระตือรือร้นในการเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนในการจัดงานแต่ละครั้งให้มีความแปลกใหม่ และเข้ากับยุคสมัยมากที่สุด โดยคณะกรรมการชุมชน

และสมาชิกในชุมชนต่างให้ความทุ่มเท และเตรียมพร้อมเรื่องสถานที่อย่างไม่ขาดตกบกพร่องเมื่อถึงวันงานจริงต่างก็สมาชิกในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วมอย่างคับคั่ง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมงานวันพ่อ กิจกรรมงานวันแม่ กิจกรรมงานวันเด็ก กิจกรรมงานวันเข้าพรรษาซึ่งจะมีการร่วมกันแห่เทียนเข้าพรรษาของคนในชุมชน และกิจกรรมงานวันสงกรานต์ซึ่งจะจัดให้มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชน จากกิจกรรมทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดี พี่พาทอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน โดยมีพื้นฐานมาจากความสนิทสนม ความคุ้นเคยกันจนเกิดเป็นความเชื่อใจและไว้วางใจกันอย่างซื่อสัตย์ สิ่งนี้เองที่ถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคนต่างถิ่นฐานเข้าหากันได้เข้าหากันได้อย่างลงตัวในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา จากการสัมภาษณ์คุณท่านอง แก้วคำ (วันที่ 16 พฤศจิกายน 2558)

เวลาที่ชุมชนจัดกิจกรรมงานวันสำคัญทางศาสนาที่ไร คนมาเยอะทุกที ทั้งคนในชุมชน และคนนอกชุมชน เดินกันให้เต็มไปหมด ลุงไม่เคยพลาด มาเข้าร่วมกิจกรรมงานวันสำคัญทุกๆ ปี เพราะได้เจอคนคุ้นเคย ได้พูดคุย ได้สังสรรค์ แล้วก็ได้ร่วมทำบุญกับคนในชุมชน ในทุกๆ ปีที่ชุมชนเค้าจะจัดให้มีการทำความสะอาดพู่อาวโสในวันสงกรานต์ ก็จะมีรดน้ำดำหัวกัน เล่นสาดน้ำกันสนุกสนาน แล้วก็จะมาร่วมกันแห่เทียนไปที่วัดเทพธิดา โดยมีชุมชนอื่นใกล้เคียง นี่เข้าร่วมกันหมด คนเยอะมากจะไปรวมกันอยู่ที่วัดเทพธิดา ทำกิจกรรมกันต่อที่นั่น ลุงพื้นเพเป็นคนมาจากต่างจังหวัดอพยพเข้ามาหางานทำตั้งแต่หนุ่มๆ พอมีกิจกรรมงานวันสำคัญ งานรื่นเริง ลุงก็จะคิดถึงที่บ้านเกิด ลุงว่าดีมากที่ทางชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และชุมชนใกล้เคียง ให้ความสำคัญกับกิจกรรมเหล่านี้ เพราะคนที่มาได้รับความสนุก เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น จากคนแปลกหน้ามาเจอกันปีละหลายๆ ครั้งจากที่จัดกิจกรรม มันกลายเป็นความผูกพันไปโดยไม่รู้ตัวเลย

5.8.2 ปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำ

ปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จได้อย่างเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมาอย่างยาวนาน และร่วมผ่านความสุขและความทุกข์มาด้วยกัน อีกทั้งยังมีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการบริหาร ประกอบกับคณะกรรมการบางท่านมีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนของชุมชนมาก่อน รวมทั้งคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ที่ร่วมเข้ามาแก้ไขปัญหาวิกฤตหนี้เสีย 800,000 บาท ให้แก่กองทุนเงินล้าน อีกทั้งยัง

ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกในชุมชนว่ามีความสามารถและเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งผู้นำของชุมชนที่สุด ด้วยการเข้ามาพัฒนา บริหาร จัดการให้เป็นระบบและการดำเนินงานมีคุณภาพมากขึ้น โดยมีการดูแลเอาใจใส่สมาชิกเป็นอย่างดี ทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับในตัวคณะกรรมการ มีความเชื่อมั่น ไว้วางใจ เพราะเคยเห็นผลงานจากการบริหารกองทุนชุมชนมาก่อน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประธานสถาบันการเงินชุมชน คุณกัลยาศรี หมอกมณี เป็นผู้ที่มีความรู้ของการเป็นผู้นำที่สูงมาก เพราะมีความเชี่ยวชาญในการบริหารงานด้านบัญชี และมีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนชุมชนมาก่อน อีกทั้งมีความสามารถในการบริหารคน โดยการใช้หลักจิตวิทยาเข้าช่วยเหลือ ทำให้สมาชิกภายในชุมชนต่างก็ความนับถือ และความเคารพรักเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์คุณกัลยาศรี หมอกมณี (วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

ที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวมให้สมาชิกชุมชนทั้ง 7 วันโดยไม่มีวันหยุดพัก ปกติวันเสาร์ อาทิตย์จริงๆ ก็ได้หยุดอยู่บ้านนั้นแหละ แต่ก็จะมีคนในชุมชนเข้าไปหาพี่ที่บ้านตลอด ถ้าวันไหนไม่มีใครมาหาพี่ที่บ้านในวันหยุดนี้ถือว่าแปลก พี่เองก็ไม่ค่อยชอบเหมือนกันนะ มันเหงา เป็นความเคยชินไปแล้ว อีกอย่างพี่ก็คิดใจนะที่ตัวเองได้เข้ามาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการชุมชน ได้ใช้ความรู้ความสามารถที่พอมีได้มาช่วยเหลือพี่น้องคนในชุมชน ให้ได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ พี่รักที่นี่เพราะที่นี่เป็นเหมือนครอบครัวใหญ่ที่อบอุ่นของพี่

คณะกรรมการชุมชนทุกคนได้รับการยอมรับ และได้รับความไว้วางใจจากกรรมการ และสมาชิกเป็นอย่างมาก เนื่องจากคณะกรรมการทุกคนร่วมกันทำงานเป็นทีมด้วยความสามัคคี และปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์โปร่งใส มีความมุ่งมั่นทุ่มเทให้กับการทำงาน อย่างไม่มีการแบ่งเส้นสายของการบังคับบัญชา อีกทั้งคณะกรรมการทุกท่านมีการร่วมกันวางแผน และประชุมงานกันอย่างสม่ำเสมอ โดยคณะกรรมการทุกท่านมีพื้นฐานของการทำงานโดยการใช้เกียรติซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นผู้ที่มีจิตอาสา เสียสละเวลาเข้ามาช่วยเหลือปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจ และความสมัครใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งที่คณะกรรมการบางท่านมีอาชีพประจำที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามคณะกรรมการจะมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาประจำอยู่ที่สถาบันการเงินชุมชนทุกวัน เพื่อให้ข้อมูลและตอบคำถามในกรณีที่มีสมาชิกหรือบุคคลภายนอกเข้ามาสอบถามข้อมูลต่างๆ แต่จากการที่ได้เข้าไปลงชุมชนอยู่บ่อยครั้งจะพบว่า ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกในชุมชนจะแะมาทักทายนั่งพูดคุย ปรีกษา ไปมาหาสู่และนำของมาฝากด้วยความรักเสียมากกว่า ด้วยการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีมาอย่างยาวนานนี้ ทำให้คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชน มีความ

ใกล้ชิด สนับสนุนกัน จึงถือเป็นความรัก ความผูกพันที่ดี จึงไม่แปลกใจเลยที่สมาชิกในชุมชนจะให้ความเคารพ รัก ความไว้วางใจ เชื่อใจ และความซื่อสัตย์ต่อคณะกรรมการชุมชน จากการสัมภาษณ์คุณละเมียด ยินดีประเสริฐ (วันที่ 16 พฤศจิกายน 2558)

พื้คิดว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนาของเรา มีการบริหารจัดการที่ดี มั่นคง ได้มาตรฐาน น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะด้านการดำเนินงานของคณะกรรมการนั้น น่าไว้วางใจ ประชานไพศาล และคุณกัลยาศรีซึ่งทำหน้าที่เป็นเลขานุการของชุมชน และกรรมการกองทุนหลายกองทุนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และยังเป็นผู้มีบทบาทต่อการบริหารงานด้านต่างๆ อีกมากมาย พื้คิดว่าແກ່ງ และไว้วางใจได้ แล้วยແກ່ງกว้างขวางนะ แกรู้จักคนตั้งมากมาย ที่สำคัญพื้ค่อนข้างคุ้นเคย สนับสนุน เชื่อใจ เพราะรู้จักกันมานาน ไปหามาสู่กันตลอด เวลามีข่าวสารหรือเรียกประชุม ทางคณะกรรมการก็จะ ออกเสียงตามสายประกาศในชุมชนให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบ

5.8.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนจะสังเกตได้จากการมีความรับผิดชอบต่องานหน้าที่ของตนเองต่อชุมชน ว่าพึงปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนได้ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น อย่างหนาแน่นด้วยความกระตือรือร้น และให้ความสนใจต่อทุกๆ กิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น อาทิเช่น การเข้าร่วมประชุมประจำปี การร่วมเข้ารับสิทธิเลือกตั้งคณะกรรมการ การส่งเงินฝากหรือเงินออมตรงตามวันที่กำหนด การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน

ทั้งนี้จากการลงพื้นที่และสัมผัสได้อย่างชัดเจนมากที่สุดคือ สมาชิกชุมชนมีวินัยในการออม มีจิตสำนึกที่ดีในการชำระหนี้เงินกู้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเมื่อถึงวันที่ครบกำหนดชำระหนี้ สมาชิกก็จะช่วยเตือน และชักชวนสมาชิกคนอื่นๆ ไปออมเงินหรือชำระหนี้เงินกู้ โดยในแต่ละเดือนจะมีสมาชิกส่วนน้อย จำนวน 2-3 ท่านเท่านั้น ที่อาจจะชำระล่าช้าหลังจากวันที่กำหนด แต่ก็จะไม่ล่าช้าจนข้ามเดือน ส่วนสมาชิกที่ไม่สะดวกชำระในวันที่กำหนดจะมีการแจ้งเหตุผลกับคณะกรรมการล่วงหน้า เพื่อที่จะนัดวันชำระใหม่ภายหลัง จากการที่สมาชิกมีวินัยในการชำระหนี้เงินกู้ เนื่องจากมีความเห็นอกเห็นใจสมาชิกคนอื่นๆ ที่รออยู่ เพราะหากสมาชิกหลายคนชำระหนี้เงินกู้ไม่ตรงตามกำหนด ก็อาจมีผลต่อการปล่อยกู้ในรอบต่อไป จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการ คุณปราโมทย์ สมใจ (วันที่ 16 พฤศจิกายน 2558)

ออมสินเป็นพี่เลี้ยง มาดูการทำงานบางครั้ง การดำเนินงานได้มาตรฐานหรือไม่ ก็จะมาแนะนำ สำนักงานทรัพย์สินก็เข้ามาให้ความช่วยเหลือบ้าง แต่เหตุผลจริงๆ แล้ว น่าจะมาจากการทำงานของคณะกรรมการ มีการเผยแพร่ข่าวสาร และมีเสียงตามสายประกาศให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบถึงวันชำระเงิน มีการติดตามโดยประธานอย่างสม่ำเสมอ เช่น เรื่องการจ่ายเงินกู้ยืม หากสมาชิกคนใดจ่ายเงินตรงตามกำหนดระยะเวลาทุกครั้ง อาจจะมีการลดดอกเบี้ยให้ หรืออาจจะมีสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ ให้ หรือหากสมาชิกบางคนจ่ายล่าช้าในวันครบกำหนด คณะกรรมการก็มีการโทรไปติดตามโดยตรง หรือหากบางคนติดธุระจริงๆ ก็จะต้องโทรมาแจ้ง และจะกำหนดวัน และเวลาไม่ให้จ่ายเกินกำหนดใหม่ แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการผ่อนส่ง ชำนาญเป็นเดือนๆ สิ่งสำคัญหลักๆ เลยที่เห็นได้ชัด คือ สมาชิกทุกคนในชุมชน รัก และชื่นชมประธาน ไพศาล คุณกัลยาศรี คณะกรรมการ และสมาชิกในชุมชน ต่างก็ที่ร่วมพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปกันมาอย่างยาวนาน จนวันนี้ชุมชนได้รับรางวัล และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากขึ้น ก็มาจากสมาชิกในชุมชนทุกคนที่ร่วมสร้างชุมชนจนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็งในชุมชนเมืองชุมชนหนึ่งก็ว่าได้

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า สมาชิกในชุมชนมีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความสัมพันธ์ที่ดี โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความรักใคร่กลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเป็นอย่างมาก ทำให้ปัจจุบันชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้รับการยอมรับอย่างทั่วถึงในด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงิน อีกทั้งได้รับรางวัลการันตีจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย รวมถึงสมาชิกในชุมชนที่มีความรักและดูแลซึ่งกันและกันตั้งแต่คณะกรรมการชุมชน กรรมการ และสมาชิกในชุมชนเอง ต่างก็มองเห็นกันและกันเป็นเสมือนคนในครอบครัวซึ่งกลายเป็นครอบครัวใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นบ้านหลังใหญ่และหลังใหม่ใจกลางชุมชนเมืองที่วังทองกลางแห่งนี้

5.8.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และมีการเชื่อมประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารออมสิน สำนักงานเขตวังทองกลาง

5.8.4.1 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

“สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” มีสถานะเป็นองค์การมหาชนโดยการรวมสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองและสำนักงานกองทุนพัฒนาชนบทเข้าด้วยกันและได้เริ่มดำเนินงานอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2543 ในปัจจุบันสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้เปลี่ยนมาอยู่ภายใต้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามการปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการแผ่นดินใหม่ ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545

“พอช.” เกิดจากการร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็นจากองค์กรพัฒนาทั้งรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนอย่างหลากหลาย บนพื้นฐานของความต้องการให้องค์กรนี้เข้าไปแก้ปัญหาที่ทุกส่วนมองเห็นร่วมกัน นั่นก็คือ “การเป็นองค์กรเปิดที่เป็นเครื่องมือของขบวนการพัฒนา” โดยทุกส่วนสามารถเข้ามาร่วมบริหารจัดการองค์กรได้ อันจะนำไปสู่องค์กรที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับประชาชน ไม่ใช่ทำตัวเป็นเจ้านายของประชาชน จึงถือว่าเป็นองค์กรแนวใหม่ที่จะเดินไปสู่เป้าหมายคู่พร้อมกับประชาชน

5.8.4.2 สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ก่อนที่จะมีการก่อตั้งสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ขึ้นในปีพุทธศักราช 2481 นั้น ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้รวมอยู่กับทรัพย์สินส่วนพระองค์ ในความดูแลของสำนักงานพระคลังข้างที่ สังกัดสำนักพระราชวัง ในปีพุทธศักราช 2478 ได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติว่าด้วยการยกเว้นภาษีอากรเกี่ยวกับทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2477” มีผลทำให้ต้องแบ่งแยกทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ ทรัพย์สินส่วนพระองค์ ซึ่งต้องเสียภาษีอากร และทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้รับการยกเว้นภาษีอากรในการนี้รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อดำเนินการพิจารณาแบ่งแยกทรัพย์สินต่างๆ ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินส่วนพระองค์หรือทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2480 ได้มีการประกาศให้ “พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2479” กำหนดให้มีการแบ่งทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ ทรัพย์สินส่วนพระองค์ ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์แต่ละประเภทมีคำจำกัดความตามมาตรา 4 ดังนี้

ทรัพย์สินส่วนพระองค์ หมายความว่า ทรัพย์สินที่เป็นของพระมหากษัตริย์อยู่แล้ว ก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ หรือทรัพย์สินที่รัฐทูลเกล้าฯ ถวาย หรือทรัพย์สินที่ทรงได้มาไม่ว่า

ในทางใดและเวลาใด นอกจากที่ทรงได้มาในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ รวมทั้งดอกผลที่เกิดจากบรรดาทรัพย์สินเช่นนั้นด้วย

ทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หมายความว่า ทรัพย์สินในพระมหากษัตริย์ ซึ่งใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า พระราชวัง

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ หมายความว่า ทรัพย์สินในพระมหากษัตริย์ นอกจากทรัพย์สินส่วนพระองค์และทรัพย์สินส่วนสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าวแล้ว

ในส่วนของ “ทรัพย์สินพระมหากษัตริย์” นั้นให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงการคลัง โดยมีที่ปรึกษาคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน และกรรมการ 4 ท่าน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งด้วยพระราชบัญญัติดังกล่าว ในปีพุทธศักราช 2481 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานขึ้นเรียกว่า “สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์” มีฐานะเทียบเท่ากอง ขึ้นอยู่กับกรมคลัง กระทรวงการคลัง และรับมอบหน้าที่การงาน ตลอดจนข้าราชการบางส่วนซึ่งโอนมาจากสำนักงานพระคลังข้างที่

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2491 ได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2491” ยกฐานะสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ขึ้นเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการผลประโยชน์อันเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมีคณะกรรมการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีอำนาจดูแลกิจการโดยทั่วไปของสำนักงาน คณะกรรมการประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน กรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่า 4 คน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง และในจำนวนนี้ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์หนึ่งคน ผู้อำนวยการสำนักงานมีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มอบหมาย และมีอำนาจลงชื่อเป็นสำคัญผูกพันสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

5.8.4.3 ธนาคารออมสิน

ธนาคารออมสิน กำเนิดขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงริเริ่มนำกิจการด้านการออมสินมาใช้เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2450 โดยได้ทดลองตั้งธนาคารรับฝากเงินขึ้นเรียกว่า “แบงก์ลิฟอเทีย” ณ พระตำหนักสวนจิตรลดา (ในบริเวณวังปารุสกวัน) สำหรับให้มหาดเล็กและข้าราชการของพระองค์ได้เรียนรู้วิธีการดำเนินงานของธนาคาร และส่งเสริมนิสัยรักการออม

ในปี พ.ศ. 2456 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติคลังออมสินขึ้น และประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน โดยให้เรียกว่า “คลังออมสิน” ขึ้นตรงต่อกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริจะขยายกิจการคลังออมสินให้กว้างขวางขึ้น จึงโอนกิจการคลังออมสิน จากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ไปสังกัดกรมไพรินซ์โทรเลข (ปัจจุบันเป็น สำนักงาน กสทช. แต่ก่อนจะแปรสภาพ ส่วนหนึ่งแยกไปจัดตั้งเป็น บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) และบริษัท ไพรินซ์ไทย จำกัด) กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม (ปัจจุบันคือกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงคมนาคม) มีสถานะเป็นแผนกคลังออมสินในกองบัญชา เมื่อปี พ.ศ. 2472 เป็นผลให้ราษฎรสามารถฝากและถอนเงิน ณ ที่ทำการไพรินซ์ได้ เช่นเดียวกับบริการออมสิน ของกรมไพรินซ์ประเทศญี่ปุ่น และกรมไพรินซ์ประเทศเยอรมันนี

กระทั่งปี พ.ศ. 2489 รัฐบาลในสมัยที่ ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ยกเลิกให้คลังออมสิน เปลี่ยนสถานะเป็น “ธนาคารออมสิน” มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2490 เพื่อทำหน้าที่การธนาคาร และเป็นสถาบันการออมทรัพย์ที่สมบูรณ์แบบ เช่นเดียวกับธนาคารนานาประเทศ

โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จะให้การสนับสนุนในเรื่องของพื้นที่ สำหรับใช้เป็นสถานที่ตั้งของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา อีกทั้งยังร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จัดให้มีโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน จัดตั้งกองทุนของชุมชนเพื่อดูแลในเรื่องการฝากเงิน ออมเงิน กู้เงินของคนในชุมชน อีกทั้งมีการพาไปอบรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนวัยเรียนของชุมชนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะจัดกิจกรรมพาน้องเที่ยว และจัดกิจกรรมกีฬา ประกวดกองเชียร์ และมอบทุนการศึกษาให้แก่ศูนย์เด็กเล็กเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่างๆอีกด้วย รวมถึงสำนักงานเขตวังทองหลางจะสนับสนุนเงินช่วยเหลือค่านมแม่เด็กในทุกเดือน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการ คุณกัลยาศรี หมอภมณี (วันที่ 8 ตุลาคม 2558) กล่าวถึงการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกว่า

โดยส่วนใหญ่หน่วยงานภายนอกจะเข้ามาสนับสนุนในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน และสถาบันการเงินชุมชนค่อนข้างมากสักหน่อย โดยธนาคารออมสินจะมีการอบรมให้ความรู้ ดูแลการดำเนินงาน และตรวจสอบการบริหารจัดการว่าได้มาตรฐานหรือมีปัญหาในการดำเนินงานหรือไม่

แต่ปัจจุบันจะไม่เข้ามาสนับสนุนหรือดูแลการดำเนินงานมากนัก ก็จะมีธนาคารออมสินก็จะเข้ามาดูการดำเนินงานบ้างเป็นครั้งคราว และจะมีการอบรมเกี่ยวกับโปรแกรมบัญชี ทั้งนี้ จะมีการอบรมทุกๆ วันพุธ ขึ้นอยู่กับว่าทางสถาบันฯ จะเข้าร่วมหรือไม่ส่วนการไปดูงาน ศึกษาการทำงานของสถาบันฯ อื่นๆ ประมาณ 1 – 2 ครั้งต่อปี ซึ่งทางธนาคารออมสินจะเป็นผู้ที่พาไปศึกษาดูงาน ซึ่งจะไปศึกษาดูงานทั้งสถาบันฯ ที่ประสบความสำเร็จ และไม่สำเร็จ เช่น เคยไปที่ตราด เป็นชุมชนที่กั้นดง อยู่บนเกาะจิก ไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่มีกองทุนฯ โดยใช้ระบบโซลาร์เซลล์ กำลังจะพัฒนาเป็นสถาบันฯ ซึ่งสมาชิกของที่นี่ค่อนข้างมีวินัยในการชำระหนี้ ส่วนอีกที่หนึ่ง คือ วังสัจจะปรีชา มีหนี้เสียมาก ซึ่งได้มีการแก้ไขพัฒนาจนมีเงินออม จำนวนหลายสิบล้านบาท และได้เป็นสถาบันฯ ดีเด่น การไปศึกษาดูงานนั้น จะนำเรื่องรูปแบบของสวัสดิการมาปรับใช้กับชุมชนของตนเองมากกว่าที่จะนำรูปแบบการบริหารจัดการมา เนื่องจากการบริหารจัดการ หรือการจัดเก็บเอกสาร

ด้านธนาคารออมสินทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ในการบริหารการเงิน วางระบบโปรแกรมการเงิน จัดระบบบัญชี การคิดดอกเบี้ย จัดอบรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เรื่องการลงบัญชี การรับฝากเงิน การถอนเงิน และการทำสัญญาเงินกู้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ พร้อมทั้งสนับสนุนเครื่องคอมพิวเตอร์ แบะอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ธนาคารออมสิน จัดให้มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นๆ ประมาณ 1 - 2 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่ประธาน และเหรียญจะเป็นผู้ไปศึกษาดูงาน และกลับมาถ่ายทอดให้กรรมการคนอื่นได้รับทราบข้อมูลต่างๆ ทั้งนี้ จากการศึกษาดูงาน จะนำข้อดีของแต่ละแห่งมาปรับใช้ในการดำเนินงาน

บทที่ 6

บทสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารวบรวมเรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และ 2) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการแต่ละกองทุนทั้ง 5 กองทุน ครูผู้รักษาการแทน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชน ครูพี่เลี้ยง ผู้สูงอายุในชุมชน สมาชิกของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา จำนวน 19 ท่าน และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 ท่าน คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการธนาคารออมสินภาค 2 รวมทั้งหมด 20 ท่าน ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมประกอบผลการศึกษา วิเคราะห์ เรียบเรียง และสรุปผลได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษา พบว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนาตั้งอยู่บนถนนรามคำแหง 39 ซอยเทพลีลาแยก 2 ถึงซอยเทพลีลาแยก 8 เขตวังทองหลาง มีบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างจำนวน 421 หลังคาเรือน ตามทะเบียนบ้าน ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาในอดีตนั้นมีลักษณะพื้นที่โดยรอบของชุมชนเป็นทุ่งนา พื้นที่บางส่วนมีการเช่าพื้นที่จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อทำเป็นบ้านจัดสรรโดยบริษัทเอกชนชื่อบริษัทเอกฉันท

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนได้พบว่า ประชาชนรุ่นแรกที่เข้ามาอยู่อาศัยอพยพมาจากหลากหลายจังหวัด และเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนอย่างกระจัดกระจาย เมื่อปี พ.ศ. 2522 เนื่องจากไม่มีรายได้เพียงพอเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว จึงอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองโดยที่ผู้อาวุโสไว้ที่บ้านเกิด และมาหางานทำเอาภายหลังหน้า บางส่วนเช่าอาศัยบ้านของบริษัทเอกฉันทอยู่ แต่บางส่วนแอบบุกรุกเข้ามาโดยไม่มีสัญญาเช่า และก่อสร้างบ้านอยู่เองกระจัดกระจายไปทั่ว จึง

กลายเป็นว่าผู้มีสัญญาเช่าอยู่ร่วมกันในที่ๆ บริษัทจัดสรรไว้ และผู้บุกรุกเข้ามาอยู่เลือกสร้างบ้านกันตามความพึงพอใจและจับจองเป็นเจ้าของพื้นที่กันเองโดยไม่ได้มีการทำสัญญาเช่าที่ถูกต้อง

ชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาีการบริหารที่ดีโดยคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชน โดยมีสายใยของคนในชุมชนที่ผูกพันกันเชื่อมโยงคนในชุมชนที่มาจากต่างถิ่นฐานไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่นและลงตัว ซึ่งทำให้การดำเนินงาน การบริหารจัดการชุมชนในด้านต่างๆ เป็นไปได้ด้วยดี และราบรื่น จนก่อเกิดเป็นการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนา จากการบริหารงานที่ดี บวกกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการชุมชน และคนในชุมชนรุ่มฉิมพัฒนา ทำให้วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2535 ชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาได้ประกาศให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

จากสภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนซึ่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม แออัด ไม่ถูกสุขลักษณะ และไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในฐานะเจ้าของที่ดิน ได้มีนโยบายในการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคง โดยได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคงเมื่อปี พ.ศ. 2549 ตามมาด้วยการเกิดขึ้นของสวัสดิการที่สำคัญต่อชุมชนรุ่มฉิมพัฒนา 3 ประเภท คือ 1) สวัสดิการด้านกองทุน 2) สวัสดิการด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชน และ 3) ชมรมผู้สูงอายุ

ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งจากโครงการบ้านมั่นคง อีกทั้งมีการจัดการบริหารการเงินที่เป็นระบบ และมีการศึกษาที่ดี โดยสมาชิกในชุมชนต่างประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน ธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย และรับจ้าง อีกทั้งสวัสดิการด้านกองทุนของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนานั้นมีความเข้มแข็งจนได้รับรางวัล และการยกย่องต่างๆ มากมาย จากชุมชนและหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงาน สืบเนื่องมาจากการบริหารงานที่เข้มแข็งของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก จึงทำให้กองทุนเป็นหัวใจหลัก โดยมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเป็นสิ่งที่สำคัญของสมาชิกในชุมชน สำหรับการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดการสร้างหนี้จากเงินกู้ยืมในระบบ และทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการเงินกองทุน ทำให้เกิดเป็นรากฐานที่มั่นคงและนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจุบันกองทุนหลักของชุมชนรุ่มฉิมพัฒนามีทั้งหมด 5 กองทุน คือ 1) กองทุนเงินล้านหรือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่สถาบันการเงินชุมชน 2) กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่มฉิมพัฒนาเพื่อที่อยู่อาศัย 3) กลุ่มสัจจะสตรีกองทุนรุ่มฉิมพัฒนา 4) กองทุนวันละบาท และ 5) กองทุนรักษาย่านรักษาดิน

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของสวัสดิการชุมชนมีการจัดวางโครงสร้างการบริหารงานโดยให้คณะกรรมการชุมชนมีอำนาจสูงสุดในการบริหารชุมชน และทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีการประชุมและร่วมวางแผนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งมีการกำหนดนโยบายติดตาม กำกับดูแล ตัดสินใจในกิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นโดยชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้มีการดำเนินงานโดยลักษณะของการปรับเปลี่ยนสวัสดิการให้สอดคล้องและกับการดำเนินงานของสมาชิกในชุมชนมากที่สุด เช่น คณะกรรมการร่วมวางแผน และกำหนดให้มีการจ่ายเงินออมของทุกกองทุนในวันที่ 8 ของทุกเดือน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความสัมพันธ์อันดีให้เกิดแก่สมาชิกในระยะยาว เนื่องจากต้องมาพบหน้ากันเป็นเวลานานและบ่อยครั้ง อีกทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารได้ง่าย และสะดวกต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเองอีกด้วย

นอกจากนี้คณะกรรมการยังใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ การเจรจาต่อรอง โดยจะใช้ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความซื่อสัตย์ และความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเข้ามาช่วยในการดำเนินงานให้ราบรื่น ปราศจากความขัดแย้ง และบาดหมางต่อสมาชิก โดยถ้าสมาชิกได้กระทำผิดต่อกฎ ระเบียบที่ตั้งไว้ คณะกรรมการจะไม่ใช้หลักกฎหมายและการฟ้องร้องต่อศาล แต่จะใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยความสนิทสนม และความเชื่อใจที่มีมาแต่ยาวนานเข้าช่วยในการเกลี้ยกล่อมให้สมาชิกเห็นชอบ และปฏิบัติตามในที่สุด

ด้านการดำเนินงานของคณะกรรมการยังยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นที่ตั้ง และคำนึงถึงผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นหลัก เช่น ในด้านกองทุน คือ คณะกรรมการจะทำการประชุมหารือโดยการนำผลกำไรของกองทุนที่ได้นำมาปันผล และจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ให้แก่สมาชิก ส่วนในด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชน คณะกรรมการได้เอื้อประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชน ด้วยการเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาสำหรับสมาชิกในชุมชนที่นำลูกมาฝากเข้าเรียนที่ 500 บาทต่อเดือน และเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาแก่สมาชิกภายนอกชุมชนที่นำลูกมาฝากเรียนที่ 700 บาทต่อเดือน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองเด็กซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายไปได้บางส่วน อีกทั้งยังได้รับการปฏิบัติเป็นอย่างดีในฐานะที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนร่วมพัฒนา

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนที่ดี ต่างก็มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ดี โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความรักใคร่กลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเป็นอย่างมาก อีกทั้งการมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีภาวะผู้นำ จนได้รับความเคารพ ความไว้วางใจ และความนับถือ แก่สมาชิกในชุมชนทุกคน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ชุมชนร่วมพัฒนา มีการเชื่อมประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และได้รับการสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสมาชิกในชุมชนร่วม

มณีพัฒนาทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาชุมชนให้น่ายกย่อง และเป็นแบบอย่างให้แก่หลายชุมชน ทำให้ปัจจุบันชุมชนร่วมมณีพัฒนาได้รับการยอมรับอย่างทั่วถึง ในด้านความเข้มแข็งของด้านการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน และสถาบันการเงิน อีกทั้งได้รับรางวัลการันตีจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย รวมถึงสมาชิกในชุมชนที่มีความรักและดูแลซึ่งกันและกันตั้งแต่คณะกรรมการชุมชน กรรมการ และสมาชิกในชุมชนเอง ต่างก็มองเห็นกันและกันเป็นเสมือนคนในครอบครัวซึ่งกลายเป็นครอบครัวใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นบ้านหลังใหญ่และหลังใหม่ใจกลางชุมชนเมืองที่วังทองกลางแห่งนี้

6.2 การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาได้ก่อประโยชน์ทางวิชาการที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

6.2.1 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนกับการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนร่วมมณีพัฒนามีความคุ้นเคย ผูกพัน และสนิทสนมกันมาตั้งแต่รุ่นของบรรพบุรุษ เนื่องจากพื้นเพของคนในชุมชนส่วนใหญ่ต่างอพยพมาจากต่างจังหวัด และเข้ามาหางานทำในเมือง เมื่อมาอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่จึงคงไว้ซึ่งสังคมเมืองถึงชนบท และเริ่มปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมเมืองโดยคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความเอื้ออาทรแก่กันและกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือและคงไว้สืบต่อกันมา อีกทั้งเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียงต่างรู้จัก และไปมาหาสู่กันอย่างสนิทสนม

ปัจจุบันคนในชุมชนร่วมมณีพัฒนาต่างตั้งรกรากกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนปัจจุบัน และลูกหลานส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เพราะมีความรัก ความเคยชิน ความผูกพันต่อคนในชุมชน จึงเปรียบเสมือนที่ชุมชนแห่งนี้เป็นบ้านของตนเองไปแล้ว ด้านกิจกรรมงานประเพณีวันสำคัญต่างๆ ของชุมชน คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนได้มีการประชุมเพื่อวางแผนและจัดกิจกรรมขึ้นในทุกปี อีกทั้งยังมีสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะผู้อาวุโสต่างก็ได้ให้ความสนใจ และกระตือรือร้นในการเข้าร่วม เมื่อถึงวันงานจริงต่างก็สมาชิกในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วมอย่างคับคั่ง

ด้านการพัฒนาชุมชนของชุมชนร่วมมณีพัฒนานั้นเป็นไปได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากความสนิทสนม และคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและผู้นำชุมชน จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการเปิดรับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และส่วนรวมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เมื่อมองเห็นถึงประโยชน์ต่อส่วนตน และส่วนรวมว่าจะได้ประโยชน์จึงไม่นิ่งนอนใจที่จะลงมือปฏิบัติจึงนำไปสู่หนทางการพัฒนาที่เปิดรับสิ่งใหม่ๆ และร่วมกันเรียนรู้อย่างสามัคคี เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง

สภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นจากเดิม ซึ่งทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้จากความคุ้นเคยจึงเกิดเป็นความไว้วางใจที่มีต่อผู้นำชุมชน ความคล้อยตาม ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี และด้วยปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนจึงส่งผลให้ชุมชนร่วมพัฒนาเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ช่วยหนุนเสริมด้านการดำเนินงานของสวัสดิการชุมชนได้เป็นอย่างดี

6.2.2 ปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำกับการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน

จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการทั้งหมดของชุมชน และสถาบันการเงินชุมชนกองทุนร่วมพัฒนา ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีพื้นเพอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคนในชุมชนต่างก็ให้ความเคารพ ไว้วางใจ และสนิทสนมกลมเกลียวกันมาอย่างยาวนาน การเกิดขึ้นของผู้นำชุมชนร่วมพัฒนานั้น เกิดจากการวางรากฐานมาจากความคุ้นเคยจนกลายเป็นหน้าที่ที่พึงต้องปฏิบัติไปโดยปริยาย จากการสัมภาษณ์ประธานของชุมชนพบว่า ประธานชุมชนท่านปัจจุบันได้เกิดและโตที่ชุมชนแห่งนี้ โดยที่คุณพ่อของประธานชุมชนต่างก็เป็นถึงอดีตประธานชุมชนมาก่อนที่ตนจะรับตำแหน่ง อาจกล่าวได้ว่าตนได้ติดตามพ่อของตนไปทุกที่เสมอในทุกครั้งที่มีการประชุม และได้ช่วยเหลือในด้านการจัดงานกิจกรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน จึงทำให้ตนเองและคนในชุมชนคุ้นหน้าคุ้นตากันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดเป็นความไว้วางใจที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และนำมาซึ่งความไว้วางใจใจตามมา เมื่อมีการเลือกตั้งประธานชุมชนเกิดขึ้นจึงไม่แปลกใจที่ตนจะได้รับตำแหน่งนี้ แต่ตำแหน่งประธานชุมชนจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ มีความเสียสละต่อส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และมีความรับผิดชอบเป็นอย่างดี ทำให้ต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีความเหมาะสม และสมควรแก่การดำรงตำแหน่ง

ปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามมาด้วยความเจริญก้าวหน้า การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน จึงทำให้ผู้ที่จะเป็นผู้นำชุมชนต้องพึงปฏิบัติตนให้คู่ควรกับการได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกในชุมชน เมื่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และผู้นำมีความมั่นคง ความสามัคคี การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะช่วยสนับสนุนให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชนในด้านต่างๆ

อีกทั้งคณะกรรมการชุมชนของชุมชนร่วมพัฒนาท่านอื่นๆ ล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ในการบริหารมาก่อนไม่ว่าจะเป็นการบริหารชุมชน การบริหารองค์กรทางการเงิน และกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ทำให้มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในการบริหารด้านการเงินเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้รับความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นจากสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประธาน คือ คุณไพศาล เป็นผู้ที่มีภาวะของการเป็นผู้นำที่ดี มีความรับผิดชอบ และทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน มีมนุษย

สัมพันธ์ที่ดี จึงสามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งควบคุมการทำงานต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจไว้ เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในภายภาคหน้า และทำให้คนในชุมชนอยู่กันอย่างมีความสุขอีกด้วย

6.2.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนกับการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกของชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีส่วนร่วมเป็นอย่างดีในทุกกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น อีกทั้งมีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจกับการร่วมกันพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้นอยู่เสมอ โดยสังเกตได้จากการประสบความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยสมาชิกมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตนเอง มีวินัยในการออม และการชำระหนี้เงินกู้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ สมาชิกบางรายยังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และมีการชักชวนบุคคลภายนอกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชนอีกด้วย อีกทั้งยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง และเหนียวแน่นของคนในชุมชนเป็นอย่างมากจึงจะได้มาซึ่งการประสบความสำเร็จจนได้รับยกย่องเป็นสถานที่ศึกษาดูงานให้ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในปัจจุบัน

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนานั้นอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัย การมีน้ำใจ ช่วยเหลือ และมีส่วนร่วม ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม จนได้มีการพัฒนามาสู่การจัดสวัสดิการที่มีแบบแผนมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีระเบียบแบบแผนการดำรงชีวิตที่มั่นคงขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอีกด้วย

จากการสัมภาษณ์ คุณละเมียด หนึ่งในคณะกรรมการชุมชน กล่าวว่าในตอนแรกที่เริ่มโครงการของการออมเงินขึ้นในชุมชนยังมีเพียงสมาชิกส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้ให้ความสนใจ และเข้าร่วมโครงการ แต่เมื่อวันเข้าเห็นว่าสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการการออมเงินได้รับผลตอบแทนจริง จึงเริ่มหันมาสนใจเข้าร่วม เพราะเห็นว่าไม่มีอะไรที่เสียหาย อีกทั้งคนที่ได้รับประโยชน์ก็คือตนเอง จึงชักชวนกันมาเข้าร่วมโครงการ และนานวันเข้าการที่เข้าร่วมโครงการก็นำมาซึ่งความสนิทสนม กลมเกลียวกันขึ้น เนื่องจากต้องพบปะกันในทุกๆ เดือนเพื่อนำเงินมาฝาก ทำให้เกิดเป็นสายใยของความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เมื่อมีโครงการใหม่หรือกิจกรรมใดๆ ของชุมชนก็ไม่ยากเลยที่จะให้ความสนใจ และสมัครเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งด้วยความเต็มใจ จึงนำมาด้วยความมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนยังมีการสนับสนุนให้เกิดโครงการดีๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องอย่างไม่หยุดนิ่ง กล่าวคือ สมาชิกชุมชนจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการ

ชุมชนอยู่เสมอ อีกทั้งให้ความสนใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นเมื่อมีการจัดประชุมเกิดขึ้นโดยสมาชิกต่างได้ให้ความสนใจ และมากันอย่างพร้อมเพรียงในวันที่มีประชุม จะให้ได้ว่าการศึกษาที่ชุมชนร่วมพัฒนาถึงทุกวันนี้ได้ล้วนเกิดขึ้นมาจากความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนทั้งนั้น

6.2.4 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกกับการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนร่วมพัฒนาได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี สมาชิกมีความพร้อม และมีความกระตือรือร้น ในการพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ อีกทั้งสมาชิกยังมีความสามัคคี และมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ทำให้ส่งผลดีต่อการดำเนินงานสวัสดิการในด้านต่างๆ

กล่าวคือชุมชนร่วมพัฒนาในปัจจุบันเป็นชุมชนต้นแบบในด้านการศึกษาดูงานจากชุมชนต่างๆ ในด้านการจัดการสวัสดิการด้านกองทุน เนื่องด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนต่างมีความใฝ่รู้ และต่างพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ชุมชนสามารถเปิดรับสิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้หน่วยงานภายนอกต่างพร้อมให้การสนับสนุนและช่วยเหลือชุมชนร่วมพัฒนาอย่างมาก ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารออมสิน และสำนักงานเขตวังทองหลาง ทุกหน่วยงานต่างให้การสนับสนุนโดยการให้สมาชิกในชุมชนได้รับการอบรมด้านการเพิ่มพูนทักษะความรู้และความสามารถ อบรมด้านการบริหารจัดการด้านการออม ด้านการพัฒนาชุมชน อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนด้านเงินทุนในการดำเนินงานในโครงการต่างๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพให้สมาชิกในชุมชนและชุมชนให้ดีขึ้นตามลำดับ โดยจัดให้มีการอบรมด้านอาชีพให้แก่บุคคลว่างงานเพื่อที่จะนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ จัดให้มีการอบรมเพิ่มทักษะแก่สมาชิกคณะกรรมการชุมชนเพื่อเพิ่มพูนทักษะความสามารถในการจัดการบริหารและการปกครอง จัดให้มีการอบรมสมาชิกให้รู้จักการออมเงิน โดยมีหน่วยงานของธนาคารออมสินเข้ามาช่วยวางรากฐานด้านการเงินและความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ให้แก่สมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดระบบและมีแบบแผนมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้ชุมชนพัฒนาและสามารถยกระดับขึ้นมาจนเป็นชุมชนตัวอย่างในปัจจุบันนี้ได้

หน่วยงานภายนอกที่มีการเชื่อมประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารออมสิน และสำนักงานเขตวังทองหลาง โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จะให้การสนับสนุนในด้านของพื้นที่สำหรับใช้เป็นสถานที่ตั้งของชุมชนร่วมพัฒนา อีกทั้งยังร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จัดให้มีโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน จัดตั้งกองทุนของ

ชุมชนเพื่อดูแลในเรื่องการฝากเงิน ออมเงิน กู้เงินของคนในชุมชน อีกทั้งมีการพาไปอบรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนวัยเรียนของชุมชนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนยังร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ อีกทั้งมอบทุนการศึกษาให้แก่ศูนย์เด็กเล็กเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมถึงสำนักงานเขตวังทองหลางจะสนับสนุนเงินช่วยเหลือค่านมแม่เด็กในทุกเดือน ด้านธนาคารออมสินทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ในการบริหารการเงิน พร้อมทั้งสนับสนุนเครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ธนาคารออมสิน จัดให้มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นๆ ประมาณ 1 - 2 ครั้งต่อปี จากการที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเป็นอย่างดีทำให้ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนยกระดับขึ้นเป็นชุมชนตัวอย่าง ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย และได้รับความสนใจจากหน่วยงานภายนอกเพื่อเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก นำมาซึ่งความภาคภูมิใจให้แก่สมาชิกชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และหน่วยงานภายนอกที่ได้ให้การสนับสนุนอีกด้วย

6.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสวัสดิการชุมชน

6.3.1 ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้านด้านวิสาหกิจชุมชน ต่อหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ควรเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพ หรือฝึกอบรมอาชีพเสริมให้คนในชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้และทุนหมุนเวียนภายในชุมชน

6.3.2 สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ควรดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินที่เป็นปัจจุบันเพื่อให้สมาชิกและคนในชุมชนได้รับทราบ เช่น งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน จะยังทำให้เกิดความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จากการสังเกตของผู้วิจัยในการลงพื้นที่ พบว่าสถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา มีการเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินอยู่แล้ว แต่ข้อมูลอาจยังไม่เป็นปัจจุบันเท่าที่ควร

6.3.3 สถาบันการเงินชุมชนกองทุนรุ่งมณีพัฒนา ควรมีการปรับเปลี่ยนวันรับชำระเงินกู้ยืมใหม่ ให้ตรงกับวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ จากเดิมที่กำหนดไว้ คือ ทุกวันที่ 8 ของเดือน ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกสะดวกในการมาใช้บริการ และในขณะเดียวกันคณะกรรมการที่มีอาชีพประจำก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

6.3.4 ควรนำเงินผลกำไรบางส่วนที่ได้จากกองทุนมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความสวยงาม และร่มรื่นขึ้น จากการปลูกต้นไม้ในชุมชน และควรซื้อถังขยะตั้งไว้ตามจุดต่างๆ ในชุมชนเพื่อ รณรงค์เรื่องการช่วยกันรักษาความสะอาดให้เกิดแก่ชุมชน

6.3.5 ควรเร่งดำเนินการในการสร้างคนรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทนในอนาคต เพื่อเข้ามาสานต่อ การดำเนินงาน และทดแทนคณะกรรมการชุดปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการขาดบุคลากร ในการบริหารงาน โดยอาจเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาเรียนรู้งาน หรือช่วยเหลืองาน และให้ ค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

6.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

6.4.1 ควรที่จะศึกษาเพิ่มในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ เกี่ยวกับด้านความพึงพอใจของ สมาชิกถึงปัญหา และความต้องการที่ต้องการให้ชุมชนจัดสวัสดิการในด้านอื่นๆ เพิ่มเติมต่อไป

6.4.2 ควรที่จะศึกษาเพิ่มในส่วนของความพึงพอใจสวัสดิการที่ได้จัดขึ้นในชุมชนว่าส่งผล อย่างไรบ้างต่อความเข้มแข็งของชุมชน

6.4.3 ควรที่จะศึกษาเปรียบเทียบสวัสดิการของชุมชนอื่น เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาที่ สามารถต่อยอด และช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2551. คู่มือการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- คำเป่ง หลวงยานะ. 2547. รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนระหว่างองค์กรชุมชนและหน่วยงานรัฐบาลตำบลแม่ฐาน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เครือข่ายสวัสดิการชุมชน. 2550. สวัสดิการชุมชน คนไม่ทิ้งกัน. กรุงเทพมหานคร. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา และคณะ. 2551. โครงการศึกษาผลกระทบของระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นและตัวชี้วัดความสำเร็จในมุมมองของชุมชน: กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านฝ้อ จังหวัดหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัย. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตสกา จำปา. 2548. กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรัสวัชร์ ภักดีวุฒิ. 2556. คุณลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 32 (พฤษภาคม-มิถุนายน): 117-131.
- เจตนาถ แซ่เจีย. 2548. ประเภทและวิธีการจัดการสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายออมทรัพย์หลักสี่ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉันทนา จันท์บรรจง. 2542. จิตวิทยาการบริหาร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- เจลิยว บุรีภักดิ์ และคณะ. 2545. การวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- ชนินทร์ วะสีนนท์. 2549. การจัดการสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไก กระบวนการจัดการตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ชัยพร พิบูลศิริ. 2551. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กร
ชุมชน. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 48 (1): 57-84.
- ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์. 2546ก. เศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนหมู่บ้านชนบท: รายงานวิจัยฉบับ
สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์. 2546ข. สวัสดิการชุมชนชนบทไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญ รุปสม. 2548. ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน:
กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม.). วิทยานิพนธ์ปริญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2547. ทูลสังคม และทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่
ในรวมบทความจากการประชุมวิชาการ ประจำปี 2547 มหาวิทยาลัยนเรศวร.
กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. ลีฟวิ่ง.
- ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. 2540. หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทัศนีย์ ลักขณาภิชนัช. 2548. สวัสดิการชุมชน: เส้นทางสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์.
- นิตย์ สัมมาพันธ์. 2546. ภาวะผู้นำ: พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- บังอร ไชยเผือก. 2550. การศึกษาคุณลักษณะของผู้นำแบบผู้รับใช้และบรรยากาศของโรงเรียน
คาทอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2530. คนจนเมืองในทศวรรษ ใน คนจนไทยในมิติทางสังคม. ณรงค์ เพ็ชร
ประเสริฐ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: เอ็ดสันเพรส โปรดักส์.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ. 2546. การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส:
กลุ่มเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. 2542. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- ประสาน หอมพูล และทิพวรรณ หอมพูล. 2540. จิตวิทยาทั่วไป: จิตวิทยาธุรกิจ.
กรุงเทพมหานคร: วังอักษร.

- พงษ์วิทย์ เขียวโป. 2540. การส่งเสริมให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลนางามและตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พยอม วงศ์สารศรี. 2534. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สุภาการพิมพ์.
- พรรณทิพย์ เพชรมาก และคณะ. 2547. สถิติการชุมชนแก้จนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- พระมหาสนิท สุทนต์. 2544. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พริมพรรณ จันทุมมา. 2557. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิล บ้านค่านางรวบ ตำบลค่าน้ำแซบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 6 (พฤษภาคม-มิถุนายน): 94-107.
- พิชาวีร์ เมฆขาย. 2550. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 33 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 157-171.
- ภาวิวัฒน์ พันธุ์แพ. 2546. ทฤษฎีผู้นำ = Leadership Theory. เชียงใหม่: ภาควิชาการจัดการ. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ภูวิศ ประสาทไทย. 2546. กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบาก (SIF MENU 5) บ้านโคกจะบก หมู่ 9 ตำบลลำโรงใหม่ อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มดิชน. 2553 (10 ตุลาคม). ปฏิรูปประเทศไทย: เครือข่ายสลัม 4 ภาคกับการเคลื่อนไหววันที่อยู่สากล: 9.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2543. ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. 2544. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน = Human Behavior and Self Development. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์. 2548. ทูทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

- วริฐฐา แก้วเกตุ. 2550. การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนโดยหุ้นส่วนการพัฒนาหลายฝ่าย ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลน้ำเกีฮื่นกิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม. การศึกษาอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา เศรษฐศาสตรธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริพงษ์ ศรีชัยมัยรัตน์. 2542. ญญแจสู่ความเป็นเลิศทางการบริหารคน. กรุงเทพมหานคร: เอ อาร์ อินฟอร์เมชันแอนด์ พับลิเคชั่น.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน. 2547. สรุปผลการสัมมนาสวัสดิการชุมชนแก่น อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน. 2550. องค์กรการเงินชุมชน เส้นทางสู่การบูรณาการ ทุนชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน. 2551. พลังชุมชนแก้ความยากจน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน. 2552. คู่มือการดำเนินการโครงการสนับสนุนการจัด สวัสดิการชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สมคิด แก้วทิพย์. 2551. รูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนบนฐานวัฒนธรรม ที่เหมาะสมกับพื้นที่อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อมหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมชัย ฤชุพันธุ์. 2548. ความเหมาะสมของระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพสำหรับ แรงงานนอกระบบโดยผ่านกลไกชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายการ ออมและการลงทุน และกลุ่มงานคุณภาพการเงิน การออมและการลงทุน.
- สมยศ นาวิการ. 2538. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. 2545. บทเรียนและองค์ความรู้ (ชุดที่ 1) การจัดสวัสดิการชุมชนโดย เครือข่ายองค์กรชุมชน: ชุมชนดูแลกันอย่างยั่งยืนได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. 2558. ค้นวันที่ 26 ธันวาคม 2558 จาก <http://www.crownproperty.or.th/post/โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ>

สุริยันต์ ทองหนูเอียด. 2553 (3 ตุลาคม). ชานชาลาประชาชน: คนจนเมืองกับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม. ไทยโพสต์: 6.

สุเมธ ทรายแก้ว. 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสรี พงศ์พิศ. 2547ก. ถอดรหัสภูมิปัญญาไทยอีกหนึ่งทุนทางสังคม ภูมิปัญญาชาวบ้าน การพัฒนาแบบยั่งยืน. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 41 (กันยายน-ตุลาคม): 6-10.

เสรี พงศ์พิศ. 2548ข. แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.

อมรา พงศาพิชญ์. 2546. มุมมองเรื่องทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนมนุษย์ ในบริบทของวิกฤติเศรษฐกิจและผลกระทบทางสังคม. ในสรุปผลการสัมมนาทางวิชาการทุนทางสังคม: มรดกเก่าจะนำไปรอดจริงหรือ. บัณฑิต พรหมพักพิง และสุวิทย์ ชีรสาดศรี, บรรณาธิการ, หน้า125-128. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา.

อรพรรณ ภูมิสุวรรณ. 2544. การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมในการจัดการ นิคมสร้างตนเองเพื่อการพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีสร้างตนเองภาคใต้ ตามแผนตอนสภาพนิคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2548. รายงานการวิจัยโครงการประเมินและสังเคราะห์งานวิจัยวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

อิระวัชร จันทร์ประเสริฐ. 2539. สถิติการสังคมเชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอนก นาเคบุตร. 2545. ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.

Autry, J.A. 2001. **The Servant Leader: How to Build a Creative Team, Develop Great Morale, and Improve Bottom-line Performance.** Roseville, CA: Prima.

Bass, Bernard M. 1985. **Leadership and Performance Beyond Expectation.** New York: The Free Press.

Daft, R. L. 2002. **The Leadership Experience.** 2nd ed. Orlando, FL: Hartcourt College Publishers.

David, Schwartz. 1980. **Practice and Process.** New York: McGraw – Hill.

- Greenleaf, R. K. 1970. **The Servant as Leader**. Newton Centre, MA: The Robert K. Greenleaf Center.
- Koontz , H. and Weihrich . H. 1988. **Management**. New York: McGraw –Hill.
- McFarland,D.E. 1979. **Management Foundation and Practices**. New York: MacMillan.
- Mitchell, Terrence R., and Larson. Jr. Jane R. 1987. **People in Organization: An Introduction to Organizational Behavior**. Singapore: McGraw – Hill.
- Mushinsky, Paul M. 1997. **Psychology Applied to Work an Introduction to Industrial and Organizational Psychology**. California: Brooks/Cole.
- Robbins, Stepen.P. 1991. **Organization Behavior**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice – Hill.
- Schultz, D.P. and Schultz, S.E. 1998. **Psychology and Work to Day: An Introduction to Industrial and Organizational Psychology**. New York: Macmilan.
- Schwartz, Lita Linzer. 1980. **Criteria for Effective University Teaching. Improving College and University Teaching. 28 (3): 120-123.**
- Spears. 2004. Practicing Servant Leadership. **Leader to Leader**. Fall (34): 7 -11
- Stogdill, R.M. 1974. **Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research**. New York: Free Press.
- Stoner, James A.F. and Freeman, Edward R. 1989. **Management**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice – Hill.
- Wong, T. P., and Davey, D. 2007. **Best Practices in Servant Leadership**. Paper presented at the Servant Leadership Research Roundtable, Regent University.
- Yukl, Gary A. 1989. **Leadership in Organization**. Englewood Cliffs: Prentice - Hill.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวทางคำถามประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกการจัดการสวัสดิการชุมชนของคนจน เมือง: กรณีศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1) การศึกษา
- 2) ภูมิลำเนา (พื้นเพเป็นคนจังหวัด/ เข้ามาอยู่อาศัยที่ชุมชนนี้ตั้งแต่)
- 3) อาชีพหลัก / อาชีพรอง (รายได้ต่อปี)
- 4) บทบาทหน้าที่ในชุมชนหรือสถาบันการเงินชุมชน (ตำแหน่ง, หน้าที่รับผิดชอบ, วาระของการดำรงตำแหน่ง)
- 5) ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำรงตำแหน่งหรือการเป็นสมาชิก
- 6) สาเหตุหรือแรงจูงใจในการทำงานให้กับชุมชน / สาเหตุที่ร่วมเข้าเป็นสมาชิก
- 7) ความผูกพันต่อสมาชิกในชุมชน (มีความคุ้นเคยต่อสมาชิกในละแวกบ้านใกล้เคียง/ มีความคุ้นเคยต่อคณะกรรมการชุมชน/ มีความคุ้นเคยต่อคณะกรรมการและสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน)
- 8) การฝากเงินกับสถาบันการเงินชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน, กลุ่มสัจจะสตรี, กองทุนวันละบาท, กองทุนรักษารักษาบ้านรักษาดิน)
- 9) การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนต่อการเกิดขึ้นของสวัสดิการ (สม่ำเสมอ, บางครั้ง อธิบายเหตุผล)

- 10) ความเห็นหรือทัศนคติต่อหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้การสนับสนุน/ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ธนาคารออมสิน, สำนักงานเขตวังทองหลาง)
- 11) ความคิดเห็นต่อประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบัน
- ความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นอย่างดี
 - ความไว้วางใจ
 - ความเหมาะสมในการเป็นผู้นำ
 - ความเสียสละตนเพื่อส่วนรวม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานชุมชน การก่อเกิดและพัฒนาการของชุมชน

- 1) ความเป็นมาของชุมชน
- สภาพพื้นที่โดยรอบของชุมชนก่อนการก่อตั้งชุมชน
 - ปีที่เริ่มตั้งของชุมชน
 - สาเหตุของการอพยพมาจากภูมิลำเนาเพื่อตั้งถิ่นฐานที่ชุมชน
 - ความเหมาะสมของการตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนแห่งนี้ (ทำเล, การคมนาคม, สภาพพื้นดิน)
 - การพัฒนาการของชุมชน (เริ่มก่อตั้ง – จนพัฒนาถึงปัจจุบัน)
 - การเริ่มต้นของสาธารณูปโภค (เริ่มก่อตั้ง – จนพัฒนาถึงปัจจุบัน)
 - ชุมชนรุ่งเรืองพัฒนาได้ประกาศให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร
 - เริ่มมีการแต่งตั้งประธานชุมชนคนแรกขึ้นเมื่อปี (สาเหตุของการแต่งตั้งประธานชุมชน, เกณฑ์ในการเลือกมาจากความสนิทสนม, มาจากการลงประชามติ)
- 2) ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน (ตั้งแต่อดีต – จนถึงปัจจุบัน)
- สถานที่ตั้งชุมชน, สถานที่สำคัญ (ทิศเหนือ, ทิศใต้, ทิศตะวันออก, ทิศตะวันตก)
 - การคมนาคม (ตั้งแต่อดีต – จนถึงปัจจุบัน)
 - ลักษณะพื้นดินของชุมชน (ด้านการคมนาคม, การเลือกทำเลในการก่อสร้างบ้าน, การทำนาและเพาะปลูก)
 - การเข้าถึงของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชน (น้ำ, ไฟฟ้า, สถานีอนามัย)

- ลักษณะการเลือกทำเลสำหรับก่อสร้างบ้านของชุมชน (กรณีบุกรุกและกรณีมีสัญญาเช่า)
- 3) อาณาเขตและขนาดของชุมชน
- ชุมชนมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนหรือสถานที่
 - พื้นที่โดยรวมทั้งหมดของชุมชน
 - จำนวนครัวเรือนในชุมชนทั้งที่มีบ้านเลขที่และไม่มีบ้านเลขที่
 - การวางผังชุมชนสำหรับพื้นที่สัญญาเช่า
 - ประชากร (ชาย, หญิง)
 - ประชากร (เด็ก, วัยรุ่น, วัยทำงาน, ผู้สูงอายุ) / (ผู้ที่มีงานทำ, ผู้ที่ไม่มีงานทำ)
 - ขนาดของครัวเรือน
 - ความสนิทสนมคุ้นเคยของเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียง
 - การอพยพย้ายถิ่นฐาน (สาเหตุ ไม่มีงานทำ, รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ)
- 4) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชน (อาชีพ, การศึกษา, สถานทางเศรษฐกิจ)
- ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีระดับการศึกษา (ความเห็นต่อการศึกษาล่าเรียนในระดับประถม/มัธยม/ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี)
 - การส่งบุตรหลานเข้าเรียน (ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนของชุมชน, โรงเรียนละแวกใกล้เคียง)
 - สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนปัจจุบัน (เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแบบเช่าช่วง, ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในสิ่งปลูกสร้าง มีสัญญาและไม่มีสัญญาเช่า)
 - กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพภายในชุมชน (หอพัก, ร้านขายอาหาร, ร้านขายของชำ, กลุ่มจักรยานยนต์รับจ้าง)
- 5) งานประเพณี และวันสำคัญทางศาสนา
- การจัดงานประเพณี และวันสำคัญทางศาสนาที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี
 - สมาชิกในชุมชนให้ความสนใจและร่วมมือ (มาก, น้อย)
 - ผู้รับผิดชอบและดำเนินการจัดกิจกรรมงานประเพณีวันสำคัญทางศาสนา
 - การกำหนดวันที่ และสถานที่ในการจัดงานประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา
 - สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดงานประเพณี (มาก/น้อย)

- งานประเพณี วันสำคัญทางศาสนา มีการชักชวนชุมชนใกล้เคียงให้เข้าร่วม (ชุมชนที่เข้าร่วม มาก/น้อย)

ส่วนที่ 3 ด้านการบริหารจัดการชุมชน

- 1) การแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนอย่างไม่เป็นทางการครั้งแรก/ แต่งตั้งโดย/ วาระของการดำรงตำแหน่ง
- 2) เกณฑ์ในการเลือกคณะกรรมการชุดใหม่เพื่อดำรงตำแหน่งแทนคณะกรรมการชุดเก่า (ความคุ้นเคย, ภาวะผู้นำ)
- 3) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน (รายชื่อคณะกรรมการและสถานะในการดำรงตำแหน่ง)
- 4) สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาเมื่อชุมชนได้ประกาศให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (การอพยพของคนที่เข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น, ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมากขึ้น, ได้รับสาธารณูปโภคมากขึ้น, ได้รับความสะดวกสบาย และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น)
- 5) คณะกรรมการชุมชนมีการกระจายข้อมูลข่าวสารของชุมชนอย่างทั่วถึง โดยสมาชิกในชุมชนสามารถร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมพัฒนาชุมชน/ ทางคณะกรรมการชุมชนร่วมพัฒนาเปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม
 - การประชุมเพื่อหารือถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน (ต่อสัปดาห์/ เดือน/ ปี)
 - ผู้เข้าร่วมประชุม (สมาชิกของชุมชน, เฉพาะคณะกรรมการหรือสมาชิกบางส่วนที่ได้รับความไว้วางใจ)
- 4) คณะกรรมการชุมชนมีความโปร่งใสในการบริหาร (การเปิดเผยข้อมูลสำคัญให้สมาชิกชุมชน)
 - คณะกรรมการชุมชนมีความเสียสละส่วนตน และทำเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกชุมชน
 - คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทความเป็นผู้นำที่ดี (ความเอาใจใส่, ความซื่อสัตย์, ความโอบอ้อมอารี, ความน่าเชื่อถือ)

ส่วนที่ 4 ด้านการจัดการสวัสดิการของชุมชนร่วมพัฒนา

1) สวัสดิการกองทุนทุกกองทุน

- การก่อเกิดจนถึงปัจจุบัน
- ผู้สนับสนุน (คณะกรรมการและสมาชิกชุมชน/ หน่วยงานภายนอก)
- กฎระเบียบ
- การดำเนินงานหรือกิจกรรม (การฝากเงิน, การออมเงิน, การกู้เงิน, การได้รับเบี้ยสะสม)
- ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วม

2) ด้านการบริหาร

- วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการทุกกองทุน
- การจัดประชุม (สมาชิกสามารถเข้าร่วมประชุมได้, จำเพาะกรรมการเท่านั้น)
- กฎระเบียบที่ต้องพึงปฏิบัติตามของแต่ละสวัสดิการกองทุน
- การดำเนินงานของคณะกรรมการ
- สมาชิกมีความตรงเวลา และให้ความร่วมมือในวันส่งเงินอย่างสม่ำเสมอ

3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนร่วมพัฒนา

- การก่อเกิดจนถึงปัจจุบัน
- ผู้สนับสนุน (คณะกรรมการและสมาชิกชุมชน/ หน่วยงานภายนอก)
- การดำเนินงานหรือกิจกรรม การจัดการเรียนการสอน (อายุของเด็ก/ ค่าบำรุงการศึกษาเด็กในชุมชนและเด็กนอกชุมชน)
- ครูพี่เลี้ยงต่อห้อง (ระดับการศึกษา, เงินเดือน, ค่าเบี้ยเลี้ยง)
- ปัจจุบันเด็กนักเรียนทั้งหมด/ แบ่งเป็นห้อง (เพศชาย, เพศหญิง/ เด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชน/ เด็กที่อาศัยอยู่นอกชุมชน)
- การจัดกิจกรรมงานประเพณี งานวันสำคัญทางศาสนา งานกีฬา (จัดขึ้นทุกปีอย่างสม่ำเสมอ, หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน)

- ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา (ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม)
- ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

4) ชมรมผู้สูงอายุ

- การก่อเกิดจนถึงปัจจุบัน
- ผู้สนับสนุน (คณะกรรมการและสมาชิกชุมชน/ หน่วยงานภายนอก)
- กฎระเบียบ
- การดำเนินงานหรือกิจกรรม (การรวมกลุ่มเสริมสร้างรายได้)
- ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วม

ภาคผนวก ข

ระเบียบสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

1. พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547

ประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1) มาตรา 5 (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนงานอื่นใด ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง

แหล่งเงินทุนหมุนเวียน

2) มาตรา 5 (2) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

การฝากเงิน-ถอนเงิน

3) มาตรา 5 (3) รับฝากเงินจากสมาชิกและจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์

เป็นการพัฒนาและเป็นสวัสดิการ

4) มาตรา 5 (5) กระทำการใดๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต สวัสดิภาพ และสวัสดิการของสมาชิก หรือประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมเข้มแข็งทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ของกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

เรียกเก็บค่าบริการจากการดำเนินงานจากทุนและทรัพย์สิน

5) มาตรา 6 (5) ดอกผล รายได้ หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้าน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน

6) มาตรา 9 (1) บริหารกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล และจัดสรรดอกผลรายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้าน (2) ออกประกาศระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารกองทุนหมู่บ้าน

อำนาจของคณะกรรมการกองทุนที่จัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนอื่น

7) มาตรา 9 (5) จัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนตามประกาศที่คณะกรรมการกำหนด

2. ขอบเขตในการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนตามพรบ.กองทุนหมู่บ้านฯ พ.ศ.2547

1) รูปแบบของ สถาบันการเงินชุมชน

- (1) สถาบันการเงินชุมชนเป็นกิจกรรมหนึ่งของกองทุนหมู่บ้าน
- (2) สถาบันการเงินชุมชนเกิดจากกองทุนหมู่บ้านหลายกองทุนร่วมกันจัดตั้งขึ้น
- (3) สถาบันการเงินชุมชนเกิดจากการยุบรวมกองทุนหมู่บ้านเข้าด้วยกัน
- (4) สถาบันการเงินชุมชนเกิดจากกองทุนหมู่บ้านร่วมกับกลุ่มการเงินในชุมชน

3. กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน อยู่ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2547

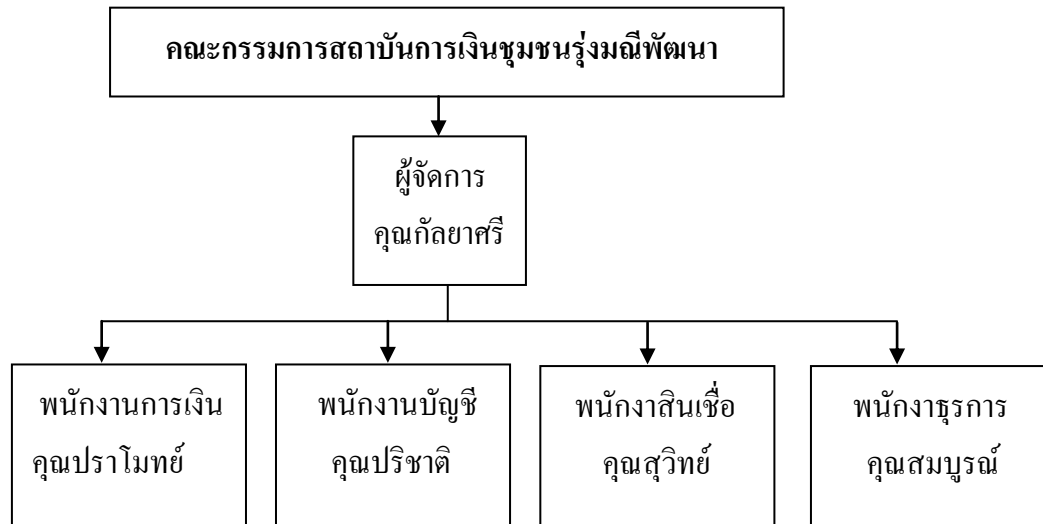
1) กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนในระยะแรก ประกอบด้วย

- (1) เป็นแหล่งเงินทุนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว
- (2) ส่งเสริมการออมของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง
- (3) ขยายการบริการทั้งในด้านพื้นที่และรูปแบบ
- (4) เป็นกิจกรรมธุรกรรมการเงินพื้นฐาน ได้แก่ การฝาก ถอนเงิน ให้กู้ยืมเงิน และ

เป็นจุดบริการการชำระเงิน (PAYPOINT)

- (5) เชื่อมโยงกับระบบสถาบันการเงินอื่นๆ

4. โครงสร้าง และเกณฑ์การจัดตั้ง สถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

- 1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ มีอำนาจจัดการบริหารสถาบันการเงินชุมชน ดังนี้
 - (1) แต่งตั้งบุคลากรทำหน้าที่บริหารสถาบันการเงินชุมชน
 - (2) ออกหรือแก้ไข กฎ ระเบียบ คำสั่ง เงื่อนไข ในการบริหารสถาบันการเงินชุมชน
 - (3) จัดหาสำนักงานเป็นสัดส่วน
 - (4) จัดทะเบียนเป็นนิติบุคคล
 - (5) มีความสามารถขยายพื้นที่การให้บริการ
- 2) ผู้บริหารสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา
 - (1) ได้รับการแต่งตั้งและมอบหมายหน้าที่จากคณะกรรมการกองทุนฯ
 - (2) ตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน มีดังนี้
 - ผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชน
 - พนักงานการเงิน
 - พนักงานบัญชี
 - พนักงานสินเชื่อ
 - พนักงานธุรการ
 - พนักงานอื่นๆ ตามความเหมาะสม

5. การจัดการบริหารงานด้านต่างๆ

1) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ

- (1) แต่งตั้งบุคลากรทำหน้าที่บริหารสถาบันการเงินชุมชน
- (2) กำหนดหน้าที่พนักงานทุกระดับ (ผู้จัดการ พนักงานการเงินพนักงานบัญชี พนักงานสินเชื่อ พนักงานธุรการ อื่นๆ)
- (3) กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก เงินกู้
- (4) กำหนดธุรกิจการเงิน เช่น การฝากเงินประเภทเพื่อเรียก การฝากเงินประเภทฝากประจำรายเดือน การกู้เงินตามระยะเวลาการฝากเงิน ทั้งระยะสั้น-ยาว การบริการรับชำระเงินค่าบริการต่างๆ (CSO Payment)
- (5) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการต่างๆ เช่น สมุดหาย/ชำรุดค่าบริการสินเชื่อ อื่นๆ
- (6) กำหนดขั้นตอนแต่ละขั้นตอนของระบบการทำงาน เช่น ปล่อยเงินกู้ การฝากเงิน การถอนเงิน การรับชำระเงินกู้ การรับฝากเงินสัจจะ/หุ้น การรับชำระค่าบริการ สาธารณูปโภคแทนสถาบันการเงินอื่นๆ
- (7) กำหนดเวลาการทำงาน เปิด-ปิด
- (8) กำหนดการจัดซื้อ - จัดจ้างครุภัณฑ์สำนักงาน
- (9) กำหนดคำตอบแทนบุคลากรในการทำหน้าที่ (ถ้ามี)
- (10) กำหนดการช่วยเหลือสวัสดิการด้านต่างๆ
- (11) ดูแลจัดการบริหารด้านงบการเงินต่างๆ เช่น รายได้-ค่าใช้จ่าย กำไร-ขาดทุน
- (12) วางแผนงานกำหนดนโยบาย

6. อำนาจหน้าที่ของบุคลากรทำหน้าที่ในสถาบันการเงินชุมชน

1) ผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชน มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

- (1) แต่งตั้งคณะกรรมการรักษาเงินสด
- (2) แต่งตั้งคณะกรรมการการให้สินเชื่อประเภทต่างๆ
- (3) มอบหมายผู้ทำหน้าที่แทน ตำแหน่งผู้จัดการ ในขณะลา หรือไม่อยู่
- (4) แต่งตั้งผู้ทำหน้าที่แทนพนักงานอื่นๆ ในขณะลา หรือไม่อยู่
- (5) มีอำนาจในการเบิกค่าใช้จ่ายต่างๆ

(6) เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ในการจัดการบริหาร
และวางแผนงาน

(7) ควบคุมดูแลพนักงานในการทำหน้าที่ให้ถูกต้องตามระเบียบกองทุน
หมู่บ้าน

(8) ควบคุม สั่งการบริหารงานต่างๆ ไปโดยไม่ขัดต่อระเบียบ หรือคำสั่งของ
กองทุนหมู่บ้าน

2) พนักงานการเงิน มีหน้าที่ดังนี้

(1) ยืมเงิน - ส่งเงินประจำวันให้ถูกต้อง
(2) รับเงินฝาก - ถอนจากลูกค้าให้ถูกต้อง
(3) ตรวจสอบการบันทึกการลงบัญชีให้ถูกต้อง
(4) ปิดบัญชีงานสิ้นวันให้ถูกต้อง ตรงกับเอกสารหลักฐานประกอบ เช่น
สลิปการฝากเงิน - ถอนเงิน เอกสารการจ่ายเงินกู้ - รับชำระเงินกู้ อื่นๆ

(5) ปรับปรุงข้อมูล แก้ไขข้อมูล กรณีที่ลงรายการผิดพลาด เช่น ลงฝากเป็น
ถอน ลงถอนเป็นฝากลงฝาก-ถอนจำนวนเงินไม่ถูกต้อง อื่นๆ

(6) จ่ายเงินกู้ - รับชำระเงินกู้ให้ถูกต้อง
(7) รับ-จ่ายเบ็ดเตล็ดต่างๆ ไปให้ถูกต้อง
(8) ติดต่อลูกค้าที่มาใช้บริการ
(9) ทำงานตามที่ผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชนสั่ง โดยไม่ผิดระเบียบของ
กองทุนหมู่บ้าน

3) พนักงานบัญชี มีหน้าที่ดังนี้

(1) ทำบัญชีงานมือประจำวันควบคู่ไปกับบัญชีระบบเครื่องคอมให้ถูกต้อง
(2) ทำงานตามที่ผู้จัดการฯสั่งโดยไม่ผิดระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน
(3) ตรวจสอบเอกสารการบันทึกบัญชีทุกประเภท เช่น สลิปการฝาก -
ถอนใบประกอบการ การจ่ายเงินกู้ - รับชำระเงินกู้ เอกสารรับชำระค่าธรรมเนียมต่างๆ อื่นๆ

(4) ตรวจสอบรายงานงบการเงินจากระบบเครื่องคอมพิวเตอร์

(5) ตรวจสอบการนำส่งเงินระหว่างสถาบันการเงินชุมชน - ธนาคาร

(6) จัดทำสมุดหรือทะเบียนคุมเอกสารทางการเงินทุกประเภท

(7) จัดเก็บเอกสารบันทึกประจำวันไว้ในที่ปลอดภัย เช่น สลิปการฝาก - ถอน ใบเสร็จรับเงิน รายงานจากระบบเครื่องคอมพิวเตอร์ประจำวัน อื่นๆ

4) พนักงานสินเชื่อ มีหน้าที่ดังนี้

(1) จัดทำแฟ้มเอกสารประกอบสินเชื่อ

(2) ตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่ใช้ในการประกอบสินเชื่อให้ถูกต้อง ครบถ้วน เช่น สำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน รายได้ อาชีพ (ของผู้กู้/ผู้ค้ำประกัน)

(3) ติดตามหนี้ค้างชำระ

(4) จัดทำนิติกรรมสัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกันให้ถูกต้องครบถ้วน

(5) จัดเก็บเอกสารสำคัญ เช่น สัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกัน เอกสารสิทธิ
ไว้ในที่ปลอดภัย

(6) นำเสนอวิเคราะห์วงเงินอนุมัติของผู้ต่อคณะกรรมการสินเชื่อ

(7) นัดปล่อยเงินกู้

(8) แก้ไขปรับปรุง ข้อมูลที่ผิดพลาดการให้สินเชื่อทุกประเภท

(9) ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ผิดระเบียบกองทุนหมู่บ้าน

5) พนักงานธุรการ มีหน้าที่ดังนี้

(1) รับหนังสือเข้า-ออก

(2) จัดเก็บเอกสารที่สำคัญ เช่น ระเบียบคำสั่ง บันทึกการประชุม แต่งตั้ง
พนักงานทำหน้าที่ แต่งตั้งคณะกรรมการด้านต่างๆ

(3) จัดบันทึกรายงานการประชุม

(4) ร่างหนังสือเพื่อนำเสนอผู้จัดการฯ หรือนำเสนอคณะกรรมการกองทุน

(5) ติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน

(6) ดูแลรักษาทรัพย์สินสำนักงาน

(7) จัดเตรียมเอกสารเพื่อนำมาใช้บริการลูกค้าให้เพียงพอ เช่น สมุดเงิน
ฝาก สลิปเงินฝาก-ถอน ของใส่สมุด สัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกัน อื่นๆ

(8) ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ผิดระเบียบของกองทุนหมู่บ้านฯ

6) พนักงานอื่นๆ

- (1) ติดต่อช่วยเหลือลูกค้าในการเขียนเอกสารหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ
- (2) ทำหน้าที่ผู้ช่วยพนักงานเงิน พนักงานบัญชี พนักงานสินเชื่ออื่นๆ
- (3) เก็บบัตรตัวอย่างลายมือชื่อเรียงตามเลขที่บัญชี เพื่อใช้ในการตรวจสอบ

พิสูจน์กับลูกค้าต่อไป

- (4) ทำงานตามที่ถูกจัดการสั่ง โดยไม่ผิดระเบียบของกองทุนหมู่บ้านฯ

7. การบริหารจัดการด้านเอกสารและการควบคุม

1) การควบคุมเอกสารสำคัญ

(1) สมุดเงินฝาก (ที่ยังไม่ได้ใช้) ต้องมีสมุดเบอร์ 2 หรือสมุดคุม เรียงตามหมายเลขเอกสาร หรือ คุมจำนวนทั้งหมดและตัดจ่ายออกไปตามจำนวนในแต่ละวันที่ใช้ไป และต้องตรวจสอบว่ามีสมุดคงเหลือถูกต้องหรือไม่

(2) บัตรตัวอย่างลายมือชื่อ (ที่ยังไม่ได้ใช้) ควบคุมเหมือนสมุดเงินฝาก

2) การควบคุมการเปลี่ยนแปลง เงื่อนไขต่างๆ ของลูกค้า ต้องจัดทำใบคำขอเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นหลักฐาน เช่น สมุดหาย เปลี่ยนแปลงลายมือชื่อ เปลี่ยนที่อยู่อื่นๆ

3) การควบคุมเนื่องจาก การลงบัญชีผิดพลาด ให้บันทึกถึงข้อผิดพลาดและวิธีการแก้ไขที่ถูกต้องไว้ด้วย (รหัสอะไร) มีการตรวจสอบจาก ผู้จัดการฯหรือผู้ทำการแทนลงลายมือชื่อกำกับไว้ด้วย เช่น การลงฝากเป็นถอน หรือ การลงถอนเป็นฝาก (สมุดเบอร์ 2 คุม)

4) การจัดเก็บเอกสารสำคัญ เช่น สัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกัน สลิปฝาก-ถอน ใบเสร็จรับเงิน รายงานต่างๆ อื่นๆ ให้เก็บไว้ในตู้ที่มีกุญแจปิด-เปิด โดยมีการควบคุมด้วยคณะกรรมการ

5) การเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ ต้องมีใบเสร็จรับเงินให้ลูกค้าทุกครั้งต้นฉบับให้ลูกค้าสำเนาเก็บไว้ตรวจสอบ จัดเรียงตามหมายเลขใบเสร็จในแต่ละวัน

6) การเบิกค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าจัดซื้อเอกสารอื่นๆต้องมีเอกสารการเบิกจ่ายประกอบทุกครั้ง

7) เอกสารสำคัญทางการเงินต่างๆ ต้องมีผู้รับผิดชอบลงลายมือชื่อด้วย

8. การบริหารด้านครุภัณฑ์สำนักงาน

ให้จัดทำทะเบียนคุมแยกเป็นประเภทต่างๆ เช่น ประเภทเครื่องคอมพิวเตอร์ ประเภทโต๊ะประเภท

เก้าอี้ ประเภทตู้ ประเภทเคาน์เตอร์ อื่นๆ (สมุดเบอร์2คุม)

ระเบียบคำสั่ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติกรรับฝากเงินประเภทเพื่อเรียกและเงินฝากประจำ

ส่วนที่1 ความหมายของคำ

- 1) ผู้ฝาก หมายความว่า สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา
- 2) เงินฝากเพื่อเรียก หมายความว่า เงินฝากประเภทฝาก-ถอนเมื่อไหร่ก็ได้
- 3) เงินฝากประจำรายเดือน หมายความว่า เงินฝากประเภทประจำเท่ากันทุกๆเดือน
- 4) ทะเบียนข้อมูลผู้ฝาก หมายความว่า สมุดเบอร์2 หรือสมุดคุมที่ใช้บันทึกรายละเอียดของผู้ฝาก เช่น เลขที่บัญชี ชื่อ - นามสกุล ที่อยู่
- 5) บัตรตัวอย่างลายมือชื่อ หมายความว่า แบบพิมพ์บัตรตัวอย่างลายมือชื่อ
- 6) ใบฝากเงิน หมายความว่า แบบพิมพ์ใบฝากเงิน
- 7) ใบถอนเงิน หมายความว่า แบบพิมพ์ใบถอนเงิน
- 8) สมุดเงินฝาก หมายความว่า สมุดเงินฝากประเภทเพื่อเรียก สมุดเงินฝากประเภทฝากประจำรายเดือน
- 9) ผู้จัดการ หมายความว่า ผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา
- 10) พนักงาน หมายความว่า พนักงานสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา
- 11) พนักงานการเงิน หมายความว่า พนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการรับฝากเงิน
- 12) พนักงานบัญชี หมายความว่า พนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานด้านบัญชี
- 13) พนักงานสินเชื่อ หมายความว่า พนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานด้านสินเชื่อ
- 14) คณะกรรมการรักษาเงินสด หมายความว่า พนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการตรวจสอบและรักษาเงินสดประจำวันของสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

15) คณะกรรมการสินเชื่อ หมายความว่า พนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น คณะกรรมการตรวจสอบวิเคราะห์และอนุมัติวงเงินกู้สินเชื่อของสถาบันการเงินชุมชนร่วมพัฒนา

16) คู่มือ หมายความว่า คู่มือโปรแกรมบัญชีแยกประเภท MGL และคู่มือโปรแกรม ธนาคาร MBS สำหรับสถาบันการเงินชุมชนร่วมพัฒนา

ส่วนที่ 2 ประเภทเงินฝากและคุณสมบัติผู้ฝาก

1) การฝากเงินกับสถาบันการเงินชุมชนมี 2 ประเภท ดังนี้

- (1) การฝากเพื่อเรียก หมายถึง การฝากเงินที่ถอนได้เมื่อต้องการ
- (2) การฝากประจำ หมายถึง การฝากเงินที่มีกำหนดระยะเวลา

2) คุณสมบัติของบุคคลที่จะฝากเงิน

สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนร่วมพัฒนา ที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป
กรณี อายุน้อยกว่า 7 ปี ให้เปิดบัญชีร่วมกับผู้ปกครอง

ส่วนที่ 3 การใช้เอกสาร การให้ตัวอย่างลายมือชื่อ และการกรอกข้อความการขอเปิดบัญชีใหม่

1) เอกสารที่ใช้

- (1) แบบคำขอเปิดบัญชี
- (2) บัตรตัวอย่างลายมือชื่อ

2) การให้ตัวอย่างลายมือชื่อ

- (1) เป็นลายมือชื่อ 2 แบบคือ แบบลายเขียน และแบบลายเซ็น
- (2) เป็นแบบลายพิมพ์นิ้วหัวแม่มือด้าน (ซ้าย/ขวา) สำหรับผู้ที่เขียนชื่อไม่ได้

3) ตัวอย่างลายมือชื่อที่ลงไว้ในเอกสารอย่างน้อยต้องมี 2 ที่ คือ

- (1) ด้านหน้าบัตรตัวอย่างลายมือชื่อ
- (2) ด้านหลังสมุดเงินฝาก
- (3) สมุดเงินฝาก

5) เอกสารประกอบการฝากเงิน เช่น สำเนาบัตรประชาชน หรือสำเนาทะเบียนบ้าน

ส่วนที่ 4 การฝากเงิน

- 1) การเปิดบัญชีใหม่ต้องมาเปิดบัญชีด้วยตนเอง
- 2) ฝากเงินครั้งต่อไปให้ผู้อื่นมาฝากแทนก็ได้
- 3) ฝากด้วยเงินสด ที่เป็นเหรียญกษาปณ์ หรือธนบัตรไทย หรือเช็ค
- 4) นิติบุคคล หรือกลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มการเงิน ต้องระบุผู้มีอำนาจในการถอนเงินเอาไว้ด้วย
- 5) การเปิดบัญชีใหม่ การฝากเพิ่ม ให้พนักงานการเงินบันทึกรายการตามคู่มือการใช้โปรแกรมธนาคาร MBS
- 6) ขั้นตอนการรับฝากเงินของพนักงานการเงิน
 - (1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของใบฝาก โดยเฉพาะจำนวนเงินทั้งตัวเลขและตัวอักษร
 - (2) ตรวจสอบและนับเงินให้ถูกต้องและลงลายมือชื่อในช่อง ผู้รับเงิน
 - (3) บันทึกรายการในระบบงาน MBS
 - (4) ส่งสมุดให้ผู้จัดการตรวจสอบการบันทึกยอดเงินฝากและยอดเงินคงเหลือเพื่อลงลายมือชื่อก่อนคืนให้ลูกค้า
 - (5) เมื่อถูกต้องแล้วคืนสมุดให้ลูกค้า

ส่วนที่ 5 การถอนเงิน

- 1) ให้ผู้ถอนเงินลงลายมือชื่อในใบถอน ช่อง ลายมือชื่อเจ้าของบัญชี และช่องลายมือชื่อผู้รับเงิน ให้ถูกต้องตามตัวอย่างลายมือชื่อที่ให้ไว้
- 2) พนักงานการเงินตรวจสอบลายมือชื่อและจำนวนเงินที่ถอนให้ถูกต้อง
- 3) ส่งสมุดและใบถอนเงินไปให้ผู้จัดการฯ/ทำการแทน อนุมัติก่อน เมื่อได้รับการอนุมัติแล้วมาบันทึกการถอนเงินในระบบงาน MBS
- 4) จ่ายเงินให้ถูกต้องตามใบถอนพร้อมส่งสมุดคืนลูกค้า
- 5) การถอนปิดบัญชีให้หมายเหตุในทะเบียนคุมและบัตรลายมือชื่อลูกค้าว่า ถอนปิดบัญชีแล้วเมื่อวันที่ (วันที่ปิดบัญชี)

ส่วนที่ 6 สมุดเงินฝากหายหรือชำรุด

- 1) เจ้าของบัญชีต้องมาติดต่อด้วยตนเอง
- 2) จัดทำแบบคำขอกรณีสมุดหาย
- 3) ให้พนักงานการเงินออกสมุดฝากเงินให้ใหม่ โดยใช้เลขที่บัญชีเดิมตามระบบMBS
- 4) ให้ลูกค้าลงลายมือชื่อใหม่ในบัตรตัวอย่างลายมือชื่อและด้านหลังสมุดเงินฝาก
- 5) เรียกเก็บค่าธรรมเนียม 50 บาท ต่อครั้ง
- 6) ให้ผู้จัดการฯ/ผู้ทำการแทน ลงลายมือชื่ออนุมัติสมุดเล่มใหม่
- 7) หมายเหตุในทะเบียนคุม (สมุดเบอร์2) ว่า สมุดเก่าหาย/ชำรุดแทน เมื่อ.....

(วันที่ทำสมุดใหม่)

ส่วนที่ 7 การคำนวณดอกเบี้ย

- 1) ประเภทเพื่อเรียกคิดดอกเบี้ยเป็นรายวัน ลงรับดอกเบี้ยเมื่อครบเดือน
- 2) ประเภทเงินฝากประจำรายเดือน ลงรับดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดระยะเวลาฝาก
- 3) การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก การลงรับดอกเบี้ยเงินฝาก ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและอัตราตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านประกาศ

9. เงื่อนไขการฝากเงินและการให้สินเชื่อ

9.1 เงินฝากประเภทเพื่อเรียก

- 1) คุณสมบัติผู้ฝาก
 - (1) เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา อายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป
กรณี อายุต่ำกว่า 7 ปี ให้เปิดบัญชีร่วมกับผู้ปกครอง
- 2) เงื่อนไขการฝาก
 - (1) เปิดบัญชีขั้นต่ำ 100 บาท
 - (2) การฝาก-ถอน ตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไปต่อครั้ง
- 3) การคำนวณอัตราดอกเบี้ยและการลงรับดอกเบี้ย
 - (1) ร้อยละ 0.70 ต่อปี
 - (2) คิดดอกเบี้ยเป็นรายวัน
 - (3) ลงรับดอกเบี้ยทุกสิ้นปี

9.2 เงินฝากประเภทฝากประจำ 6 เดือน

1) คุณสมบัติผู้ฝาก

(1) เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา อายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป
กรณี อายุต่ำกว่า 7 ปี ให้เปิดบัญชีร่วมกับผู้ปกครอง

2) เงื่อนไขการฝาก

(1) เปิดบัญชีขั้นต่ำ 500 บาท

(2) ผู้ฝากจะต้องฝากเท่าๆกันทุกๆเดือน เดือนละ 500 - 2,000 บาท

3) อัตราดอกเบี้ย

ร้อยละ 1.50 ต่อปี

4) การคำนวณดอกเบี้ยและลงรับดอกเบี้ย

(1) คำนวณดอกเบี้ยเป็นรายวัน

(2) ลงรับดอกเบี้ย 6 เดือน

(3) ห้ามถอนเงินต้น ถอนได้เฉพาะดอกเบี้ย

9.3 เงินฝากประเภทฝากประจำ 12 เดือน

1) คุณสมบัติผู้ฝาก

(1) เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา อายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป
กรณี อายุต่ำกว่า 7 ปี ให้เปิดบัญชีร่วมกับผู้ปกครอง

2) เงื่อนไขการฝาก

(1) เปิดบัญชีขั้นต่ำ 1000 บาท

(2) ผู้ฝากจะต้องฝากเท่าๆกันทุกๆเดือน เดือนละ 1,000 - 5,000 บาท

3) อัตราดอกเบี้ย

ร้อยละ 2.00 ต่อปี

4) การคำนวณดอกเบี้ยและลงรับดอกเบี้ย

(1) คำนวณดอกเบี้ยเป็นรายวัน และลงรับดอกเบี้ยทุกสิ้นปี

(2) ถ้าฝากไม่ครบระยะเวลาฝาก 12 เดือน คำนวณดอกเบี้ยเท่ากับบัญชีฝาก

เพื่อเรียก

(3) ถ้าฝากไม่ครบระยะเวลาฝาก 24 เดือน คำนวณดอกเบี้ยเท่ากับบัญชีฝาก
เพื่อเรียก

9.4 ประเภทสินเชื่อ

1) คุณสมบัติผู้กู้

(1) เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนร่วมพัฒนา อายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์

(2) มีบัญชีเงินฝากประจำ 12 เดือน ระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป

(3) มีอาชีพและรายได้แน่นอน

(4) มีการออมเงินสม่ำเสมอ

(5) มีการฝากเงินสงเคราะห์ชีวิตแบบทวิพัยมั่นคง

2) วัตถุประสงค์การกู้

เพื่อนำเงินไป ประกอบอาชีพ และเป็นเงินทุนหมุนเวียน

3) ประเภทเงินกู้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) สินเชื่อฉุกเฉิน สามารถกู้ในวงเงิน 2 เท่าของเงินออม ไม่เกิน 5,000 บาท

(2) สินเชื่อสบายใจ สามารถกู้ในวงเงินไม่เกิน 400,000 บาท

(3) สินเชื่อเพื่อแก้ไขหนี้ในระบบ สามารถกู้ในวงเงินไม่เกิน 10,000 บาท

ใช้สมาชิกจำนวน 2 คน เป็นผู้ค้ำประกัน (ต้องไม่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน)

4) ระยะเวลาชำระเงินกู้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) สินเชื่อฉุกเฉิน ระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ 5 เดือน (ผ่อนชำระเป็นงวดรายเดือน)

(2) สินเชื่อสบายใจ ระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ 5 ปี (ผ่อนชำระเป็นงวดรายเดือน)

(3) สินเชื่อเพื่อแก้ไขหนี้ในระบบ ระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ 6 เดือน (ผ่อนชำระเป็นงวดรายเดือน)

5) อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) สินเชื่อฉุกเฉิน ดอกเบี้ยร้อยละ 18 ต่อเดือน แบบคงที่ ค่าธรรมเนียมครั้งละ 100 บาท

(2) สินเชื่อสบายใจ ดอกเบี้ยร้อยละ 18 ต่อปี แบบลดต้นลดดอก ค่าธรรมเนียม

ร้อยละ 1 ของยอดสินเชื่อ

(3) สินเชื่อเพื่อแก้ไขหนี้ในระบบดอกเบี้ยร้อยละ 18 ต่อเดือน แบบคงที่
ค่าธรรมเนียมร้อยละ 1 ของยอดสินเชื่อ

6) กรณีผิคนัดชำระเงินกู้

- (1) สินเชื่อถูกใจ งวดละ 200 บาท
- (2) สินเชื่อสบายใจ งวดละ 500 บาท
- (3) สินเชื่อเพื่อแก้ไขหนี้ในระบบ งวดละ 200 บาท

7) หลักประกัน

- (1) สินเชื่อถูกใจ คณะกรรมการ 3 คนขึ้นไปเป็นผู้พิจารณาสินเชื่อ
- (2) สินเชื่อสบายใจ หลักประกันเป็น สังกหริมทรัพย์ และอสังหริมทรัพย์
หรือบุคคลค้ำประกัน เป็นสมาชิก 2 คน (กรณีกู้เงินไม่เกิน 30,000 บาท) คณะกรรมการทุกคนเป็นผู้
พิจารณาสินเชื่อ

10. ธุรกรรมอื่นๆ

- 1) เติมเงินโทรศัพท์ ไม่คิดค่าบริการ
- 2) รับชำระค่าสาธารณูปโภค ค่าบริการ 15 บาท / บิล
- 3) รับส่งโทรสาร ค่าบริการ ในกรุงเทพและปริมณฑล 20 บาท / แผ่น ต่างจังหวัด 25
บาท / แผ่น

11. การจัดสรรกำไรประจำปี

1) สวัสดิการ

- (1) เกิด – ทนประเดิมแรกเกิด 500 บาท / คน มอบเป็นเงิน โดยโอนเข้าบัญชีของ
บิดา หรือมารดา ให้ทันทีหรือเปิดบัญชีชื่อเด็กโดยผู้ปกครอง
- (2) แก่ – ผู้สูงอายุ และคนด้อยโอกาสในชุมชน มอบเป็นของที่ระลึกในวันสำคัญ
- (3) เจ็บ–ผู้ป่วยที่เป็นสมาชิก วันละ 300 บาท ไม่เกิน 5 วัน ต่อปี มอบเป็นเงิน โดย
โอนเข้าบัญชีของผู้ป่วย ใน 1 ปี ไม่สามารถสะสมวันได้
- (4) ตาย – มอบเงินช่วยเหลือให้ญาติสมาชิกที่เสียชีวิตที่ผ่านเกณฑ์ของ กองทุน/
สถาบันเป็นจำนวนเงิน 3,000.-บาท ขึ้นค่า

(5) ชุมชน – เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน 5 % ของกำไร

2) คุณสมบัติผู้ได้รับสวัสดิการ

- (1) ต้องเป็นสมาชิกอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป
- (2) ต้องมีการออมเงินสม่ำเสมอ

12. วันเวลาเปิดทำการ

วันเสาร์ และวันอาทิตย์ เวลา 12.00 - 19.00 น.

วันพุธ ถึง วันศุกร์ เวลา 10.00 – 19.00 น.

13. ค่าตอบแทนพนักงาน

พนักงานบัญชี 5,000 บาทต่อเดือน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นามสกุล

นางสาวลิสสา ใจสะอาด

ประวัติการศึกษา

นิเทศศาสตรบัณฑิต (การโฆษณา)
คณะนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2553

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2554 - 2555
ฝ่ายการตลาดและกราฟฟิคดีไซน์
รอยัลฮิลล์ กอล์ฟ รีสอร์ท แอนด์สปา

พ.ศ. 2555 - 2556
ฝ่ายการตลาดและกราฟฟิคดีไซน์
บริษัทเวนเจอร์เทค มาร์เก็ตติ้ง จำกัด